

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

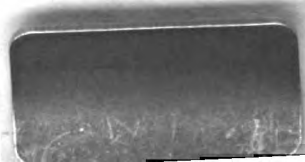
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Prin. Sing
219m. 242

F. 651m

<36610011680019

<36610011680019

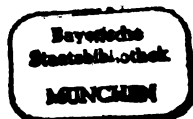
Bayer. Staatsbibliothek

MONUMENTA
A D
ALAMANNI
RINUCCINI
VITAM CONTEXENDAM
EX MANUSCRIPTIS CODICIBUS
PLERUMQUE ERUTA
EDEBAT
FERDINANDUS FOSSIUS.

FLORENTIAE MDCCLXXXI.

Ex Typographia Francisci Möücke.

Praesidium permissu.

ΑΙ ΔΕΤΤΕΡΑΙ ΦΡΟΝΤΙΔΕΣ ΣΟΦΩΤΕΡΑΙ.

Eur. Hipp.

Posteriorēs cogitationes Sapientiores esse solent.

Cic. Philip.

EXCELLENTISSIMIS AC AMPLISSIMIS VIRIS

IOANNIN

URBIS ROMAE PRAEFECTO

ET ALEXANDRO

BASELICES MARCHIONI

FRATRIBUS RINUCCINIIS.

FERDINANDUS FOSSIUS

FELICITATEM.

Non diu neque multum incertus haesi,
 cuinam hanc meam lucubrationcu-
 lam, quae Alamanni Rinuccini vitam resque
 gestas complectitur, dicarem, quum Vos il-
 lico

lico occurristis , Praestantissimi Viri , quibus
ea multis rationis momentis iure meritoque
debebatur .

Primo enim loco animo meo obversa-
tur iocunda quaedam praeteritarum rerum
memoria , qua mihi perpetuo in mentem re-
voco innumera beneficia , quibus a prima iu-
ventute a Rinuccinia Domo fui devinctus ,
tum quando Historiae Professor ad praelegen-
dum in Academia *Nobilium* Florentina desi-
gnatus , ab egregio Parente Vestro Fulcone
qui eidem Moderator ac Praeses a Francisco
Caesare fuerat adlectus , satis honesto auctus
de proprio aere stipendio ; tum quando a
Carolo germano Fratre in Hispaniam regia
destinatione profecturo , itineris , ac totius pe-
regrinationis socius & comes fui adscitus ,
& post reditum ditissimae , selectissimaeque
Bibliothecae vestrae , quae Florentiae extat ,

cu-

custos , & praefectus assumptus : a quibus fontibus quum multa quae in me proveniunt commoda suam agnoscant originem , non possum huiusmodi benefacta nisi grato animo contemplari , ac si non referre , saltem debitas habere gratias , quod , dum spiritus hos reget artus , me praestitutum esse confido .

Alia insuper adcedit , eaque non contemnenda ratio , qua hoc munusculum Vobis obferendum censeam , quod quum sermo sit instituendus de Alamanno Maiore Vestro , qui scientiam omnem • philosophicam cum elegantioribus studiis rerumque gerendarum peritia coniunxerit ; cuinam potissimum nuncupandum fuerit hoc tam conspicuum domesticum vestrum exemplar quam Vobis , plane non video .

Accipite igitur lubenti animo hoc quod solum Vobis grati animi ergo obferre possum ,

*esse possent ea documenta, quae mihi diligentissime investiganti
Historiam Litterariam Saeculi XV. adinvenire licuit in Manuscri-
ptis Codicibus, qui Alamannum aliquo modo respicere videntur.
Declarato Operis instituto editorisque consilio absque ulla mora exor-
diamur, tuque interea, Lector Benevole, fructu hoc meo quicumque
sit labore, ac vale.*

BENEVOLO LECTORI.

Lucubratio haec, quam Alamanni Rinuccini nec Elogium, nec Vitam nominare ausim, quum ab utraque denominatione multum distare videam, cuique fors obigit, ut in Academia Florentina ipso adstante FERDINANDO III. M. E. D. pronunciaretur, quo tempore ad illam cobonestandam, excitandamque praesentia sua tantus Princeps adcessit, nunc tandem in lucem prodit, Benevole Lector, iis omnibus instructa monumentis, quibus Historiae veritas comprobari solet. Exarata fuit eo tantum animo, ut ad quaedam suprema capita reducerentur articuli ii, quibus Alamanni Vita circumscribitur, ad eliminandam confusionem illam, quae ex inordinata eorumdem dispositione oriri poterat. Ceterum mihi mens minime fuit scribere Elogium, vel contexere Vitam, sed solum alios ad huiusmodi provinciam suscipiendam inflammare, quibus praesto esse

*esse possent ea documenta, quae mihi diligentissime investiganti
Historiam Litterariam Saeculi XV. adinvenire licuit in Manuscri-
ptis Codicibus, qui Alamannum aliquo modo respicere videntur.
Declarato Operis instituto editorisque consilio absque ulla mora exor-
diamur, tuque interea, Lector Benevole, fructu hoc meo quicumque
sit labore, ac vale.*

T E S T I M O N I A

QUORUMDAM AUCTORUM

DE ALAMANNO RINUCCINIO.

A Gmen ducat Numisma quod fuit Alamanno dicatum, quodque rarissimum est nec invenitur in locupletissima collectione Mazzucchelliana, quamquam ob sensum allegoricum, quem in se continet a nobis fuerit explicatum in contextu iuxta probabilitatem illam quam prae se ferre videbatur, nil tamen obstat etiam diversam pati posse interpretationem; si praesertim dicamus id factum esse, ut dignosceretur Alamannum in Rep. regenda constanter praetulisse rationem hominum auctoritati, quum recte novit humanas sententias ad instar Chimerae ex unione plurium inter se repugnantium partium coalescere, quemadmodum de illa cecinit Homerus Iliad. L. VI. v. 179.

Ἐρίσθη λίων ὑπὲρ δὲ δράκων μέσσηδ' χίμαιρα

Ante leo, post autem draco, media autem capra

cui consonat Plato eam appellans *θηρίον πολυκέφαλον* & Horatius „Bellua multorum es capitum „. Vid. Erasmi Adagia voci *Chimaera*, ubi pro inconstantia hominum, vel pro operum inaequalitate, hoc monstrum a Cicerone fuisse usurpatum concludit.

Epi-

Epistola Iuliani Medicei Leonis X. germani fratris Laurentio sui fratris filio; qui dein Urbini Dux fuit creatus, data die X. Decembris an. 1513. ita se habet. Ex Tabul. Medic.

Magnifice Domine & Nepos honorande.

LA casa de' Rinuccini oltre allo esser nobile ha sempre nello stato avuto buone condizioni, e massime per la qualità di molti uomini da bene di quella, fra' quali era Alamanno uomo dottissimo & amico nostro e zio di Domenico esibitore della presente, giovane costumato, di buona fama, e da me molto amato, e capitando quì per altre sue faccende, mi è parso accompagnarlo con questa lettera, e raccomandarlo caldamente alla Magnificenza vostra in ogni occorrenza sua, e in proprietà nella elezione che si farà del Consiglio del Cento, e della Imborsazione, & oltre a farmi cosa grata, la Magnificenza vostra ad imitazione di Nostro Signore che lo fece deputare dello Squittino, collocherà il favore, e opera sua in persona, che gli farà onore, e farà fedele Amico, & a quella mi raccomando &c. Quae bene valeat.

Romae X. Decembris 1513.

Nicolaus Luna Civis Florentinus graece & latine doctus edidit Opusculum, cui titulus *Enchiridion de aureolis sententiolis, & morali vita ad Nicolam Medicen*, quod extat MS. inter Codices Magl. membr. in 4. Huic adcedunt quatuor Epistolae binae Alamanno Rinuccinio, tertia Andreae Alamanno, quarta vero Leonardo Datho. Altera ex iis, quae Alamanno mittuntur, sic incipit. Ex Bibl. Stroziana n. 837. in 4.

Nicolaus Luna Alamanno Rinuccino sal. pl. dicit.

ANimadverti nuper tuis ornatissimis, & amantissimis literis quamdam inauditam eloquentiam, & divinam; tantam denique in dicendo facilitatem, ut non solum huic nostrae aetati decori, & ornamento esse poteris, verum aliquid magnum in posterum nobis polliceri mihi visus es, quod probo & gaudeo: quam qui-

quidem rem ut & ipse pro tuo in me vetere amore diligentissime cures etiam atque etiam abs te peto: nam hac re nihil mihi gratius, nihil iocundius, nihil oprabilius tradi potest. Tua autem alma virtus, ut morem tibi gererem quadam intima cordis dilectione summe compulit, & vehementer plurimum te amo, te facio, cum facile prospiciam plaris te esse quam rebar. Sed quo sis optime mi Alamanne alacrior, avidiorque ad haec ipsa honestissima, & perutilissima studia ineunda firmandaque, haud dubie habero quod in unaquaque re, sed praecipue circa humanitatis studia semper virtus laudata crescit; quippe sordent prima quaeque cum maiora sperantur: quod profecto notos inter aetate nostra graecos, latinisque auctores abunde comperimus. Quae igitur omnia ad haec ipsa ineunda felicia, & honestissima studia, tuam denique benivolentiam, & affectionem plurimum debent incendere, tuamque non parum virtutis magnitudinem excitare: sed de his satis, nam in optima probatissimaque amicitia nimis verbis incumbere semper alienum esse duxi, cum etiam ad illud, quod tuae cumulum claritatis accendit summopere pervenire cupio &c.

Praeter haftenus allata testimonia, quae a nemine memorata inveniuntur, extant & alia, quae innuere satis erit, ne actum agere videamur.

Franciscus Philephus in quadam epistola ipsum appellat *eruditissimum*.

Landinus in Lib. I. Camald Disp. inter viros nominat „ qui cum a primis annis vim copiamque dicendi exactissima arte, & longa exercitatione consequuti essent, vehementi deinceps ac diuturno studio maximos in philosophia progressus fecerant „.

Io. Nefius in Lib. de Moribus ad Petrum Medicem Dial. III. ita ait „ Ego una cum Alamanno Rinuccino amicissimo nostro, ac omni litterarum genere eruditissimo relaxandi animi gratia Charitulum me conferam „.

Franciscus Bocchius eius elogium contexuit p. 19., quemadmodum

dum & aliud italice scriptum legitur inter Elogia virorum illustrium apud Allegrinium T. I.

De eo insuper honorifice loquuntur Ugolinus Verinus L. II. p. 36. & L. III. p. 30.

Scipio Ammiratus Vol. III. p. 222.

Niceronus T. XXX. p. 51.

Apostolus Zenus tam in Diario Veneto, quam in Dissert. Voss.

Julius Nigrius in Script. Flor. Hist. p. 8.

Michael Pocchiantes in Cat. Script. Flor. p. 3.

Leander Alberti in sua Italiae Descriptione.

Cl. Angelus Bandinius in Spec. Litt. Flor.

Novissime vero, aliis omisiss, Cl. Angelus Fabronius in Hist. Pis. Acad. p. 377. haec habet „ Inter multos, qui debitum illorum virtuti testimonium ceperunt, iuvat hoc loco commemorare Alamannum Rinuccinium, qui cum de vere anni 1499. Florentiae obiisset, laudatus publice fuit ab humaniorum litterarum magistro Marcello Virgilio, conveneruntque omnes Academiae Doctores ad illius exequias concelebrandas, in quibus stemma, ceteraque Academiae ipsius ornamenta apparebant. In eo omnia summa fuere; generis nobilitas, praeclarum ingenium, multae litterae, officii religio, eloquentia, consilium, gratia demum & auctoritas, nec umquam intermissum utriusque retinendae studium. Sui tamen consilii vir, non id spectabat in rebus quod vulgo laudaretur, sed quod e Republica esset, ingenti animo faciebat, & libera oratione defendebat. Itaque cum invidiam omnem existimatione atque auctoritate superasset, multorum annorum felicitate usus est, & suo magis, quam Reipublicae tempore, quae iam iam ad occasum inclinabat, naturae cessit „.

Possem hic adnectere ordine Chronologico seriem rerum ab Alamanno gestarum toto suae vitae tempore, verum Lector ex monumentis adferendis melius proprio Marte deducet.

Nistri del.

Cecchi scul.

D E V I T A
ET REBUS GESTIS
ALAMANNI RINUCCINI
COMMENTARIUS.

Uamquam in nostra iam libera Civitate saeculo praesertim XV. numquam defuerint viri sapientes omnique litterarum genere exculti, qui Rempublicam optimis institutis & legibus prudentissime moderarentur; nullus tamen praeferri posse videtur Alamanno Philippi F. Rinuccino, qui sui temporis decus atque ornamentum, nostraeque Reipublicae fere ad exitum vergentis praesidium ac columnen iure meritoque potest appellari.

A

No-

Nobilissima progenie ortus * Alaman-
nus nihil antiquius habuit quam animum iis
studiis ornare, quibus pueritiae & adolescen-
tiae ingenuae aetas informari solet, adeoque
post emensum humaniorum litterarum curri-
culum sub optimis institutoribus, ad linguae
graecae, & philosophiae cognitionem sub Io-
anne Argyropylo ** animum appulit, quod
flu-

=====

* De nobilitate familiae Rinuccinae
nihil dicam, ne quod parum dixe-
rim, iure reprehendar. Oritur Alam.
Philippi Rinuccini, & Tessae Nerei
Victorii Filiae die 22. Maii an. 1426.

** Ioannes Argyropylus post Constanti-
nopolim everfam ad Cosmum Medi-
cen confugit. Hunc accitum an. 1456.
fuisse Florentiam magnis stipendiis
testatur Fontius in Annalibus suorum
temporum, ac decem post annos an-
nitente Laurentio Medice Petri F.
civitate donatum a Florentinis, do-
cuisseque ibi iuventutem summa
omnium admiratione ad quindecim
annos, nempe ad 1471. Post hoc
tempus videtur petiisse Romam,
ubi summa omnium Ordinum lau-
de graecam linguam una cum Ari-
stotelica philosophia professus est,
& ubi eum docentem Io. Reuclinus
audivit. Verum de tempore quo
id contigerit variant auctores, qui
aliorum opinionem sequantur: at res

gestae Reuclini non melius addisci
possunt quam ex iis quae ipsemet
nobis scripta reliquit in variis suo-
rum operum locis, reiectis eiusdem
biographis, qui saepe tempora con-
fundentes in multiplices labuntur
errores. Teste igitur eodem Reu-
clino bis romanum iter suscepit:
semel quum ab Everhardo Bono
Comite Wirtembergensi conscriben-
dis epistolis adhibitus, socius ro-
tius peregrinationis fuit electus, id
quod contigit an. 1482. asserente
eodem Reuclino in Praef. Artis Ca-
balisticae ad Leonem X. circa diem
21. Martii illius anni se ingressam
esse Florentiam, dum ex Germa-
nia Romam contenderet. In hoc
itinere dum Romae mansit Argy-
ropylum docentem audivit, adeo-
que tempore Sixti IV. Audiamus
ipsum Io. Reuclinum qui in Rud.
linguae hebraicae Basil. 1537. p. 20.
ait „ Sicut enim non apud Ionas
neque

studium sic avidè arripuit quasi diuturnam sitim explere cupiens.

Nemo profecto ignorat quae & quantae referentur opes Philosophis iis, quibus utramque linguam callentibus nihil incomperum esse potest quicquid in celebrioribus auctoribus tam graecis quam romanis sub quibusdam veluti involucris & latebris delitescere dignoscitur.

Et sane quid comptius, quid vividius, quid denique facundius fingi aut excogitari potest, quam id omne quod ab Alamanni ingenio & mente prodiit, sive ille epistolas, orationesve omnis generis conscribat, sive principes alloquatur viros dum eis proprias dicat lucubrationes, sive demum cum iisdem

A 2

ami-

<p>neque ulla in Graecia, sed Basileae primum ab Andronico Contoblanca, deinde Parisii a Georgio Hermonymo Spartiate, post Romae ab Argyropylo Byzantio publice in Vaticano Thucydidem legente Syxto IV. Pontif., ad extremum Florentiae Mediolanique a Demetrio Chalcondyle graecorum linguam frustillatim, & quasi micas de mensa domini cadentes accepi „ Postmodum iterum Romam Reuclinus missus fuit a Philippo Electore Palatino tamquam suus Orator ad Ale-</p>	<p>xandrum VI. quod ipsemet asserit in Rud. hebraicis Phorcae an. 1506. in 4. impressis, eoque tempore elegantem habuisse dicitur orationem coram Pontifice, quae a Io. Henrico Maio Reuclini biographo iterum fertur impressa. Quando obierit incertum; hoc tantum scimus Romae adhuc fuisse mense Octobri an. 1489. quemadmodum Cl. Ang. Fabronius ex illius Litteris ad Magnificum Laurentium Med. eo anno datis colligit. Vide eius vitam p. 10. in adn.</p>
--	--

amice iocetur & ludat *; quum ex iis quae in forulis Bibliothecarum adhuc adservantur ac immortalitatem quodammodo sunt consecuta, satis superque pateat Alamannum in re litteraria non umbras & imagines, sed veram germanamque eloquentiam cum studio sapientiae coniunctam feliciter fuisse assecutum.

Quod si oculos convertamus ad multiplices latinas interpretationes e graeco idiomate ab eo factas, adeo fideliter sententias omnes, gravitatem, & vim verborum in romanam transfert linguam, ut non Alamannum sed scriptorem ipsum latine loquentem, nobis spectare atque intueri videamur.

Neque mirum si ex graecis auctoribus potissimum suspiceret, maximisque efferret laudibus Plutarchum, quum probe nosset permultos extitisse qui omnibus veterum scriptis si sit carendum, Plutarcho quam aegerrime carituros se sunt professi; vel si omnes in mare abiiciendi sint, Plutarchum se postremo loco servaturos affirmarent: vel qui solum Plutarchum cum duobus vel tribus aliis perfectae Biblio-

=====

* Ad confirmandam veritatem eorum quae hic asseruntur, specimen aliquod dabimus in Monumentis N. I.

bliothecae instruendae sufficere existimarunt *. Quid enim non attigit in suis scriptis doctissimus ille vir, quum nihil quod ad alios erudiendos, atque ad utilitatem & commodum societatis humanae spectare posset, intentatum reliquerit, ac in singulis ita claruit, teste eodem Alamanno **, ut appareat infinitam pene rerum cognitionem habuisse; nam & historiam copiosissime tractavit, & de philosophia non solum, quae ad mores pertinet, sed naturali etiam uberrime scripsit, grammatices quoque & musices praeclara tradidit documenta, eiusque disciplinae usum a veteribus Poetis servatum, & quid variae numerorum iuncturae virium habeant, latissime ostendit.

Praeter Plutarchum, quem admirabatur & diligebat, vitam etiam Apollonii Tyanensis a Philostrato graece conscriptam latine sibi

=====

* Consule Editionem Aug. Bryani Londini an. 1729. vitarum Plutarchi in Praefatione.

De Theodoro Gaza Thessalonicensi refertur eum adeo singulari erga Plutarchum & eius opera affectum fuisse studio, ut plus semel affirmaverit posse se omnibus carere

libris si modo Plutarchi scripta mernerent.

** In Epistola nuncupatoria Cosmo Medici quae praeit Plutarchi opusculo ab Alamanno translato quod inscribitur *Consolatio ad Apollonium de morte Filii*.

bi omnium primus * interpretandam assumpsit, eamque Friderico Feretrano tunc Urbini Comiti dicavit, non modo ab eius Atticae eloquentiae puritate, & a diversarum rerum iucundissima oblectatione, sed etiam a veteris Philosophiae Pythagoricae reliquiis, & a monumentis historicis rerum a Nerone ad Nervam usque gestarum, quae inibi continentur, illectus atque vehementissime inflammatus.

Hoc vero satis grande opus paulo post medietatem saeculi XV. ad umbilicum perduxit, eo profecto tempore quo classicae eruditionis amatores auxiliis omnibus & commodis, quibus haec nostra aetas satis superque abundat, prorsus destituebantur.

Non me quidem latet nonnullos nimis severos iudices, & parum aequos rerum aestimatores idcirco Alamannum reprehendere, quod indoctis etiam legendum propinaverit Philostratum, quem Hierocles sequutus impie tentarit Apollonium cum Christo non

mo-

* Non ideo hoc loco dicitur *primus* quod in reliquis quas fecit versionibus aliquem habuerit qui praecefferit: sed ut intelligatur idem dicendum esse de minoribus opusculis quod dictum est de hoc, quod maius opus iure dici potest.

modo conferre, sed si diis placet, aequare etiam atque praeferre ausu plane novo, & reliquis Christianismi hostibus intacto, quasi piaculum foret communioem reddere fabellam Apollonii Tyanensis, quae in oculos omnium incurrit; quum *nil erubescit veritas nisi solummodo abscondi*, rectissime a Tertulliano dicatur. Quod vero aliqui etiam vel invidia, vel errore ducti asserant Alamannum neglexisse Philostrato Eusebium contra Hieroclem adiungere, vereor ne huiusmodi hominibus Terentii quadret effatum = Faciunt nae intelligendo ut nihil intelligant = Cum alioquin nullum malum veriti sint sanctissimi Ecclesiae Patres, qui Philostratum summis laudibus extulerunt, & quum, quod supremum defensionis caput est, nullus codex manu exaratus in hac nostra Civitate Eusebii contra Hieroclem, quum Apollonii vitam latinam fecit Alamannus, nec apud Magnificum Laur. Medicen reperiretur, nec in ulla alia Florentina Bibliotheca verisimiliter tunc temporis putaretur extare*. Testis luculentissimus est

=====

* Idcirco hunc superius adhibui loquendi modum, quod incertus haeream
cx

est Zenobius Acciaiolus Dominicanae familiae Alumnus, qui Apologiam pro Alamanno con- scri-

ex quonam graeco exemplo Eusebii contra Hieroclem Florentinus Interpres suam adornavit latinam versionem, quum ipsemet in Operis Praefatione Laurentio Petri Francisci filio affini seu potius consanguineo suo asserat, se hunc librum reperisse in Bibliotheca gentis Mediceae multa vetustate quasi abolitum; & ex alia parte norim unicum exemplum quod extat in Bibliotheca Laurentiana exscriptum fuisse Venetiis a Presbytero Ioanne Rhoso Cretenfi die 23. Aprilis an. 1491. eo quod profecto nullum aliud huius auctoris existeret: ex quo concludi posse videtur an. 1472. quo Alamannus Apollonii vitam ad finem perduxit, aut hoc vetus exemplum eum omnino latuisse, aut fuisse a gente Medicea postero tempore comparatum; nisi forsan repertum fuerit in Bibliotheca Marcia quae a Cosmo & caeteris Mediceae familiae successoribus, Dominicanis regularibus fuit usui tradita, quod quidem ex dicendis inferius in Monumentis patebit.

Caeterum quam fuerit avidus Laurentius conquirendi Libros graecos & latinos qui deerant suae Bibliothecae, colligi potest ex Epistola Angeli Politiani ad eum Venetiis

die 20. Iunii an. 1491. scripta, quando iam Florentiam verisimiliter transmiserat laudatum Eusebium, quam subnectere in Monumentis Num. II. ex Tabulario Mediceo lubet, quamque Cl. Fabronius in Vita Laur. Med. p. 284. attulit in Adn.

Ex hac epistola, quemadmodum etiam ex aliis multis patet Laurentium nullum non movisse lapidem ut propriam Bibliothecam ditaret locupletaretque tum veterum codicum acquisitione tum exscriptione eorum quos adipisci minime poterat, & quibus omnino carebat. Utebatur autem praecipue opera in transcribendis antiquis codicibus Io. Rhosi Cretenfis, in cuius rei testimonium adducere possum duas subscriptiones in duobus Codicibus Bibl. Laurentianae existentes quae sic se habent.

In fine Eusebii Pamphili contra Hieroclem Librarius haec de se memoriae tradidit:

Μετῆράφησαν τὰ παρόντα γράμματα, ἔστι τὸ Ἐυσεβίου Περὶ τῆς ἐν Οὐρετίλῳ διὰ χερσὶν Ἰωάννου πρεσβυτέρου ῥώου τῆς Κρήτης, χίλιος καὶ τετρακοσίων ἐνενηκίσι πρῶτον μὲν Ἀπριλίῳ εἰκοστῇ τρίτῃ.

Exarata sunt haec videlicet Eusebii Pamphili Venetiis manu mei Ioannis

nis

scribit, quae etiam indubiis adhuc & certis documentis posset uberrime & ex omni parte confirmari *.

Neque est arbitrandum Alamannum nobiliores tantum disciplinas, historiam, geographiam, omnemque rem philosophicam coluisse; liberales autem artes & facultates, picturam, sculpturam, architectonicen, quae pariter cum omni cultiori litteratura primum in hanc nostram Civitatem quasi postliminio revocatae & restitutae fuerunt, vix a primo limine salutasse; quinimmo etiam in iis ingenuis artibus ita praestitisse certissimum est, ut non cognovisse solum, sed eas exercuif-

B fe

nis Presbyteri Rhosi Cretensis millesimo quadringentesimo nonagesimo primo mense Aprili die vigesima tertia.

Pariter idem Librarius uno eodemque volumine Athenagoram de Resurrectione & Stephanum de uribus Laurentii Medices iussu descripsit quae duo in eadem Bibl. aservantur ubi haec leguntur:

Ἡ βίβλος αὕτη μετεγράφη θιναισίαις ἀναλώμασι μὲν τῷ μεγίστῳ κυρίῳ ἡμετέρῳ κυρίῳ Λαυρεντίῳ δι' Μιδριτζε. χάρι δὲ Ἰωάννῃ πρεσβυτέρῳ ῥώσῳ τῷ Κρηίδε ἐτῇ ἀπὸ τῆς Κριςῶ ἡμέρας χιλίους τε.

Ἰρακοσιοςῶ ἐνενηκοσῶ δευτέρῳ. μιλῶς μαρ-
1/8 τρίακ. πρώτῃ. Liber hic scriptus est Venetiis sumptibus Magnifici Domini nostri D. Laurentii de Medicis: Manu vero Ioannis Rhosi Presbyteri Cretensis anno a Christi nativitate 1492. mensis Martii trigesima prima.

Ioannes igitur Rhosus Calligraphi munus exercuit in plurimis Italiae uribus & praesertim Venetiis. (V. Montfaucon Palaeogr. Graec. Lib. I. c. 7.) & anno 1492. adhuc vivebat.

* V. Mon. inferius posita N. III.

se toto vitae curriculo videretur . Adferatur in medium * Praefatio illa Philostrato praeposita , quam nullibi typis impressam me legisse recordor : in ea siquidem sic graphice describuntur nobiliores artes , adeo vivide exprimitur quidquid in singulis excellentius est , adeo ad amussim expenduntur secretiora penetralia ingenuae cuiuslibet facultatis ; ut quivis profecto , sic elaboratam non confici posse orationem , nisi ab illo , qui in iisdem sit apprime versatus , facile iudicaverit .

Hisce praesidiis atque ornamentis instructus Alamannus ad regimen Magistratuum Reipublicae nostrae adcessit ; in ea siquidem per omnes honorum gradus adlectus , ad eum qui supremus habetur (Iustitiae Vexilliferum appellant) adscendisset , nisi leges & consuetudines duos germanos fratres summum componere & constituere eodem tempore Magistratum vetassent : quibus in muneribus ita se gessit , ut fidem , prudentiam , constantiam , integritatemque servando , nullo nec favore nec odio ab iustitiae semita & Patriae commodis & utilitate declinarit . Dies me
pro-

* Haec Praefatio legi potest in Mon. N. III.

perfecto deficeret, si vel leviter attingere vellem quoties in Provinciis Praetoris dignitate fuit insignitus, quoties ad senatorium honorem, quem Prioratum vocabant, evehctus: quae munia, quamvis levissima nulliusque nunc roboris esse videantur, maximi tamen momenti, habita ratione & temporis & formae nostri regiminis esse apparebunt.

Illud vero silentio praeterire nequeo, Alamannum Reipublicae Florentinae multis diuturnisque bellis concussae prudentia & consilio ita profuisse; ut difficillimis temporibus in *Decemvirum Libertatis & Pacis* sibi allicere optimum iudicaret, ac veluti eius opis indiga ad illius auxilium implorandum confugeret, perinde ac speraret se posse in eo portum malorum suorum aliquem adinvenire *.

Quid autem egerit foris non opus est me commemorando tempus insumere. Cogitate modo, atque memoria vetera repetentes ante oculos vobis ponite celebrem illam legationem, qua pro Florentinis Alamannus est functus, quum una cum Venetorum, & Du-

B 2

cis

* V. Scip. Ammiratum Lib. XXVI. p. 222.

cis Mediolanensium Oratoribus, Sixtum IV. Pontificem Maximum adiit, ut ab Eo intelligeret quid facto opus esset a tribus inter se foederatis Italiae Principibus ad ferenda opportune auxilia Mathiae Pannoniae Regi, ut profligato Turcarum Imperatore tandem aliquando Christiana Respublica calamitosus illis temporibus posset respirare, idque Florentino Senatui referret: quae Legatio tantam peperit gloriam Alamanno, ut capta hac occasione permulta alia gravissima negocia suae cognitae fidei & integritati prudentissime committerentur *.

Unum

* Quum nullus eorum quos viderim, qui de Alamanno verba fecerit, meminerit hanc ad Sixtum IV. Legationem Florentinorum nomine obitam, lubet totam hanc rem a suo principio exordiri. Quum Sixtus IV. cogitaret, nisi suppetiae Hungariae Regi ferrentur contra Turcas, futurum fuisse ut res Christiani nominis in deterius abirent, accersendos ad se iussit Oratores Venetorum, Mediolanensium, & Reip. Florentinae, qui foedus inter se serierant; ut collatis Consiliis decerneretur quid quilibet eorum scribuere posset pro bello contra

inimicos Fidei gerendo. Florentini igitur Alamannum elegerunt ut una cum Oratore Veneto, & Mediolanensi Romam peteret ad hoc tam grave negotium peragendum. Hac opportunitate utentes Florentini permulta alia magni momenti ei committunt, ut ex Epistolis quae in Tabulario (quod Reformationum dicitur) erui potest; in quo tamen cum desint eae, quas Alamannus Reipublicae scribebat, ex hac parte quasi dimidiata huiusmodi legatio est censenda. Inter caetera quae ei mandantur unum hoc speciminis loco esse potest. Quum Flo-

ren-

Unum adhuc dicendum restat de vita quam in publica commoda Alamannus im- pen-

rentini per certos suos nuncios intellexissent Ducem Mediolani vel-
le exorare Sixtum Pontificem, ut
Apostolica auctoritate Ecclesia Pon-
tremulensis, quae suae ditionis e-
rat, in Cathedralem erigeretur, ac-
cessione ei facta totius Dioecesis
Lunensis, quae imperio Florenti-
norum parebat, quaeque iamdiu
Sarzanensi unita fuerat: in man-
datis dederunt Alamanno, ut huic
omnino obstitet erectioni, atque
uti in hac re & consilium, & au-
xilium adhiberet tum Cardinalis Bo-
noniensis, tum Episcopi Lunensis
qui praesto ei esse poterant ad hoc
a Summo Pontifice impetrandum:
quae res ad optatum exitum fel-
citer perducta est dexteritate Ala-
manni.

Silentio praetereo alia negocia, quae
tempore suae morae, quam Ro-
mae traxit, ab Eo gesta sunt, quum
ibi manserit septem integros men-
ses; non enim ad rem nostram ea
facere videntur.

Animadvertendum tamen est ab an-
1452. Alamannum dum admodum
esset adolescens assumptum fuisse
tamquam socium itineris ab Ianno-
dio Manetto dum Legatus missus
fuit Romam cum Bernardo Iunio,
& Carolo Pandulphino, ut Imperato-

rem Fridericum III. comitarentur
duplicem Caesaream Coronam a Ni-
colao V. Pon. Max. recepturum,
cuius rei eundem Alamannum te-
stem locupletissimum habemus, qui
in domestico Codice *Priorista* (de
quo in Monum.) hoc idem pro-
pria manu notat; ubi quum nonnulla
legantur non admodum obvia, &
quae respectu ad Caesaris per Floren-
tiam transitum a plerisq. scriptori-
bus omittuntur: lubet eadem re-
ferre iisdem verbis, quae haben-
tur in Codice ut sequuntur.

„ A dì 30. di Gennaio 1452. entrò in
Firenze a ore 22. e mezzo Federigo
III. Imperatore, il quale an-
dò a coronarsi a Roma, e menò
feco circa a 3000. Cavalli, ed al-
cuni Signori e Baroni: per tutto
il nostro terreno fu fatta la spesa
a Lui ed a tutta la Compagnia,
per modo che costò al Comune cir-
ca Fiorini 20000. Circa a 60. Cit-
tadini e Cavalieri e altri Maggio-
ri andarongli incontro infino a Va-
glia distante di quì 9. miglia, e
quando giunse alla Porta a S. Gal-
lo gli andarono incontro i Signo-
ri, i Collegi, e tutti gli altri Uf-
fici principali, il nostro Arcivesco-
vo con la Processione, e grande
Chericjeria, e venne sotto il bal-
dac-

pendendam suscepit, antequam orationis ve-
la contraham. Quum post obitum Leonardi
Arre-

dacchino; i nostri Signori intorno alla briglia a piè, e smontò a S. Maria Novella, e gli fu fatto grandissimo onore.

„ A dì 2. Febbraio 1452. il detto Imperatore essendo venuto alla Messa solenne in S. Maria del Fiore fece quattro Cavalieri.

„ A dì 6. Febbraio 1452. in Domenica partì di Firenze per andare a Roma a pigliare la Corona il detto Imperatore a ore 18. e mezzo, e fagli fatto similmente grandissimo onore, e gli fecero compagnia infino alla Porta di S. Piero Gattolini i Signori e Collegi e gli altri Uffici principali senza l'Arcivescovo, e la Processione, e andò sotto il baldacchino Lui solo, e da lato lo misero in mezzo due Cardinali, che vennero da Roma Legati, e similmente furono fatte le spese a Lui, ed a tutta la sua compagnia per tutto il nostro terreno, e mandati in sua compagnia Ambasciatori infino a Roma, che furono questi Mef. Bernardo di Filippo Giugni, Mef. Carlo d'Agnolo di Ser Giovanni, Gianozzo di Bernardo Manetti, in cui compagnia andai io Alamanno di Filippo Rinuccini, e però ho fatto questa giunta di mia mano questo dì 4. Gennaio 1494.

„ A dì 16. Marzo 1452. fu coronato in Roma dal Papa Niccolò V. il detto Imperatore della Corona della Paglia, perchè non l'aveva prima presa in Alessandria della Paglia, e fuvvi disputa assai, perchè gli Ambasciatori del Duca di Milano contradicevano. Dipoi a dì 19. di Marzo detto fu coronato pure in Roma il detto Imperatore dal Papa della Corona dell'Oro „.

Verum de Legatione Alamanni ad Sixtum IV. quae eruitur ex Codice 66. provisionum Reipublicae Florentinae uberius in Monumentis N. V. loquemur. Interea subiiciemus quae mensibus Novembris & Decembris an. 1475. in laudato *Priorista* idem Alamannus adnotat: „ Al tempo di questi Signori Io Alamanno di Filippo Rinuccini fui mandato Imbasciatore a Roma a Papa Sisto IIII. insieme con Mef. Agostino Rosso Imbasciatore del Duca di Milano e di Mef. Ant. Donato Imbasciatore della Signoria di Vinegia e partii di Firenze a dì 27. di Novembre e stetti fuori mesi 7. a praticare certo provvedimento di danari per mandare in Ungheria a sussidio del Re d'Ungheria contro al Turco „.

Arretini , & Caroli Marsuppini vereretur ne Urbs Florentia in Adolescentium institutione ad interitum rueret , non modo auctor fuit , ut domi suae invitatis & adlectis nonnullis egregiae indolis & acuti ingenii viris , Academia humaniorum litterarum erigeretur , ubi iuventus in studiis liberali homine dignis posset exerceri ; sed etiam quum actum esset in Senatu , ut in Gymnasio Florentino duo tantum destinarentur eloquentiae Professores , reliquis aliarum facultatum abrogatis , ipse non tantum in contrariam ivit sententiam , sed firmo , atque constanti animo proposuit , ne litterae fere semisopitae ac languentes penitus extinguerentur , ac prorsus deficerent ob inopiam illustrium eloquio & fama virorum , externos Magistros accersendos fore , quamvis Poggius ipse , qui plurimum auctoritate pollebat , de hac re ab Alamanno dissentiret * .

Ob

* Plurima extant documenta , quae hanc rem demonstrant . In Cod. Stroziano 595. in f. nonnullae leguntur Epistolae , quae rem ipsam in clarissima luce collocant .

Quum nonnulli Florentini Cives , inter quos Alamannus Rinuccinus pri-

mus censebatur , viderent orbitatem litterarum , quae tam ex obitu Leonardii Arretini iam ab aliquo anno vita defuncti , quam ex interitu Caroli Marsuppini , modo e vivis sublata , oriebatur ; quumque serio cogitarent id efficere , ne humanie-

rum

Ob ardentissimum igitur, ut ita dicam, impetum, quo in litteras ferebatur, ob ro- bur

rum litterarum studia deficerent, ac penitus corruerent; Academiam quamdam erigendam esse censuerunt. Quam ardentem amarit Alamannus huiusmodi Academica experimenta certissimum habemus testem Christophorum Landinum in Lib. I. Camaldulensium disputationum, qui Alamannum inter eos enumerat „ qui quum a primis annis vim copiamque dicendi exactissima arte, & longa exercitatione consecuti essent, vehementi deinceps ac diuturno studio maximos in philosophia progressus fecerant „ Et in Tractatu *De vera nobilitate*, quem Laurentio Med. dicavit, nominat inter Auditores Argyropyli Petrum & Donatum Acciajoli, & Alamannum Rinuccinum „ qui cum iamdiu dicendi artificio, adsiduisque declamationibus haud mediocri eloquentia ornati essent, summo deinceps studio sese in philosophia Argyropulo erudiendos tradiderant, tantumque in ea profecerant, ut iam non obscurum apud suos eorum nomen esset „.

Haec Academia excitata fuit Florentiae curante Alamanno, ut exercerentur ingenia iuvenum in arte dicendi, quae in Rinuccinorum domo statis diebus coibat, quaeque identidem edebat quae intra dome-

sticos parietes, & umbratili exercitatione maximo cum plausu excepta fuerant. Huius generis est Oratio ab Alamanno Rinuccino in creatione Callisti III. Pontificis Maximi anni 1455. facta. Oratores, qui a Rep. Flor. destinati fuerunt in Promotione huius Pontificis ut eadem Florentinorum nomine gratularentur, fuerunt Dominus Antoninus Archiepiscopus Flor. qui orationem habuit, quae in eius Operibus publici iuris extat, Iannoctus Pandolfini, Ottho Niccolini, Antonius Ridolfi, & Iohannes Medices, ut habetur in instructione eis data XIV. die mensis Maii eiusdem anni: In Cod. 94. Gaddiano in 4. habetur Oratio haec Alamanni, quam mox subiiciemus, simulque adferemus eas epistolas, quae institutionem hanc clarissime suadent in Mon. N. VI.

Ne aliquid omittere videar quod ad historiam hanc illustrandam inseruit, notandum est Scriptores plerisque opinari litterarios coetus, qui in domo Cardinalis Bessarionis Romae conveniebant, ortum dedisse Academiae quae postmodum & Romae & alibi institutae & celebratae sunt. Si id verum est, fatendum Rinuccinianam Academiam inter Principes esse computandam.

bur firmitatemque animi , qua mediocritatem in litteris averfabatur & oderat , factum est , ut quum Laurentius Petri Senioris Filius Medices , qui primas in nostra Republica tenebat , & cui quam maxime cordi erat omne id , quod ad animi cultum & scientiam spectabat , arbitraretur nulla meliori via posse acquiri sapientiam , quam si e tenebris ad novam potioſoremque vitam revocaretur Pisis iam intermortua Academia , statim animum mentemque convertit ad Alamannum , qui unus eſſet e quinqueviris , quibus univerſa cura & regimen huius institutionis a ſe factae demandaretur .

Sinite quaeso in hoc novo expoliendo munere , quod ſumma fide & ſedulitate explevit , me nonnihil immorari , ut intelligant omnes egregium praeclarumque Civem non ſuam gloriam , ſed Patriae decus , atque utilitatem tantum prae oculis habuiſſe .

Academiae Piſanae quinqueviri , qui & *Officiales Studii* vocabantur , quique tam illi quae Piſis , quam quae Florentiae ſuperſtes erat , conſulebant ; latiſſimam habebant poteſtatem non ſolum minores adminiſtros , ſed e-

C

tiam

tiam Praefectum eligendi, qui pecuniae erogandae, rerumque gerendarum curam fusciperet*. Maxima vero quinquevirum sollicitudo in eo sita censebatur, ut ad illam celebriores Magistros tam in Medicina quam in Iurisprudencia, & in divinarum rerum peritia allicerent atque pertraherent; id quod omnino factum fuisse satis superque apparebit ex illustribus illis viris, qui in utraque Academia postmodum docuerunt, & ob quos traducendos nullis sumptibus, nullisque laboribus quinqueviri pepercerunt, quum praesertim eo tempore Professores non perpetui, ut nostra tempestate usuvenit, sed temporarii esse consuevissent, atque ab illustrioribus plerumque acciti totius Italiae Cathedris: qua quidem in re quanta cura adhibenda foret nemo est qui non videat.

Mihi videor videre Alamannum insigniorum Italiae Gymnasiorum Catalogos sibi comparasse, e quibus audientium docentiumque numerus, & auctoritas innotesceret, quod solum per amicorum epistolas ea aetate fieri poterat; & ad severiorem trutinam omnia

ex-

* V. Cl. Fabronium in Vita Laur. p. 49.

expendentem , ut famigeratos quosque feligeret , & solum quum optima conductio facta foret , tranquille conquiescentem .

Suo vero muneri Alamannum plenissime satisfecisse ostendi potest ex eo quod a prima Academiae Pisanae reparatione ad exitum usque vitae per intervalla (quod de nullo alio factum esse dicitur) hanc provinciam administraverit . Huiusce rei veritas evidentissime comprobatur ex multis membranis indubiam fidem facientibus , quae totidem continent mutuas legitimas obligationes a prima epocha restauratae Academiae , quarum vi Alamannus varios Magistros conducit ad publice docendum Pisis ; & ex decreto Collegii quinquvirum , quo statutum fuit iusta persolvi tanto viro , statim ac ex hac mortali vita migravit , habita funebri oratione a Marcello Virgilio , ut iuvenes ad eiusdem sequendam semitam , cuius laudes auscultabant , inflammarentur *. Omitto infinita alia commo-

C 2

da ,

* Quum in Archiv. Diplomatico , quod Florentiae extat , nonnullae membranae spectantes ad conductiones Professorum Academiae Pi-

sanae ab eius prima restauratione servantur ; lubet in Mon. N. VII. easdem recensere , quum pleraeque ad tempus illud pertineant , quo
Ala-

da , quae ab Eo in humanam societatem late dimanarunt ; incredibili enim semper amore prosecutus est iuvenes acuto praeditos ingenio , praestantique indole ad ea capeffenda studia , quae ingenui viri sunt propria , eosque omni ratione & modo rogabat , hortabatur , monebat , ut nobilissimum artium causam patrociniumque susciperent , nec sinerent animam hominis ad Deum Optimum Maximum resque creatas contemplandas datam atque concessam , otio diffluere , neve brutorum more ab ignorantia se sinerent opprimi ; prae caeteris autem illos fovebat , alliciebat , iuvabat , quos Patriae gloriam fuisse allaturos sperabat . O fortunata tempora in quibus nostra Respublica tales viros genuit & aluit , qui ad ea colenda studia paratissimos sese ostenderent , quae , teste Tullio „ adolescentiam alunt , senectutem oblectant , secundas res ornant , adversis perfugium ac solatium praebent , delectant domi , non impediunt foris , pernoctant nobiscum , peregrinantur , rusticantur „ : quum veris-

Alamannus *Officialis studii* fuisse dicitur , quum anno 1473. esse coepisset , deia per intervalla idem per-

saepe munus obierit , ac in eo ad mortem usque continuaverit .

rissima sit Platonis sententia , perbeatas fore Respublicas , quas sapientes moderentur & regant . Iure igitur optimo in grati animi signum Numisma Alamanno fuit cūsum repraesentans ex una parte Ipsius effigiem , ex altera Chimaeram cum Epigraphe HUMANA CUNCTA SIC VANA , ut intelligeretur , Alamannum consilia omnia in Rep. regenda, nisi ad supremum Numen dirigerentur, nihili esse aestimanda, recte putasse .

Haec de vita publica Alamanni dicta sint satis . Quod ad privatam vivendi consuetudinem attinet , Alamannus quum esset inter suos fratres natu maior , magis iuvandae Patriae quam libidinis explendae causa matrimonio iungitur cum Lisa Beſti Capponi filia, ex qua tres liberos suscepit, marem unum nomine Philippum , & feminas duas , quarum altera Nereo Pepio Cyriaci , altera Lando Tanagli Ioannis , filiis faustissime nupsit . Mas in ipso aetatis flore decedens omnem eripuit Alamanno spem ex illo videndi prolem ; qui tamen filios ex minoribus fratribus prognatos iam senex aspe-
xit .

pexit *. Amicitias doctorum virorum tam nostratum quam exterorum impense coluit. Carus fuit Poggio Bracciolino, a quo in Romana Litteratura institutus fuisse fertur; carus Ioanni Argyropylo, a quo eruditionem omnem graecanicam praeter Philosophiam didicit; Carissimus Cosmo Medici, Petro Filio, & Laurentio Nepoti cum quibus familiariter vixit; acceptissimus denique Principibus viris & bonis omnibus, qui ipsum in funere lacrimis sunt prosequuti **. Ast Alamanno nihil sanctius fuit quam Patriae caritas. quam unice amabat ac quodammodo deperibat ***. Animadvertendum tamen est a gloriae cupiditate fuisse alienissimum, neminem vero, neque elatum ob potentiorum amicitias, neque deiectum quod vel errore vel voluntate aliis propriae lucubrationes fuerint attributae, conspexisse: quinimo dolendum est, eum ita gloriam contempsisse, ut nec Epistolas a doctis viris Ei redditas, & a
se

* Vide Momum. N. VIII.

** Vide Monum. N. VIII.

*** Quanto amore flagraret in Patriam pro cuius libertate servanda nullum non movit lapidem, eviden-

ter apparet ex animadversionibus illis, quas domestico, quem dicunt, *Prioristae* secundam seriem temporum adiungere Alamanno placuit.

se scriptas umquam collegerit, publicavitve; quemadmodum & Plinius iunior, Franciscus Petrarcha, Cardinalis Papiensis, Poggius & innumeri alii fecerunt, nec suos litterarios labores typographiae ope imprimendos esse curaverit, licet absque huiusmodi remedio ab edacitate temporis consumendos fore dignosceret *.

Hisce

* Id demonstrari potest ex vitae ratione, quam perpetuo Alamannus servavit. Nam quum Ioannes Antonius Campanus celeberrimus litterarum cultor, qui typographiae romanae Udalrici Galli praeerat, versiones latinas vitarum Plutarchi a variis auctoribus confectas in unum colligere, ac publici iuris facere statuerit, easdem huc illuc dispersas undique conquisivit, ac in indice in principio Operis unicuique vitae suum auctorem adponere curavit: verum erravit Campanus tum in assignandis vitarum Plutarchi interpretibus, quorum nonnullos etiam omnino praeteriit, tum in iisdem vitis recensendis, quum encomium Agefilai a Xenophonte scriptum nobis obtrudat pro eiusdem vita, quae Plutarchi est. Insuper versio Encomii Antonio Tuderentino tribuitur, cuius etiam nuncupatoria epistola affertur, ex qua

tamen patenter dignoscitur esse Guarini Veronensis & a Guarino iuniore inscribi Hermolao Barbaro, qui a sede Tarvisii ad Veronensem an. 1453. est translatus, quique discipulus fuit Guarini senioris: quae omnia expresse ex eadem epistola eruuntur, quamvis eorumdem a Campano minima habeatur ratio. Omitto reliqua sphalmata, non enim ad institutum nostrum facere videntur.

Franciscus Philelphus de hac Campani oscitantia iure queritur in epistola ad Episcopum Aleriensem an. 1471. die 20. Octobris, quemadmodum & multi alii: hinc in editione Nicolai Ienson Praefatio mittitur, sed reliqua intacta remanent. Non sum equidem nescius Michaellem Fernum conari omni liberare culpa Campanum, quod asserat an. 1471. quo editionem factam esse autumat ab Urbe

Hisce virtutibus ornatus Alamannus nil mirum si Religione in Deum, pietate in ho- mi-

be abfuisse iussu Pauli II. quum eo anno conventui Ratisponensi interfuerit: at Cel. Audiffredus in Catal. Rom. edit. saec. XV. p. 35., qui impressionem refert ad an. 1470. non eum excusat, quum dicat: „ Praeterea Campanus ex Urbe non discessit, nisi XV. Kal. Aprilis, uti narrat Augustinus Patricius itineris Comes apud Raynaldum ad hunc annum N. IV. Ergo per duos & amplius menses anni 1471. officinae Udalrici curam gerere potuit „. Alamannus autem minime questus est, eo quod Campanus eum omnino praeterierit, contentus post ea quae de hac re dixerat Friderico Comiti Feretrano in Praefatione Philostrati in testimonium veritatis, in exemplo romano domesticae Bibliothecae principis editionis Virarum Plutarchi, id quod sequitur in margine adnotare: „ Traducta est vita Agidis & Cleomenis, quae in hoc volumine continetur non per Antonium Tudertinum, sicut multi Libri falso inscriptum habent, sed per Alamannum Rinuccinum Philippi Filium, qui etiam praeter hanc vitam transtulit vitam Niciae Atheniensis, vitam M. Crassi, quae vel invidia vel errore a Guarino

traductae inscribuntur. Transtulit etiam Agefilai Lacedemonii Regis vitam a Plutarcho scriptam; nam quae a Xenophonte de eodem Agefilao scribitur vita ab alio traducta est; sed Agefilai a Plutarcho scriptam transtuli ego Alamannus Rinuccinus, ut supra dictum est, & Ego idem pro veritatis testimonio haec ipsa conscripsi die XII. Iunii 1484. „.

Praeterea quum eodem fere tempore, quamvis paulo aetate anterior floruerit quidam Renutius sive Rinuccius Castilionensis Secretarius Apostolicus, quem nonnulli Arretinum, nonnulli Florentinum appellant, cuius non en diversimode prolatum ab eruditis, inter quos a Cel. Angelo Maria Cardinale Quirino; ex mera nominis similitudine, quae ab Alamanno ex graeco in latinum sunt translata, Rinutio; quae vero ab hoc, illi tribuuntur. Latine reddidit e. g. Rinutius, praeter fabellas Aesopicas, epistolas Bruti & Hyppocratis, quas Nicolao V. dicavit: has in Catalogo de la Valiere T. II. N. 744., forte a Maittaire instructus auctor, Alamanno nostro adiudicat; contra vero Opusculum Plutarchi *de Virtute Mulierum*, sive *de Claris Mulieri-*

mines, reliquisque animi dotibus, quae Christianum hominem decent, fuerit conspicuus. Si hanc Spartam modo ornandam aggrederer, plura possem in medium afferre argumenta, quibus haec veritas demonstraretur, quae id ipsum testantur: verum satis erit si dicamus non iis solummodo contentum fuisse pietatis & Religionis operibus, quae a caeteris piis hominibus interdum exerceri solent in publicis Templis, sed noctu etiam ad imitationem & normam priorum Christianifidelium saeculorum Asceteria frequentasse, ibique ad populum nonnumquam conciones habuisse, praesertim in solemnioribus festivitatibus, quae ab Ecclesia celebrantur. Testimonii loco esse potest una tantum Oratio habita in sodalitate, quam *Magorum* appellabant *, feria V. in Coena Domini,

D in

=====

lieribus, quod ab Alamanno ver-
sum est, cuidam Alamanno Ranu-
tino adscriptum in quibusdam edi-
tionibus repperi.

* Societas Magorum Florentiae eo
tempore erat Hethaeria ad S. Mar-
ci Dominicanorum sub trium Ma-
gorum, postmodum alio translata
sub S. Pauli invocatione; in qua

plurimi coibant ad laudes Deo per-
solvendas, Cl. Bandinus T. II. Spe-
cim. p. 159. not. 4. ita ait: „ In Cal-
ce orationis cuiusdam in Societa-
te Magorum habitae a Landino,
quae MS. apud Ambrosios adser-
vatur, manu non ita vetusta haec
notantur „.

Nota, come la Compagnia de' Magi
oggi

in qua de Institutione Eucharistiae Sacramenti ita loquitur, ut scientiam omnem Theologicam eiusque arcana mysteria in visceribus medullisque condidisse videatur.

Tandem septuagesimo tertio aetatis suae anno vitam cum morte commutavit; ac sole-

=====

oggi disfatta era la medesima Sagrestia oggi di S. Marco, nella quale ancora vi si conserva la Tavola dell' Altare, che è l' Istoria dei Magi, Compagnia in que' tempi di concorso, e di grandissima nobiltà fiorita „.

Tota domus Medicea adscripta erat huic Societati. Memini me vidisse Constitutiones restitutas an. 1472. XII. Kal. Decembris, quo tempore praeerat Magnus Laurentius, quaeque adservantur in Tabulario Patrimonii Ecclesiastici. Ibi igitur post decimam Constitutionem manu autographa legitur.

Io Lorenzo de' Medici al presente Governatore della Compagnia di Santo Pavolo dico questi essere e Capitoli che mi furono rimessi.

Io Francesco d' Ant. di Francesco Miniatore dico similmente.

Io Gentile Becchi dico similmente.

Io Bernardo Buongiolami dico questo medesimo.

Et revera teste Cl. Fabronio in Vita Laur. p. 5. „ Laurentius Magnus cum Gentili Urbinate prae-

ceptore suo celeberrima urbis templa obibat, & noctu etiam frequentabat S. Pauli sodalitium quo plurimi conveniebant „. Immo Iulianus eius frater anno, quo a Coniuratoribus fuit occisus, praeerat eidem Societati; quum enim dicitur a Politiano oculato teste in Commentario Coniurationis Pachtanae: „ Funus Iuliano magnifice ductum, & iuxta manibus in Divi Laurentii templo perfoluta, additur in Notis ab Editore Ioanne Adimario „. Alibi & iuxta perfoluta sunt, praesertim in saeculari Societate Magorum Divi Pauli nuncupata, quae coadunabatur in Ecclesia Sancti Marci ad Praedicatores, cuius Societatis Iulianus tunc temporis Governator existerat „. In MS. adservato in Tabulario Patr. Eccl. ubi extat Catalogus eorum, qui Societati Magorum sunt adscripti, inter caeteros legitur

Prete Gentile di Giorgio de' Becchi da Urbino entrato a dì primo Settembre 1457.

Vide Monum. N. X.

lemnibus exequiis cum funebri laudatione ,
reliquisque debitis honoribus persolutis , non
sine lacrimis Patriae , Parentum , Amicorum , A-
cademiae tam Pisanae quam Florentinae , eius
Corpus in Sepulcro suorum Maiorum , quod
ad Sanctae Crucis in gentilitia aedicula extat ,
in spem Beatae Resurrectionis , reconditur * .

Accipe igitur hoc quaecumque mei in
Te monumentum & pignus amoris , suavissi-
me Alamanne , aeternum vale , ac fruipe pe-
renni illa fama , quam innumeris laboribus ,
aerumnis , sudoribus , vigiliis adeptus es , dum
nos interea te tamquam egregium exemplar ad
imitandum propositum semper ob oculos ha-
bere posse gloriabimur .

F I N I S .

* V. Monum. N. XI.

MONUMENTA.

APPENDIX MONUMENTORUM

AD VITAM

ALAMANNI RINUCCINI

SPECTANTIUM

EX CODD. MSS. PLERUMQUE DESCRIPTORUM,
SERVATA EORUMDEM ORTHOGRAPHIA.

EX multis Documentis, quae afferri possent ad id quod dicimus demonstrandum, tria tantum seligemus: ac primo inspiciatur Epistola, quam Alamannus duodeviginti annos natus scribit Ioanni Medici Cosmae filio, qua eum certiore facit de morte Leonardi Arretini, qui decessit pridie quam illa scripta fuerit.

Secundo Epistola nuncupatoria qua Cosmae Medici inscribit Opusculum Plutarchi *De Consolatione ad Apollonium* ad minuendum dolorem in funere filii sui Ioannis.

Tertio dum mittit ad Magnificum Laurentium ex Florentiola (quum ibi esset Praetor) munusculum leporinum. Incipiamus a prima eruta ex Archiv. Medic. Filz. VIII.

I.

Ioanni Medice Alamannus Rinuccinus Philippi Filius S. P. D.

Tsi non dubitabam multorum literas & Nuntios, famam denique ipsam sua celeritate hanc Epistolam superaturam: nihilominus mutua benevolentia nostra dignum esse existinavi me quoque ad te aliquid scribere de Eo, qui pridie quam haec scripsi vita defunctus est. Sed cum saepius haec ipsa quae nunc ad te mitto literis mandare cepissem tanta vis oboriebatur lacrimarum, ut scripta omnia deleret, atque expungeret:

Non

Non enim poteram non vehementer moveri, cum tantas ac tam immortalitate dignissimas virtutes tam subito ex oculis sublatas animadverterem: quae non modo sibi ipsi, sed amicis omnibus ac civitati universae decori, atque praesidio summo esse videbantur. Quis enim umquam maioris studii, aut benevolentiae in omnes fuit notos pariter atque incognitos? Quis erga familiares humanior? Quis in amicis consilio, opera, atque industria iuvandis studiosior? Quis in comunibus Patriae utilitatibus providendis diligentior? Quis denique omni virtutum & scientiarum genere clarior, atque illustrior? ut profecto inter priscos illos & vetustissimos Romanos connumerandus appareat. Cuius admirabiles ac praeclarissimas virtutes ad praesens enumerare non est animus, tum quod sciam esse non incognitas, tum etiam ne illarum magnitudini, atque splendori ingenii mei officiat imbecillitas. Itaque ut caetera omittam eius animi magnitudinem tacitus nequeo praeterrere, quam in omni aegrotatione, deinde in ipsa morte tantum praestitit, ut eius Socratis, cuius doctrinae in vita studiosissimus fuerat, in morte quoque imitorem optimum se praeberit. Nam cum triduo ante illam quae vitae sibi dies suprema fuit, Mariotus Bencinus ad eum visitandi gratia accessisset, atque ut amicorum fert consuetudo bono animo esse iuberet; ad mortem quoque non moleste ferendam, si moriendum esset, cohortaretur; constanti ac firma voce omnes ad hoc natos esse respondit: O vocem sapienti homine dignam, & verba animi invictam celsitudinem indicantia! Hanc itaque sapientiam eius atque prudentiam tam importune nobis ereptam vehementissime dolerem, nisi putarem non sine summa Dei providentia divino illi homini consultum esse, plerumque enim ignaris homines in vita mentibus errant: Deus vero ipse quid cuique optimum sit rectissime iudicat. Nemo enim dubitare debet viro illi sanctissimo, atque integerrimo ex hoc tenebroso, atque obscuro carcere migrationem non fuisse felicissimam, Eius virtuti debiti honores summo studio praeparantur, atque ut viro tali dignae fiant exequiae omnes plurimum solliciti sunt. Plura de hac re in praesentiarum scribere nolui, non quia innu-

me-

mera adhuc dicenda non restent, sed ne inani loquacitate delicatissimas aures tuas offenderem, praesertim cum sciam tibi nota esse atque perspecta. Finem igitur faciam si illud te prius exoraverō, ut has literulas summi erga te amoris mei testimonium libenti animo suscipias, & quaecumque in eis vitia te offenderint ea corrigas atque emendes. Vale, & me tibi commendatum habeas, iterumque vale.

Florentiae septimo Idus Martias anno Domini M.CCCC.XLIII.

Exterius

Nobilissimo atque eruditissimo Iuveni Ioanni Medice Cosmi Filio
in Balneis *.

Ex Biblioth. Rinucciniana Cod. Char. 4. saec. XV.

Ad Clarissimum Virum Cosmum Medici Alamanni Rinuccini in Consolatione graece translata Praefatio incipit ex Plutarcho.

Cum Philosophiae studia te auctore, Cosme, suscepta a civibus tuis solita quorannis intermissione silerent, graecum Plutarchi volumen, ut plerumque facere consueveram legendum accepi; eius enim viri ingenio admodum delector quod cum multa attigerit, scribendi genera in singulis ita claruit, ut appareat infinitam pene rerum cognitionem habuisse. Nam & historiam quatuor & vi-

E
gin-

* Haec Epistola, quae autographa est, sistit diem certum obitus Leonardi qui vita excessisse dicitur pridie quam illa conscriberetur, nempe VIII. Idus Martii an. 1444. s. c. Quotquot de Eius interitu verba faciunt annum indicant, minime vero diem praeter Matthaeum Palmerium qui in libello de temporibus edit. Venetae an. 1483. ad an.

1443. scilicet 44. stylo comuni haec habet „Leonardus Brunus historiographus Florentiae moritur VII. Idus Martii „Profecto discrimen in assignando die inter Palmerium & Alamannum unius tantum diei est. At quis ignorat in historia sedulitatem omnem & curam requiri?

ginti parallilis, ut illi dicunt, aliisque libris copiosissime tractavit, & de Philosophia non solum, quae ad mores pertinet, sed naturali etiam uberrime scripsit, grammaticae quoque & musicae praeclara tradidit documenta, eiusque disciplinae usum a veteribus poetis servatum, & quid variae numerorum iuncturae virium habeant latissime ostendit. Cum igitur eius opera quibus varios complexus est philosophiae locos percurrerem, in orationem incidi qua pro obitu filii moerentem consolatur Apollonium; Eam cum avidius legerem, & verborum ornatum philosopho dignum, magis vero sententiarum copiam gravitatemque animadverterem; summam eius in scribendo diligentiam admirabar, qui omnes consulendi locos ita collegit ut nullum non plene tractatum relinqueret. Itaque mihi persuadebam post consolationem quae a Cicerone scripta ad nostram non pervenit aetatem, hanc nulli earum quae deinceps editae fuerint vel gravitate sententiarum vel exemplorum copia posthabendam; videbamque fere latinos omnes qui post hunc aliquid in eo genere scripsissent, aut omnibus aut certe plurimis ab eo locis acceptis suum dumtaxat scribendi ordinem suumque modum adiunxisse. Ac mihi veterum poetarum philosophorumque sententias lectitanti caetera praeclara quidem non tamen ab communi consuetudine abhorrentia videbantur. Sed ille me praecipue locus movit, ubi clarorum hominum exempla commemorans puerosque tam forti animo filiorum mortem sustinuisse, ut nullam doloris significationem ederent, idque eo maius esse fortitudinis argumentum existimabam, quod plerumque audissem inter varias aegritudines animi illam in primis & asperrimam sensu & toleratu difficillimam esse, quae ob filiorum mortem proveniret; quod eius doloris fons & origo a natura principium sumeret. Multos etiam vidisse memineram qui cum in caeteris adversis fortes constantisque sunt habiti, huic tamen quasi vehementiori procellae venienti obistere non potuerunt, ut illum qui talia decenter ferat perfecte sapientem & verum philosophiae finem consecutum liceat appellare. Quod inter nostrae aetatis homines tibi inprimis, Cosme Clarissime, tribuendum puto, cum Iohannis filii omni virutum genere

nere praestantissimi, tuique, ut paucis omnia complectar, simillimi obitum adeo forti animo constantique tuleris, ut sicut in caeteris quae summum virum decent, ita in hoc laudis genere possis veterum sapientum cuilibet iure optimo comparari, quem in medio doloris vidimus nec reipublicae munera deferentem & ita res domesticas familiaresque curantem, ut in funeris etiam apparatu, nihil quod accuratius agendum esset, non ex tuo consilio sententiaeque peractum constet. Quae cum magni sint animi argumenta, tum illud praecipue sum admiratus, quod tamen cum sit post mortem filii a me ipso perspectum, numquam desinam predicare. Nam cum ad te salutatum venisset Iohannes Argyropylus vir & philosophiae & omnium bonarum artium scientia praestantissimus, egoque essem una, & pauci admodum condiscipuli; memini inter loquendum controversiam incidisse, uter dignitate praestantior in civili societate habendus esset; anne militaris imperator, an qui summae reip. gubernandae praeesset; cumque Nicodemus* Mediolanensis ducis Orator, vir neque disciplinae militaris ignarus & a literarum studiis non abhorrens, imperatorias partes suo quodammodo iure tueretur; ceteri vero reip. gubernatorem praeferendum censerent, tu utrorumque rationibus auditis pro gubernatore orationem habuisti tanto verborum ornatu, tanta sententiarum copia gravitateque refertam; ut cum dicendi facundiam laudarent omnes, tui ingenii magnitudinem, animi constantiam, memoriae tenacitatem vehementer admirarentur & veterum Scriptorum complurium & Ciceronis variis in locis, tum praecipue in sexto de Rep. libro sententias ad verbum ita referres, ut eas non ex memoria repetere, sed ex libris ipsis legere videreris. Quin etiam sapientis illius Catonis exemplo, philosophiae studia revocans, cui etiam adolescens operam dederas, Aristotelis Ethica legere te mihi statuisse

	E 2	dixi-
=====		
<p>* Nicodemus hic omni procul dubio Tranchedinus est Pontremulensis qui primum a secretis fuit Ducis Mediolani, deinde eius apud Principes Orator. Multa illius ingenii monumenta extant in Bibliotheca Riccardiana, inter quae praestat Codex</p>	<p>epistolarum magni utique faciendus ob optimaе frugis rerum documenta quibus abundat, quaeque lucem praebere valent tum ad litterariam tum ad civilem historiam sui temporis.</p>	

dixisti, idque postea ceptum opus tam diligenter avideque profectui audiui, ut ne doloribus quidem corporis interpellantibus, posses ab eo dimoveri. Quae profecto invicti cuiusdam animi & fortunae casibus cedere nesciae virtutis esse facile constat. Haec itaque mecum repetens, civitati nostrae aetatique sum gratulatus quod alteri genuisse, alteri vidisse contingeret eum virum, in quo uno & Emili Pauli, & Horatii Pulvilli, qui in hoc virtutis genere apud Romanos celebrantur, imaginem videremus; nec vero Anaxagorae aut Pericli aut graecorum ullis omnino cedentem. Itaque haec me in primis causa movit, ut eam quam dixi Plutarchi consolationem in latinum conversam, ad te mitterem; quod ad fidem faciendam compellendosque ad fortitudinem nostros homines, si qui haec forte legissent, plurimum conferre existimavi; si ad ea quae a Plutarcho numerantur clarissimorum hominum exempla, eius etiam ad quem mitteretur, non minus autoritatis habiturum, exemplum accederet: quamobrem inter multas ad te missas consultationes, ut aliquid etiam loci, Plutarcho impertias, oro, quem ego latine ut potui planissimum reddidi; quamquam in ea re gravissimi iudicii tui sententiam auctoritatemque expecto. Itaque si quid a negotiis publicis aut domesticis curis datur ocii, ut hanc orationem legas plurimum rogo, utque omnia quae a Plutarcho traduntur doloris remedia tibi iam antea per te parata fuisse recognoscens, tuae virtuti felicitatique gratuleris. Vale

*Consolatio Plutarchi ad Apollonium de morte filii per Alamannum
Rinuccinum latine facta: Incipit.*

Cum mihi nunciatum esset acerbus interitus filii tui nobis omnibus ob egregiam indolem carissimi; graviter profecto sum commotus, Apolloni; adolescentem enim singulari modestia praeditum; summa vero in Deos religione, pietate in parentes, atque in omnes homines benevolentia caritateque insignem; tam subito immatura morte sublatum vehementer angebar... *Desinit.*

Rem profecto ut diximus gratissimam facturum carissimo filio ac nobis omnibus qui de tua salute plurimi laboramus.

Consolatoriam etiam Epistolam scripsisse Alamannum Donato Acciaio in funere filii, deducitur ex eo quod illi gratiae a Donato agantur pro hac officiosa amicitia ut habetur in Cod. Stroziano 595. in f. qui autographus est, ut sequitur; utinam Alamanni Epistola extaret!

Donatus Acciaiolus Alamanno Rinuccino salutem.

Humanitas tua facit, mi Alamanne, & benevolentia in me singularis ut in adversis rebus amicissimo homini deesse non velis. Carissimum infantem nuper amisi, eius obitum dolenter tuli. Caro mea & filius meus erat. Itaque fateor illius mortem mihi gravem fuisse: sed longe gravius rarum & lamentabile mortis genus. Quod si nos homines esse dicis, quibus aliquando moriendum est; equidem & mori & dolere humanum puto. M. Cicero tanta sapientia peditus filiae mortem vehementer deslevit. Idem fecit temporibus nostris Iannoctius Manectus vir doctus in primis. Idem Ioh. Argiopylus praeceptor egregius, summusque philosophus. Num ego his aut doctior aut sapientior sum? Verum si aut voluntate, aut permissione Dei hoc factum est, non ita sum demens ut divino consilio adversari velim, cui non solum filios, & filias, sed me ipsum etiam debeo. Forsitan ille recordatus misericordie sue saluti infantis consuluit, forsitan delictis meis hanc penam constituit. Quid sit nescio. Illud scio quaecumque fecit Deus in vero iudicio fecit. Quare eum rogo, ut mihi adiutor sit & tibi pro litterarum officio gratias ago.

Vale XXVIII. Ianuarii 1469.

Ex Autographo Arch. Med. Filza VIII.

Alamannus Rinuccinus Vicarius Laur. Medici salutem.

Ut non modo negotiorum, sed otii quoque nostri ratio tibi constet, quod inter amicos fieri oportere dicunt sapientes, lepores binos vivos & totidem mortuos tibi mitto, amantissime

Lau-

Laurenti, cum iis enim quotiens aut animi laxandi, aut exercendi corporis causa a negotiis vacuum tempus datur, sic bellum gero, ut verear, ne nostrae praeturae leporibus id usu eveniat, quod suae provinciae pantheris accidisse refert Cicero, quas ait queri solitas esse, quod nulli nisi sibi in sua provincia fieret iniuria *. Tu muneris exiguitate posthabita non rem ipsam, sed dantis animum solita in omnes humanitate aspicias rogo: hoc enim bene memoris animi mei testimonium dumtaxat esse volui.

Ex Florentiola X. Kal. Nov. 1476.

II.

Laurentio de Medicis.

Magnifice Patrone. Da Ferrara vi scripsi l'ultima. A Padova poi trovai alcuni buoni libri, cioè Simplicio sopra el Cielo, Alexandro sopra la topica, Giovan Grammatico sopra le Posteriora & gli Elenchi, uno David' sopra alcune cose de Aristotile, li quali non habbiamo in Firenze. Ho trovato anchora uno Scriptore Greco in Padova, & facto el pacto a tre quinterni di foglio per ducato.

Maestro Pier Leone mi mostrò e libri suoi, tra li quali trovai un M. Manilio astronomo & poeta antiquo, el quale ho recato meco a Vinegia, & riscontrolo con uno in forma che io ho comprato. E' libro, che io per me non ne viddi mai più antiqui. Similiter ha certi quinterni di Galieno de dogmate Aristotelis & Hippocratis in Greco, del quale ci darà la copia a Padova, che si è facto pur frutto.

In

=====

* Locus Ciceronis extat in Epist. ad Famil. L. II. Ep. 11. „ De Pantheris per eos qui venari solent agitur mandato meo diligenter: sed

mira paucitas est; & eas, quae sunt, valde aiunt queri, quod nihil cuiquam insidiarum in mea provincia, nisi sibi, fiat „.

In Vinegia ho trovato alcuni libri di Archimede & di Herone Mathematici che ad noi mancano & uno Phornuto de Deis; & altre cose buone. Tanto che Papa Ianni ha che scrivere per un Pezo.

La libreria del Niceno non abbiamo potuto vedere. Andò al Principe Messere Aldobrandino Oratore del Duca di Ferrara, in cuius domo habiramus. Fugli negato a lettere di scatole; chiese però questa cosa per il Conte Giovanni & non per me, che mi parve bene di non tentare questo guado col nome vostro. Pure Messer Antonio Vinciguerra & Messer Antonio Pizzammano, uno di quelli due gentilhomini philosophi, che vennono sconosciuti a Firenze a vedere el Conte & un fratello di Messere Zaccheria Barbero son dietro alla traccia di spuntare questa obstinatione. Farassi el possibile; questo è quanto a libri. M. Piero Leoni è stato in Padova molto perseguitato, & non è chiamato nè quivi nè in Vinegia a cura nessuna. Pure ha buona scuola, & ha la sua parte favorevole: hollo fatto tentare dal Conte del ridursi in Toscana. Credo sarà in ogni modo difficil cosa. In Padova sta malvolentieri, & la conversatione non li puo dispiacere, ut ipse ait. Negat tamen se velle in Thusciam agere.

Niccoletto verrebbe a starsi a Pisa, ma vorrebbe un beneficio, hoc est, un di quelli Canonicati; ha buon nome in Padova, & buona scuola. Pure, nisi fallor, è di questi strani fantastichi; lui mi ha mosso questa cosa di beneficii: siavi avviso.

Visirai stamattina Messer Zaccheria Barbero, & mostrandoli io l'affectione vostra ec. mi rispose sempre lagrimando, &, ut visum est, d'amore: risolvendosi in questo; in te uno spem esse. Ostendit se nosse quantum tibi debeat. Sicchè fate quello ragionaste, ut favens ad maiora. Quello Legato che torna da Roma, & qui tecum locutus est Florentiae, non è punto al loro proposito, ut aiunt.

Un bellissimo vaso di terra antiquissimo mi mostrò stamattina detto M. Zaccheria, el quale nuovamente di Grecia gli è sta-

to

to mandato: & mi disse, che sel credesti vi piacesti, volentieri ve lo manderebbe con due altri vasetti pur di terra. Io dissi che mi pareva proprio cosa da V. M. & tandem farà vostro. Domattina farò fare la Cassetta, & manderollo con diligentia. Credo non ne abbiate uno sì bello in eo genere. E' presso che 3. spanne alto & 4. largo. El Conte ha male negli occhi, & non esce di Casa, ne è uscito poichè venne a Vinegia.

Item visitai hier sera quella Cassandra Fidele litterata, & salutai ec. ec. per vostra parte. E' cosa, Lorenzo, mirabile nè meno in Volgare che in Latino, discretissima & meis oculis etiam bella. Partimmi stupito. Molto è vostra partigiana, & di voi parla con tutta practica, quasi te intus & in cute norit. Verrà un dì in ogni modo a Firenze a vedervi, ficchè apparecchiatevi a farle onore.

A me non occorre altro per hora, se non solo dirvi, che questa impresa dello scrivere libri Greci, & questo favorire e doti vi dà tanto honore & gratia universale, quanto mai molti e molti anni non ebbe homo alcuno. E particolari vi riferbo a bocca. A V. M. mi raccomando sempre. Non ho anchora adoperata la lettera del Cambio per non essere bisognato.

Venetijs die 20. Iunii 1491.

Suf-

Sufficit inspicere Epistolam F. Zenobii praemissam Opusculo Eusebii, quae quamvis edita sit, tamen iuvat eam afferre, quum non omnibus obvia & plurima contineat quae Alamannum nostrum ab omni vindicent calumnia. Ex Edit. Lutetiae an. 1555.

III.

Zenobii Accioli (sic) Ordinis Praedicatorum Prologus ad Magnificum Virum Laurentium Petri Francisci Filium Medicem , in Opusculum Eusebii Caesariensis Episcopi e Graeco Sermonem in Latinum conversum , quo Hierocles confutatur , ausus ex Philostrati historia Apollonium Tyanaeum Iesu Christo Salvatori nostro conferre .

Non sine Dei consilio factum arbitror, Laurenti, quod in Eusebii Caesariensis Episcopi volumen nuper inciderim, quo Philostrati libri octo de Apollonii Tyanaei vita, & moribus refutantur. Quamquam enim suspicari vix licet ex Philostrati lectione bonum virum desipere, gravemque posse, cum sit ille doctiorum consensu maximus fabulator, eiusque Tyanaeum non divus modo Hieronymus, ac nostrorum plerique magum appellent, sed Lucianus Rhetor in Alexandro, cum tota eum familia detestetur, quia tamen non omnes aequae prudentes sumus, & in ea tempora incidisse videmur, quibus studiosi adulescentes, iuxta Pauli sententiam, non inviti ad fabulas convertuntur, votis est omnibus expetendum, ne qua detur occasio cuiquam id agendi, quod Alexander olim Mammaeae filius Imperator, & Hierocles philosophus factitarunt, quorum alter suo in Larario Tyanaeum Christo, Abrahaeque adiunxit, quem pro Deo veneraretur; alter vero ex Philostrati monumentis rem multo nequiores aggressus, philalethem in Christianos librum conscripsit, nil in eo aliud struens, quam ut Apollonium Tyanaeum Iesu Christo conferret. Probe igitur Eusebius noster ille quidem pro nobis semper acerrimus, propugnator non quibus alios stravit armis contentus, propria se in Hieroclem

F

rhom-

rhomphaea, iaculoque armavit particulari scilicet libro ad utriusque levitatem tollendam maxime facto: qui si ad manus olim Alamanni Rinuccini venisset, utriusque linguae studiosi civis nostri, qui temporibus his Philostratum latinum effecit, puto equidem in hoc potius vertendo laboraturum fuisse, aut illi saltem moderatorem hunc fuisse, correctoremque adiuncturum, ut sicut ibi officiosus vir doctis auribus multarum rerum cognitionem, & Cosmographiae notitiam comparabat, ita facem quoque ad evitandos scopulos praetulisset. Verum illi quidem, quod pro rei argumento nullo malo consilio profuit, laus est danda: neque vero caeteris, si qua maioris boni datur occasio relinquenda. Cum itaque librum hunc in bibliotheca * gentis vestrae multa vetustate quasi abolitum reperissem, meas esse partes existimavi per me ut latine loquens prodiret, qui nuper in sacrum Divi Dominici Ordinem ascitus essem pro tuenda Christianae fidei veritate modis omnibus excubantem, atque his ceu religionis nostrae primitiis, bonis iuvenibus studiosisque prodessem. Neque enim verendum, quin si non inscitiam quidem meam, sed disputantem Eusebium contemplantur, Philostratum sumere tuto in manus possint, cum per Eusebii librum hunc exarmatus iam sit ille, atque extinctus. Praecipua vero mihi ratio illa fuit uni tibi potissimum nuncupandi, quia cum tu me & fraterne habendo, & in bonis litteris adiuvando, magnos diu

fece-

* Praeter ea quae attulerunt Cl. viri Laurentius Mehus & Angelus Fabronius, quorum alter in Praefatione Epistolarum Ambrosii Traversarii demonstrat Bibliothecam Marcianam dictam esse modo *Cosmi Bibliothecam*, modo *antiquam*, sive *publicam Medicae gentis vel familiae*; alter autem in vita Laurentii, idem probat ex Catalogo quodam vetere existente in Tabulario Mediceo (Filz. 23.): Memini me in eodem Tabulario binas legisse Epistolas ad Laurentium a F. Leonardo Ser Uberti a Florentia Monachi Dominici S. Marci missas, in quarum

prima, quae exarata est die XIV. Iulii 1473. Florentiae, F. Leonardus his se exprimit verbis *Custos Librorum Bibliothecae vestrae in aedibus S. Marci*; in altera autem quae data est Romae die XXVIII. Maii 1474. huiusmodi apparet subscriptio *F. Leonardus olim Librarius vestrae Bibliothecae S. Marci Ordinis Praedicatorum*.

Apographum igitur Eusebii contra Hieroclem, quod transtulit interpres florentinus, extabat in Bibliotheca Marciana, quod tamen ignotum erat, adeoque minime putabatur extare.

feceris sumptus, ita mea tibi omnia deberi intelligo, ut si qua etiam posthac sim caeteris dicaturus, tui tamen illa quoque futura iuris. Cape igitur humanitatis erga me tuae fructus aliquos, Laurenti, quos tibi & nostra necessitudo, & Eusebii auctoritas dulces scio, gratosque praestabunt. Sed & tu perge semper aliquid de Deo Optimo Maximo meditari: ut sicut hic charitate magna vincimur, ita bonis operibus incumbendo, Dei misericordiam provocantes, simul quoque coelesti patria perfruamur.

DUobus usus sum Codicibus MSS. ad hanc Praefationem edendam. Primus est Bibliothecae Laurentianae membranaceus in f. cum stemmate Mediceae familiae constans foliis scriptis 224. Post Praefationem habetur „ Florentiae IIII. Kalendas Maias MCCCCLXXIII. „. In calce vero Colicis post vitam Apollonii legitur „ Exscriptus Florentiae salutis nostrae anno MCCCCLXXV. prima aestate fuit hic liber, anno postquam traductus est iam tertio, sed cum Archetypo collatus emendatusque „ adeoque translata est haec vita anno MCCCCLXXII.

Alter Codex est Bibliothecae Strozianae Chartaceus in f. saeculi XV. exeuntis notatus N. 1414. In animo erat ad oras paginarum variantes lectiones adnotare. Verum, quum hae & paucae sint & nihil afferant novi, satius duxi Laurentianum Codicem sequi, qui cum Archetypo collatus emendatusque dicitur.

IIII.

Ad Illustrem Principem Federicum Feretrinum Urbini Comitem Alamanni Rinuccini in libros Philostrati de vita Apollonii Tyanaei in latinum conversos praefatio incipit.

COgitanti mihi saepe numero, Generosissime Princeps Federice, & aetatis nostrae viros cum veteribus conferenti, perabsurda videri solet eorum opinio, qui veterum quaeque dicta factave pro maximis celebrantes, non digne satis ea laudari posse arbitrantur, nisi temporum suorum mores accusent, ingenia damnent, homines deprimant, infortunium denique suum deplorent, quod

F 2

hoc

hoc seculo nasci contigerit, in quo nulla probitas, nulla industria, nulla (ut ipsi putant) bonarum artium studia celebrentur.

Cuius rei causam plerique in naturam referentes, senescentis mundi vitio, & iam ad interitum vergentis idipsum putant evenire. Queruntur enim & aetates hominum breviores, & corpora imbecilliora, & ingenia ad res praeclaras hebetiora nunc a natura proferri, quam olim fuerint, cum illi viguerunt quos tantopere laudant & admirantur. Horum ego sententiam nec penitus falsam dixerim, nec omni ex parte veram comprobaverim. Nam quae de priscorum virtutibus opinantur, ita sunt in aperto, ut qui ex antiquis litteris illorum acta cognoverint, facile tamquam summa & omnibus numeris perfecta concesserit. Quod autem de Mundi senectute, atque aetatum brevitate queruntur, cum divino testimonio, tum rerum usu & experientia facile confutantur: quid est enim quod senescentem Mundum aut ad interitum vergentem agnoscant, cum ab omnis veritatis auctore & principe dictum animadvertant, non esse nostrum nosse tempora vel momenta, quae Pater posuit in sua potestate? Aetates autem hominum breviores nunc esse quam olim fuerint, nihil est quod iure conqueri possint, si eorum, qui aliquo virtutis genere insignes habiti sunt, diuturnitatem vivendi consideraverint. Nam Thaletem Milesium, Pythagoram, Platonem, Aristotelem, reliquosque posteriores philosophos, quos tenuitate sobrietateque victus nullum ad vitae longitudinem impedimentum attulisse naturae credendum est, nihil omnino nostri temporis homines diuturnitate vivendi superasse comperimus; siquidem eorum, quos retuli, nullus nonagesimum aetatis annum vivendo superaverit: quod spatium aetate nostra plerique non viri solum, sed mulieres etiam vel aequant vel superant. Quod si hebetudinem accusent ingeniorum, videant ne delitiae potius hominum & ignaviae, quam naturae vitio id sit tribuendum.

Nam quod nostri saeculi conditionem queruntur, si praeteritorum temporum memoriam repetant, ut quam multi eorum aetate aut paulo supra in unoquoque virtutis genere claruerint, animadvertant, facillime, ut arbitror, e sententia decedent. Mihi ve-

ro

ro contra gloriari interdum libet, quod hac aetate nasci contigerit, quae viros pene innumerabiles tulit ita variis artium & disciplinarum generibus excellentes, ut putem etiam cum veteribus comparandos.

Atque ut ab inferioribus profecti ad maiora tandem veniamus, sculpturae, picturaeque artes iam antea Cimaboi *, Iocti **, Taddei que Gaddi *** ingeniis illustratas, qui aetate nostra claruerunt pictores, eo magnitudinis bonitatisque perduxere, ut cum veteribus conferri merito possint. Nostrae autem aetati proximus Masaccius **** naturalium quarumcumque rerum similitudines ita pingendo expressit, ut non rerum imagines, sed res ipsas oculis cernere videamur. Quid vero Dominici Veneri ***** picturis artificiosius? Quid Philippi Monachi ***** tabulis admirabilius? Quid Ioannis ***** ex Praedicatorum ordine imaginibus ornatius? qui omnes varietate quadam inter se dissimiles, artis tamen excellentia & bonitate simillimi putantur. Sculptores autem quamvis multos afferre possim, qui pro summis habiti essent, si paulo ante hanc aetatem nasci contigisset: adeo tamen omnes Donatellus ***** unus superavit, ut pene solus in hoc

gene-

=====

* Ioannes de Cimabobus Pictor notissimus natus Florentiae an. 1240. huic nobilissimae arti sub graecis hominibus studuit. Moritur an. 1300. reconditur in S. Reparatae. ** Ioctus scilicet Angiolottus Bondonis filius Pictor, & Architectus insignis. De anno natali auctores non conveniunt inter se; decessit an. 1336. sepeliturque in maiori templo Flor. *** Thaddeus Gaddius Gaddi filius Pictor, & Architectus. Natus an. 1300. plus minus, incertumque quo anno obierit. Sepultus est ad S. Crucis. **** Thomas <i>Masaccio</i> dictus e Sancto Ioanne Florentinae ditionis oppido oritur an. 1402. ex Patre Ioanne Notario Pictor excellentissimus. Obiit an. 1443. eiusque	Corpus tumulatum fuit Florentiae apud Carmelitas. ***** Dominicus Venetus propter summam in pictura peritiam ab Andrea del Castagno annos natus 56. interfectus dicitur circa an. 1470. atque ad S. Mariae Novae ubi pinxerat, sepelitur. ***** F. Philippus Lippius iam Carmelita oritur circa an. 1400. moritur circa an. 1469. Spoleti, ibique in Cathedrali conditus cum Epitaphio, quod Politianus iussu magnifici Laurentii composuit. ***** F. Ioannes ex ordine Praedicatorum Pictor eximius ob morum integritatem <i>Angelicus</i> dictus, ac in Beatorum numerum relatus. Vixit ab an. 1387. ad 1455. ***** Donatus dictus Donatellus Florentinus sculpturae restaurator vixit

genere numeretur. Non contemnendos tamen fuisse Lucam Robien-
sem * & Laurentium Bartoluccii **, praeclara ab ipsis edita opera re-
stantur. Architecturae vero, & Machinarum cum bellicarum, tum
quae magnis trahendis ponderibus valeant, facultatem ita ad sum-
mum perductam arbitror, ut nihil a veteribus nostri superentur.
In qua duo praecipue claruerunt summis ingenijs homines, &
omnis antiquitatis indagatores accuratissimi; Unus quidem Philip-
pus Brunelleschi *** Scribae filius, Florentinae Basilicae Architecton:
alter vero Baptista Albertus **** vir & familiae nobilitate, & ingenii
praestantia clarissimus, qui etiam de picturae architecturaeque prae-
ceptis libros aliquot scripsit accuratissime. Iam Grammaticae & La-
tinae linguae peritiam adeo videmus excultam, & in artem prae-
ceptaque ab iunioribus ita redactam, ut prisca Romanorum & in-
corrupta locutio rursus in lucem revocata videatur; cum & ver-
borum vis & omnes dicendi modi exactissime percipi possint. Quid
enim Laurentii Vallae ***** subtilitate diligentius inveniri potest? qui
singularum dictionum vim proprietatemque ita colligit, probatissi-
morum Scriptorum testimoniis dicta sua confirmans, ut difficile sit
in

-
- vixit ab an. 1386. ad an. 1466.
Eius Corpus requiescit Florentiae
ad S. Laurentii.
- * Lucas Robiensis sculptor. Incertum
quando obierit, cum solum con-
stet natum an. 1368.
- ** Laurentius Ghibertus dictus Bar-
toluccii filius, quod eius mater vi-
dua relicta Bartoluccio nupserit,
pictor, & sculptor insignis natus an.
1378. quo anno decesserit non patet.
- *** Philippus Brunelleschi Sculptor,
& Architectus notissimi nominis &
famae, de quo satius erit nihil
dicere quam pauca. Natus an.
1377. decessit an. 1446. eius mo-
numentum videre est in Ecclesia
Maiori Fl. Haftenus Baldinuc.
- **** Leo Baptista Alberti, qui tres
sororias artes humanioribus studiis
consociavit. Scripsit non minus
docte quam eleganter de re aedi-
ficatoria, quam ex Baptistae prae-
mortui voto Politianus Magnifico
Laurentio an. 1485. inscripsit.
Plura edidit mirabili ingenii vi,
& arte. A Christophoro Landino
introducitur in Disputationibus Ca-
maldulensibus ob multiplicem eius
scientiam.
- ***** Laurentius Valla Romanus Ca-
nonicus Lateranensis vir eruditus,
sed nimis acer in scribendo. Prae-
ter libros elegantiarum, invecti-
vas, & recriminationes; historiam
etiam rerum in Hispania & Si-
cilia gestarum exaravit, & Hero-
dotum & Thucydidem latine red-
didit. Decessit Romae an. 1457.
vel ut alii putant an. 1465. *Ele-
gantiae* an. 1471. prodierunt tum
Romae, tum Venetiis.

in usu latinae linguae illum aberrare, qui eius doctrinam praeceptaque sequatur. Ioannes autem cognomine Tortellus * nominum verborumque ethimologias in unum colligens, & quid proprie, quidve translatione quadam dicatur ostendens, apertissimam talis disciplinae cognitionem tradit. In Dialectica autem & Philosophia, tum etiam sacrarum litterarum peritia clarissimos viros enumerare longissimum esset. Talium enim disciplinarum studia quo magis ad bene beateque vivendum sunt necessaria, eo magis apud quasque gentes quacumque aetate numquam intermissa viguerunt; unde etiam effectum est, ut superioribus quoque temporibus ad summam perducta subtilitatem plurimis, iisdemque doctissimis viris abundarent. In quo genere virum unum praestantissimum Ioannem Argyropylum ** praeceptorem meum silentio praeterire non potui, qui Bizantio civitate nobilissima natus, studio tamen & industria latine loquendi scribendique facultatem egregiam comparavit. Iam veteris eloquentiae & incorruptus latinae loquutionis usus paulo ante nostram aetatem exortus, aetate nostra adeo excultus & expolitus est, ut numquam post Lactantii aut Divi Hieronymi tempora sic floruerit: quod facile ex eorum scriptis intelligi licet, qui medii inter has quas diximus aetates multarum magnarumque rerum scientiam consecuti, in scribendo tamen asperiores fuere; quod illis propterea contigisse non miror, quia Ciceronis plerique libri in occulto latentes, imitandi facultatem illis adimebant. Primus autem Coluccius Salutarus *** paulum se erexit, & elegan-

=====

* Ioannes Tortellius Arretinus ex Graecia redux munus Archipresbyteri in patria obtinuit. Romam se contulit sub Eugenio IV. dein a Cubiculis, & a Bibliotheca fuit Nicolao V. cui Opus suum dicavit de Orthographia dictionum e Graecis tractatum, quod tum Romae, tum Venet. an. 1471. impressum reperitur.

** Praeter ea quae superius innuimus de hoc celeberrimo viro, lubet nonnullas subnectere epistolas,

e quibus lector deducet aliqua maximi momenti ad Eius vitae circumstantias pertinentia ad componendos scriptores, qui minime in pluribus inter se conveniunt. Sed ne Praefationis ordo nimis interrumpatur, has ad eiusdem calcem referemus.

*** Coluccius Salutarus ex Stignano Vallis-Nebulae oppido ditionis Florentinae oritur circa an. 1330. Anno vero 1375. Cancellarii munus in

gantius quoddam adumbravit dicendi genus, qui multum profecto laudis meruit, quod tam longis temporibus praeclusum aditum ad eloquentiam patefecerit, & posteris viam, qua gradiendum esset, ostenderit. Hunc secuti Poggius * & Leonardus Aretinus ** intermissam & pene abolitam eloquentiam in lucem revocarunt, qui cum epistolis, tum orationibus, & dialogis scribendis Ciceronianum dicendi characterem egregie sunt imitati. Carolus etiam Aretinus *** omnium bonarum artium disciplinis ornatus, poeticae tamen

quam

=====

in Rep. Flor. est adeptus. Obiit an. 1406. V. quae Cl. Mehus affert ad eius Epistolas an. 1741.

* Poggius Bracciolinus e Terra-Nova Florentinorum oppido rem litterariam egregie promovit in apricum proferens multorum veterum Scriptorum opera. Eo in conscribendis epistolis usi sunt Eugenius IV., & Nicolaus V. Summi Pontifices. Diodorum Siculum latine est interpretatus. Demum iam senex Florentiam rediit, ibique post scriptam Florentinam Historiam excessit e vita an. 1459.

** Leonardus Brunus Arrétinus ortus an. 1369. florente admodum aetate ab epistolis fuit Innocentio VII. & Ioanni XXIII. inde munus gessit per longum tempus Cancellarii Reip. Flor. ibique an. 1444. moritur.

*** Carolus Marsuppinus ex Civitate Arretii primum eloquentiae professor, dein Scriba Reip. Flor. an. 1453. mortuus est.

Iis quae in laudem Caroli Marsuppini a variis prolata sunt, addi potest epistola ex Cod. 1414. Stroziano in qua Donatus Acciaiolus ita Iacobum Lucensem alloquitur. Donatus Acciaiolus Iacobo Lucensi sal. Difficile esset, mi Iacobe, te aut benivolentia, aut studio, aut ullo officii genere superare. Quan-

tae enim curae negotium, de quo pluribus ad te scripsimus, tibi fuerit non solum a te, sed etiam a Christo nostro certiores in dies facti sumus. Vivam igitur nunc aequo animo in hoc negotio patui mei, cum sciam pro dignitate sua neque studium, neque diligentiam, neque ullum officii genus, aut a nobis, aut ab amicis nostris esse praetermissum. Quod autem scribis, te graviter ferre obitum praestantissimi viri Karoli Aretini, facile id mihi persuadeo, qui ex amissione tanti viri tantum animo cepi dolorem, quantum sua singularis in me, & in omnes humanitas, & summa virtutis excellentia meruit. In tanta enim penuria doctissimorum hominum, nimiam dolendum est, ereptum esse nobis divino ingenio virum, neque solum nobis, sed etiam omni civitati deploranda: studiosis vero bonarum artium omnibus lacrimis prosequenda. Quantum enim damnum eius interitu fecerint Latinae litterae, & omnes artes libero homine dignae facile, ut scribis, intelligi potest. Cum enim latina lingua quae diuturno tempore sopita iacuerat a Karolo fere excitata esset, & in lucem evocata, eo defuncto putandum est non modo in eundem formum

quam oratoriae studiosior fuit. Iannoctius insuper Manectus * Florentinus eques vir acerrimo ingenio & in disputando subtilissimus multarum rerum cognitionem cum scribendi quadam facultate coniunxit. Horum aequalis Ambrosius Monachus ** ad summam graecarum litterarum peritiam scribendi quoque facultatem & elegantiam addidit. Neque vero sum nescius plurimos in his, quas haecenus enumeravi, aut deinceps numeraturus sum, facultatibus, atque artibus excellentissimos viros a me praetermitti. Non enim instituti negotii est omnes hoc loco numerare, qui aliquo virtutis genere temporibus nostris claruerunt, sed ex multis testibus paucos eligere, ut ostendam nostra tempora omnium bonarum artium studiis floruisse. Ac ne quis intelligendi potius quam agendi virtutibus aetatis nostrae ingenia valuisse crediderit; qui convertat animum ad actionum studia consideranda, circumspiciatque res in Italia vel bello vel pace gestas, facillime hoc etiam laudis genere non caruisse nostrorum temporum homines iudicabit. Nam cum in agendis rebus duo praecipue virorum genera excellant; unum eo-

G

rum,

=====

rum recidisse, sed una cum eo pene esse extinctam. Quid igitur adolescentibus ingenuis, & litterarum studiosis amplius sperandum sit, non video; cum amisso peritissimo duce huius disciplinae nemo relinquatur, qui eos erudiat, cuius disciplinam sequantur, sub quo militare egregie possint. Quis est enim nostrorum hominum, qui aut exponendis oratoribus, aut poetis explicandis ad Karolum vel prope possit accedere? Quis praeterea qui aut acumine ingenii, aut memoriae magnitudine, aut immensa rerum scientia cum Karolo possit conferri? Itaque uno viro amisso tanta est facta rerum amissio, ut nemo sit tam virtuti inimicus, qui non censeat Karoli mortem magnopere esse lugendam. Ego vero, mi Iacobe, cum hunc ardorem sum-

ma discendi cupiditate, & eum virum sublatum esse videam, quem ego sperabam futurum esse ducem huius nostri muneris tam libenter suscepti, non possum eius interitum sine multis lacrimis recordari. Studia enim mea, quae huius doctissimi viri hortatu excitata erant, eius morte, aut multum retardare, aut perpetuae oblivioni mandare cogor. Vale. 1453.

* Iannoctii Manetti vitam scripsit Naldus Naldius, quae extat apud Murat. T. XX. pag. 519. Rer. Ital. Script., praeter illam, quam edidit Alamannus noster, quamque nullo mihi reperire potui.

** Omnia quae pertinere possunt ad vitam Ambrosii Traversarii Camaldulensium Praefidis concinnandam, collegit Cl. Mehus, ac edidit Flor. quam vide.

rum, qui consilio & auctoritate Rempubicam regunt & moderantur; alterum eorum qui vi & armis a civitatibus bellum propulsant, aut illatas iniurias ulciscuntur; in utraque facultate tam multi tamquam in suo quisque genere excellentes reperiuntur ut eos etiam vidisse sit gloriosum. Nam paulo supra nostram aetatem, ut accepi, summa prudentia, summaque integritate cives in nostra Republica floruerunt, Raynaldus Ianfiliatus * eques, Bartholomeus Valorius **, Nicolaus Uzanensis ***, & Ioannes Medicus Biccii filius ****, qui licet in sententiis dicendis quandoque diversa loqui viderentur, voluntate tamen & studio ad Reipublicae utilitatem certatim ferebantur. Hos postea securi sunt Laurentius Ridolfus ***** eques, & Pon-

* Raynaldus Ianfiliatus post plura munia pro Rep. Flor. egregie gesta, admodum senex ad SS. Trinitatis sepelitur.

** Quae ad Bartholomaeum Valorium attinet vide sis Ammiratum *Delle famiglie nobili Fiorentine* p. 97. & seqq.

*** Ioannes Cinelli in Historia Litteraria Florentina Bibliothecae Magliab. MS. Italice exarata pag. 1384. de Nicolao Uzanensi haec habet „ Niccolò da Uzzano di professione Mercatante, ma delle lettere molto amico, perchè lasciò che in Firenze si erigesse lo Studio, e la fabbrica al Convento della Nunziata contigua; che ora per ferraglio di Fiere serve quel che doveva servire per Liceo de' Letterati „. Dein enumerat eius opera, quae adhuc servantur in Bibliothecis.

**** Ioannes Medicus Biccii Filius adeo omnibus notus est, ut supervacanea sit omnis explanatio.

***** Laurentius Ridolfus tam Iuris Civilis, quam Decretorum doctor. Scripsit inter alia *De Usuris*, & luculentum Commentarium in *Decre-*

tum. Celeber est ob legationem Venetam Florentinorum nomine obitam, de qua Guidus Panzirolus, & totidem verbis Ioannes Cinellius supra laudatus haec affert „ Lorenzo Ridolfi Legista molto dotto spiegò nella Patria Legge Canonica alcun tempo, ed essendo molto negli affari della Rep. sufficiente ed esperto, fu dalla medesima a Venezia Ambasciadore mandato per occasione della guerra, che i Fiorentini con Filippo Visconte Duca di Milano avevano, ad esortar quella Rep. che prendendo contro Filippo l'armi lo suo ingrandimento non permettesse: Ma non essendogli in ciò data retta ne prestato orecchie per non volere i Veneziani nuova guerra intraprendere, e veggendo alla fine di non poter far colpo, incominciò come disperato a gridare „ Vobis sedentibus, Patres, superioribus annis Ligures, quibus non succurristis Philippum Principem auxerunt. Nos regem creabimus; Ipsi demum vos Augustum facietis „ Dalle quali parole piccato il Doge, che era allora Francesco

Pontificii civilisque iuris peritia insignis; tum vero Bernardus Iunius *eques, & Lucas Albitius **, & alii pene innumeri, quos in maximis nostrae Reipublicae & gravissimis casibus consilio, prudentiaque, plurimum valuisse compertum est. Sed omnium quos non modo nostra aetate cognoverim, sed superioribus etiam temporibus acceperim, sapientia auctoritateque in nostra Republica principes extiterunt Nerius Caponius ***, & Cosmus Medices ****, de quorum prudentia non minus apud nos, quam apud externos Principes, vel Respublicas tanta fuit opinio, ut nihil magnum, nisi eorum consilio agendum sibi esse iudicarent. Hos ego prudentia, & maximarum rerum usu Leliis, Appiis, Metellis, Fabiis non immerito censeo comparandos, quos deinde sequutus Petrus Medices Cosmi filius, licet immatura morte praereptus, paternae virtutis non minus quam divitiarum haeredem sese fuisse declaravit. Horum ego laudes silentio praeterire quam leviter attingere satius duxi, praesertim ad te scribens, Clarissime Princeps, qui cum illis de rebus maximis atque gravissimis totius Italiae saepissime consultasti. Iam belli Duces, aut Imperatores nostrorum temporum quid tibi recenseam? qui a teneris annis in re militari versatus, aut sub eorum plerisque militaveris, aut bello postmodum adversus eosdem contenderis. Itaque missos facio ***** Sfortiam, Braccium, Nico-

G 2

laos

=====

cesco Foscaro e con esso il Senato tutto, entrarono i Veneziani coi Fiorentini in lega e presero l'armi, l'impeto di Filippo rintuzzando e raffrenando „. Recenset dein omnia opera Laurentii Ridolfi.

* Bernardus Iunius notissimus est ob Legati munus, quo pluries Florentinae Reip. nomine egregie functus est. V. Ammir. Hist. T. III.

** De Luca Albitio vide, quae Amm. *Nelle famiglie nob. Fior.* abunde narrat.

*** Elogium Nerei Caponii invenies in serie Vitarum Virorum excellentium, quae Italice conscriptae, edi-

tae sunt Florentiae. Occubuit an. 1457. Fontius.

**** Cosmus Medices post exilium, quod pertulit, in Patriam revocatus est, ac Pater Patriae decreto publico declaratur; filium habuit Petrum, nepotem vero Laurentium Magnificum. Cosmi & Laurentii nepotis vitas exaravit Cl. Angelus Fabronius, quas consule.

***** Sfortia, Braccius, Nicolaus tam Tolentinas quam Piccininus, quemadmodum etiam Franciscus Sfortiae filius, Sigismundus Malatesta &c. sunt adeo illustres & noti ut non fuerint ab ullo Rerum Italicarum Scriptore praetermissi.

laos Tolentinatem, ac Piccininum, & qui hos omnes gloria & rerum gestarum magnitudine superavit, Mediolanensem Ducem Franciscum Sfortiae filium. Sed nescio quo pacto clarorum hominum commemoratione longius etiam quam institueram orationem protraxi, & dum opinionem eorum refello, qui nostra tempora tamquam claris viris orbata deplorant, supervacuos testes adduxi complures diversis virtutum generibus insignes, cum te uno teste & quidem locupletissimo potuerim omnium, quotcumque sint, falsam opinionem redarguere; nam in te superius enumeratae virtutes ita vigent, ut priscorum hominum, quos tantopere omnes admirantur, imaginem referas, cum & in bello fortissimi imperatoris, & in pace prudentissimi & optimi Principis gloriam sis consequutus. Nam cum duo sint quae summam laudem auctoritatemque belli ducibus afferant, unum & aperto Marte & collatis castris adversus hostes certando, consilio & fortitudine valeat; alterum in obsidendis expugnandisque urbibus maxime lauderetur: tu in utroque virtutis genere tantum profecisti, ut iamdudum inter Italiae primos imperatores, nunc autem omnium consensu longe primus habearis. Possem hoc loco victorias tuas innumeras pene recensere, nisi & orationis brevitati consulerem, & commodius alias atque latius hanc mihi dicendi occasionem datum iri sperarem. Res enim sunt eiusmodi quae multitudine magnitudineque sua uberrimam scribere volenti materiam suppeditent. Quis enim ignorat quanta animi fortitudine, quanta strenuitate corporis contra Sigismundum Malatestam pro Fori Sempronii recuperatione usus fueris? Quis non animi tui magnitudinem meminit, qua Florentinam Rempubicam tutatus es, cum Alfonsus potentissimus Apuliae Rex atque Siciliae nostros fines invasit? Tu enim tumultuario milite raptim ex tuis agris educto celeriter ad ferendam opem accurristi: ubi consilio atque prudentia perinde ac Fabius Hannibalem, sic tu potentissimi atque infestissimi hostis impetum cunctando repressisti. Missam facio ad *Fabianum Precuntinorum* (sic) oppidum celeberrimam pugnam, ubi tuos, dum abesses, iam pene fugatos adventu tuo redintegristi, & hosti iam partam victoriam e-

ma-

manibus extorsisti. Omitto brevitatis causa memorabile ad Senegalliam proelium, & atrocissimam ad Riccardinam Aemiliae oppidum pugnam, ubi tua simul & tuorum militum virtus maxime claruit.

Quanta vero in obsidendis urbibus constantia, quanta in expugnandis prudentia sis, Castellini declarat obsidio, cum nullis terroribus, nullis hostium copiis adduci potueris, ut ceptam obsidionem antea desereres quam oppido expugnato desiderii tui compos evaderes. Quod facinus non immerito Pius * eo tempore Pontifex Maximus, & in dicendo facundissimus litteris ad te scriptis summo opere laudavit. Sed ut Fani ** expugnationem famosissimam, & innumeras alias victorias tuas praeterream, hanc certe, quae propter rei magnitudinem & recentem memoriam in omnium mentibus versatur, Volaterranam obsidionem tacitus praeterire non possum. Nemo enim est, qui non solum ex antiquis historiis, sed ipso visu intuituque admonitus, ignoret Volaterranam civitatem *** in primis Italiae, natura munitissimam putari. Ea a nobis desciscens cum viris armisque insuper instructissima esset bimestri dumtaxat tempore obfessa in Florentini populi ditionem tua opera consilioque redacta est. Gubernandi vero prudentia & agendarum rerum experientia quantum valeas potentissimorum Principum, rerumque publicarum

=====

* Extat Epistola Pii II. data Nonis Octobribus 1462. ad Comitem Feltrensem etiam in rara editione Epistolarum huius Pontificis an. 1487. quae incipit „ Si verus ad nos sermo pervenit &c.

** Id contigit die XXV. Sept. an. 1463. Vide Murat. Annal. T. IX. pag. mihi 286.

*** Vide praeter alios, Codicem Rinucinianum *Priorista* dictum, ubi an. 1472. mensibus Maio, & Iunio ita legitur „ Al tempo di questi Signori, e a dì 17. di Giugno si ribbe Volterra, che si era ribellata dal Comune di Firenze, e era-

vi stato il Campo circa mesi due, e riebbesi, che quelli drento aveano dissensione tra loro, cioè i Cittadini co' Contadini, e i Cittadini feciono i Capitoli col Conte d' Urbino, che vi era Capitano Generale, e con i Commissarii di darsi salvo lo avere, e le persone; ma fu tanto lo impeto della gente d'arme, e maxime d'alcuni provigionati del Duca di Milano, che cominciarono a mettere a saccomanno la terra, e rubarono molte cose, ma pure le persone furono salve „.

carum consensus testatur, cum ab iis nihil magnum, nisi te prius consulto suscipiatur agendum; ut aulam tuam non unius civitatis, quod de iurisperiti domo Cicero dixit, sed multarum provinciarum oraculum appellare possimus. Age vero ne semper bella & implicita curis negotia meditemur: quis hoc ocio & hac pacis tranquillitate, quam nobis divina benignitas praebet, uberius, quis iocundius, quis honestius quam tu, perfruitur; qui quod olim praestantissimi viri Romani fecerunt ad summam gubernandi prudentiam & exactissimam peritiam rei militaris, scientiarum etiam ornatum adiecisti, ut non minus belli quam pacis temporibus tua virtus eluceat? Declarat hoc aula tua doctissimis viris referta, quibus, ut plerique Principum satellitibus, atque custodibus, sic tu semper stipatus incedis. Declarant de rebus maximis & ad bene beateque vivendum spectantibus frequentes disputationes, quae non secus atque in philosophorum scholis te audiente quotidie celebrantur. Declarat inexhausta quaedam aviditas legendi, quae nullum diem lectionibus vacuum patitur praeterire, ita ut quidquid a rebus agendis & tuae Reipublicae gubernatione datur ocii, ad legendum potissimum conferas, iamque in ea re tantum profecisti, ut poetarum, oratorum, historicorumque cognitione non contentus, philosophiae & sacrarum litterarum studio vaces. Quo nescio quid praestantius, quid honestius, quid optimo Principe dignius aut dici aut excogitari possit, quandoquidem in eo laboras, ut sicut auctoritate, potentia, dignitate privatos homines antecedis, ita nullo virtutis genere ab iisdem supereris, quod proprium Regis ac Principis munus esse testatur Aristoteles. Hinc igitur humanitas, hinc mansuetudo, hinc liberalitas, hinc fides, hinc animi invicta constantia, hinc illa regnorum parens & nutrix iustitia tibi provenire. Quibus fit ut iure optimo propter Platonis sententiam felix beatumque regnum tuum appellare possimus, quandoquidem & a sapiente gubernatur, & qui illud gubernat, quotidie fieri studet sapientior.

Has igitur virtutes mecum repetens & praecipuum erga studia

dia litterarum amorem tuum cogitans *, observantiam in te meam aliquo munusculo tibi notam facere constitui, quod facultati meae conveniens & humanitari tuae iocundum fore putarem. Idque etiam feci libentius quod ex homine tibi deditissimo intellexeram hoc meum quaecumque sit scribendi genus abs te non improbari. Narrabat enim vir ille te quandoque, dum Plutarchi libros lectitares, quibus clarorum hominum vitas moresque descripsit, in eorum unum incidisse, quos olim in latinum conversos clarissimis Civitatis nostrae viris dicaveram; cumque rei, de qua agebatur materiam vehementer probares, tum vero interpretis orationem tuis auribus abunde satisfecisse dicebat. Nam M. Crassi, Niciaeque Atheniensis parallilam, ut Graeci dicunt; tum etiam Lacaedemoniorum Regum Agidis, & Cleomenis uno eodemque libello contentam vitam Clarissimo viro Petro Medici Cosmi filio dicavi. Deinde cum Agesilai vita a Xenophonte scripta iampridem latine facta inter Plutarchi libros numeraretur, ego eam, quae revera Plutarchi erat, in latinum conversam misi Laurentio Medici Petri filio, qui praecipuum avitae paternaeque gloriae specimen & ornamentum superest. Haec autem haudquaquam hoc loco referenda putavissem, nisi in plerosque libros formatim, ut sic dicam, scriptos incidissem, quorum Scriptores incertum qua causa ducti earum, quas me transtulisse dixi, vitarum titulos commutassent, earumque translationes partim Antonio Tudertino, partim Guarino Veronensi tribuissent, e quibus Antonius annos permultos antea mortuus est quam haec a me translata fuerint; Guarinus vero paulo ante Agesilai traductionem vita decesserit. Ne quis igitur error legentium mentem perturbaret, si qui forte in eiusmodi libros incidisset haec pauca tetigisse contentus ad instituta revertar. Cum enim solertissimam diligentiam tuam in conquirendis undi-

* Politianus asserit L. III. Ep. VI. de Laur. Med. & de Friderico, quod „ Hi duo ausi in tantis saeculi huius tenebris lucem sperare, quasque contra torrentem pessimo-

rum morum brachia dirigere; ergo & librorum pulcherrimam supellectilem sibi compararunt, & doctos iuverunt, & ipsi studia tractarunt „, V. & Fontium in Annal. ad an. 1472.

uadique libris animadverterem putavi tibi fore non inioeundum, si virum sapientissimum & Pythagoricae disciplinae sectatorem Apollonium Tyanaeum tuorum librorum multitudini adiicerem; cuius vitam doctissimus vir, & in scribendo accuratissimus Philostratus octo libris eleganter copioseque descripsit, ita ut non peregrinationes tantum & egregia illius acta, sed verba pene cuncta sit complexus, ubi multarum gentium mores, complurium animalium figurae, diversorum hominum sapientia, varii de philosophia loci copiosissime tractati reperiuntur, & Pythagoricae disciplinae iam quasi obsoetae praecepta continentur: ut mirer quod tandiu liber is latino caruerit interprete, praesertim cum Divus Hieronymus omnium disciplinarum accuratissimus investigator in praefatione, quam ante Veteris Testamenti interpretationem edidit de hoc ipso Apollonio loquens pluribus verbis & viri laudes & totius peregrinationis ordinem summatim attigerit.

Hanc itaque tam clari hominis vitam iampridem tuo nomine latinam facere aggressus, vix tandem proximis diebus absolutam tuae prudentiae diiudicandam mitto, quod tui nominis auctoritate sperem aliquid etiam ipsi interpretationi dignitatis accessurum. Atque ut summa totius operis cognosci facilius possit, singulorum librorum materiam in quaedam capita breviter distributam collegi, quo minor sit labor certum aliquid invenire volentibus.

Ac primus quidem liber Apollonii ortum educationemque, & Pythagorici silentii continet observationem, tum susceptae ad Indos peregrinationis institutum, & quo pacto ad Bardanem Babyloniae Regem pervenerit, quaeque illic egerit memorata digna. Secundus liber Caucasi transitum habet, & de natura moribusque Elephantum narrationem, tum vero fluminis Indi qualitatem & originem, & Fraoris Indiae Regis mores ac sapientiam: multa etiam de moribus Indorum ibidem tractantur. Tertio libro Iphasidis fluminis, quod Phison plerique vocant cursus describitur; & quae in ipso aut secus ipsum nascantur memorata digna referuntur, ubi de piperis arboribus eiusque collectione, de draconum variis generibus atque natura, tum de adventu ipsius ad Brachmanas, & de

& de illorum victu ac moribus, disputationibusque cum illis habitis, & de ipsorum virtutibus multa narrantur. Quarti libri materia est Apollonii in Ioniam reditus & Ephesus a peste liberata, eiusdem quoque circum Graeciae Civitates peragratio, ubi mores hominum & Deorum cultum in melius redigens, cum Achillis umbra loquutus esse perhibetur: postea profectio ipsius in Cretam & tandem Romam usque peregrinatio eius refertur. Quintus liber susceptum iter ad Gades, & eiusdem in Siciliam reditum narrat: tum de musica, & poetarum virtutibus disputationem affert; navigationem praeterea in Rhodum atque Aegyptum, ubi multa cum Vespasiano de gubernatione regni suscipienda contra philosophos Dionem, & Euphratem disputavit. Sextus liber profectioem eius in Aethiopiam, & cum Gymnosophistis congressum, accessumque eius ad Cataractas fontesque Nili visendos habet. Septimus liber vocatum ipsum a Domitiano Romam venisse demonstrat, & quo pacto diutius in carcere detentus, tandemque ad subsellia tamquam reus productus sit. Octavus, atque ultimus liber accusationem, vel interrogationem potius, & responsum ad quaesita nonnulla continet: ubi etiam oratio ab eodem composita, non tamen in iudicio habita scribitur; postremo de illius aetate & morte diversae referuntur opiniones.

Tam longis igitur itineribus fessum, & tot periculis perfunctum Apollonium nunc ad clementiam, liberalitatemque tuam velut in tranquillum portum confugientem, humanissime Princeps, benigne suscipias rogo. Dignus est enim vel morum probitate, vel sapientiae magnitudine, cui inter doctissimos viros ex toto Orbe collectos aliquis etiam apud te pateat locus; eritque tuae beneficentiae consentaneum hospitem non aspernari, quem clarissimi & potentissimi Regis Bardanus Babylonius, & Fraores Indus, tum etiam Romani Imperii gubernator Vespasianus hospitio familiaritateque libentissime susceperunt. Vale.

SPopondi, ubi in Praefatione sermo inciderat de Argyropylo, me ad eiusdem calcem epistolas aliquas daturum ad eundem spectantes. En fidem solvo.

Ex Cod. Stroziano 595. eruitur sequens epistola, qua Donatus Acciaiolus Iacobo Lucensi scribens, ita ei affatur.

*Donatus Acciaiolus Iacobo * Lucensi salutem.*

CUM Iohannes Argyropolus Bizantius vir iampridem in Italia clarus, nunc vero in fortuna misera constitutus, nuper Florentiam venisset, isque antea propter summum ingenium eius, summamque doctrinam fama mihi cognitus esset, virum adivi, nec prius discessi, quam eius familiaritatem consecutus sum. Vir enim mihi visus est, non solum eruditus, ut fama audieram, sed etiam sapiens, gravis, & vetere illa Graecia dignus. Is igitur eversa nobilissima Patria, filiis in manibus barbarorum relictis, omnibus bonis spoliatus ad Pontificem confugere statuit, quem unicum praesidium fortunis suis in tanta rerum iactura futurum esse confidit. Quare cum tu apud Reverendissimum Cardinalem tuum, & Cardinalis apud Pontificem plurimum ei prodesse possit, te oro si me amas, ut hunc virum, quem ego non solum diligo propter virtutes suas, sed etiam propter miseras calamitates sibi multum compatio, consilio, studio, opera quacumque potes maxime iuves, ut is intelligat commendationem meam fortunis suis aliquid profuisse. Vale Florentiae die 5. Augusti 1454.

Donatus Acciaiolus Iobanni Argyropylo salutem.

MArcus Venerus familiarissimus tuus, & propter tuam in me benivolentiam mei quoque amantissimus dixit mihi nuper habuif-

* Iacobus Ammannatus, de quo pag. 48., in territorio Lucensi ortus, sub Callisto III. & Pio II. Brevium Apostolicorum scriptor, a quo ad Episcopatum Ticinensem evectus est, quum illum antea in Piccolomineam adscripsisset familiam. Quam fuerit elegantioribus studiis additus, eius epistolae, & commentaria typis edita declarant. Decessit an. 1479. IV. idus Septembris.

habuisse se litteras a te Bononiae datas, mihi que tuo nomine salutem dixit, pro qua quidem re summas gratias tibi ago. Eam enim humanitatem, quam hic praesens mihi declarasti, absens etiam tuis litteris maximam prae te fers cum ostendis, te mei fedulo esse memorem. Mihi versa vice tu tuaque omnia non solum memoriae sunt, sed etiam tantae curae, ut diu noctuque cogitare non desinam, nisi quonam pacto te virum doctissimum, meique amantissimum ornare dignitate, & beneficiis afficere possim. Tuae igitur fidei, & prudentiae est curare, ut quam primum ad nos redeas ea quidem mente, ut hanc civitatem tibi patriam perpetuo esse velis. Nam si ulla patria est, quae in gravissimis casibus fortunarum tuarum te delectare possit, haec est profecto, quae & pulchritudine sua, & amenitate loci ceteris aliis est anteferenda. Iam vero mores horum hominum, natura, humanitas animum tuum movere vehementissime debent, ut in ea urbe vivere velis, in qua non barbari, non insolentes viri, sed humani, domestici, beneque morati homines vitam ducunt. Habes propterea hic permultos tibi familiaritate coniunctos, eosdemque sapientiae tuae amatores, quorum benivolentia apud te plurimum valere debet. De me vero quid dicam nescio, quem vel amicissimum tibi, vel amantissimum sapientiae tuae praeter ceteros habes. Sed haec omitto quae ante discessum tuum familiarissime inter nos, & amicissime disputata fuerunt. Tuum igitur erit ad nos redire, nostrum vero curare, ut rediens locum honorificum habeas, neque alienum a dignitate tua. In quo tantum laborabimus, quantum poterimus in eo consequendo opera, & studio contendere, & propter benivolentiam in nos tuam, & propter studia in te nostra. De negotio Marci Veneri, quod tu tantopere mihi commendasti, puto te litteris suis certiores esse factum. Res enim ex voto nostro successit, eamque nos opera nostra maxime iuvimus, cum propter commendationem tuam, quae apud me vehementissime valuit, tum quia illae sanctissimae reliquiae amplitudine huius civitatis non videbantur indignae. Supplicationes pro ea re solemniter factae

fuerunt, & Marco nostro debitum pretium persolutum, ut ex eo poteris brevissime cognoscere *. Vale Florentiae die 6. Augusti 1454.

Donatus Iohanni Argyropylo Bizantio sal.

PAUCIS ante diebus scripsi ad te brevem epistolam, quam dedi cuidam amico ad te in Pelloponessum perferendam. Deinde Iohannes noster Macedo dixit mihi, te adhuc esse Venetiis, ibique navem expectare, quae te erat in Graeciam portatura. Statui igitur exarare aliquos versus, & ad te mittere, antequam isthinc discederes, non tam quia aliquid habeam dignum auribus tuis, quam, ut intelligas, me tui non esse immemorem. Ego enim cursum tuum felicissimum cupio, reditum velocissimum. exopto, Deum fortunis tuis propitium esse vehementer precor. Cura igitur, ut valeas, & semper cogites de reditu tuo. Nos vero laborare non desistimus, ut de te satis nostro desiderio fiat, & ratio maxime habeatur & utilitatis, & dignitatis tuae. Res Marci tui ex voto successit, valdeque opera nostra adiuta est, quam propter tuam commendationem ei diligentissime libentissimeque substitimus. Vale Florentiae 12. Augusti 1454.

*Nomine Vespasiani ** Librarii ad Alfonso Palentinum.*

QUIDAM familiaris Reverendi Patris, ac Praefulis Hispalensis reddidit mihi nuper elegantissimas litteras tuas, ex quibus non

* Quae tum in hac, tum in sequenti epistola de Marco Veneto Donatus Argyropylo significat, consona sunt iis, quae Fontius in Animalibus ad an. 1454. refert in hunc modum: „ Evangeliorum graecus liber Constantinopolitana clade subductus a Malcho quodam graeco homine Florentiam perlatus, ac magno emptus in supremi Magistratus palatio collocatur, ubi & Pandectarum libri Pisarum spoliis adservantur. Idem Malchus de ligno Sanctissimae Crucis & veste Christi, reliquias ad nos pertulit, quae cristallina in Cruce in Templo maximo Sanctae Reparatae adservantur „.

** Vespasianus Philippi Filius Civis Florentinus floruit post medietatem

non mediocrem cepi animo voluptatem. Renovarunt enim memoriam amicitiae nostrae, qua vivente Nicolao Pontifice, ita inter nos devincti coniunctique fuimus, ut mihi persuasum sit nullum esse intervallum aut temporis aut loci, quod huic mutuae benivolentiae possit obesse. Distantia enim locorum, ut Aristoteles inquit, usum amicitiae tollit, amicitiam non tollit. Tu de te scis, ego de me ipso profitebor. Eae sunt virtutes tuae, ea humanitas, ea in me merita, ut, dum vivam, immemor tui esse non possim. Sed si fuit umquam tempus ullum, in quo haec nostra civitas te aut quemquam alium delectaverit, nunc procul dubio talis esse apparet, ut Florentiam illam, quae tibi ea tempestate, qua scribis tantopere probabatur, nunc in omni genere artium sine controversia superet. Primum litterarum studia numquam magis in hac urbe viguerunt, multique hic adolescentes, multique iuvenes reperiuntur eruditi litteris graecis atque latinis, plerique etiam ita Aristotelicis Platonisque disciplinis instructi, ut in Academia educati videantur. Venit enim in hanc urbem Argyropy-
lus * Bizantius statim post obitum Nicolai Pontificis, vir praestans ingenio & doctrina, & vetere illa Graecia dignus, qui multos annos iuventutem Florentinam non modo litteris graecis, sed etiam his artibus erudivit, quae ad bene beateque vivendum pertinere videantur. Itaque philosophiam tum de vita & moribus, tum etiam de natura, summa cum elegantia antiquorum more & docet, & docuit. Plures Aristotelis libros latinos fecit, Platonis opiniones, atque arcana illa, & reconditam disciplinam diligenter aperuit non
sine

tatem saec. XV. Bibliopolae artem exercuit, ac cum eruditior esset, ac rariorem Codicum diligentissimus investigator, apprime carus fuit Principibus & Litteratis viris. Patrio idiomate vitas scripsit illustrium aliquot virorum, qui suo tempore floruerunt, quorum nonnullae deinceps lucem etiam viderunt, reliquis in Bibliothecarum forulis delitescantibus.

* Quae Vespasianus verbis Donati hic asserit conspirant cum iis quae Bartholomaeus Fontius dicit ad an. 1456. „ Ioannes Argyropylus Byzantius Peripateticae philosophiae doctor egregius magno salario Florentiam accitus summa omnium admiratione ad annos quindecim est professus.

sine magna audientium admiratione. Itaque nonnulli iuvenes antea litteris latinis egregie eruditi, cum nunc ad scribendi rationem litteras graecas, & philosophicas addiderint disciplinas, eo evaserunt, ut opera nonnulla ediderint, elegantissima illa quidem, & omnium cognitione dignissima. Praeterea haec nostra urbs novis aedificiis pulchrior in dies ornatioque efficitur. Incredibile dictu est quanto studio cives ad construendas egregias domos, & publica erigenda aedificia mentes converterint. Cosmus ipse clarissimus vir, nunc privatas domos, nunc sacras edes, nunc monasteria tum in urbe, tum extra urbem tot tantisque sumptibus condit, ut antiquorum vel Imperatorum, vel Regum magnificentiam aequare videantur. Bibliothecam insuper egregiam struit: libros undique colligit. Iam ego librariorum magnum numerum habeo, qui mercede ab Eo accepta libros & gentiles & sacros scribunt. Graeci quoque libri undique conquiruntur, quos ille magnificus vir summa diligentia comparat non solum, ut sibi gloriae, urbi ornamento sint: sed etiam ut doctorum hominum industriam iuvent. Sic igitur magis quam umquam antea Florentia floret non modo litterarum studio, & nobilissimarum artium disciplinis, sed etiam pictura, sculptura, aliisque permultis, quae nunc omitto, ne in singulis recensendis nimiam nobis ipsis blandiri videamur. Sed ut ad rem nostram redeam familiaris ille praefulis Hispalensis cum hinc decedens Romam proficisceretur notulam librorum mihi reliquit, quos ille Reverendus Pater habere cupit. Ego vero avidus obsequendi dominationi suae post discessum illius tot iam comparavi, ut iam maiorem partem eorum pro suo arbitratu habere possit, curavique deinde ut ceteri quoque in suo reditu adsint, eumque de omnibus rebus certiore reddidi. Cum vero Reverenda dominatio sua ad parandam hanc egregiam librorum suppellectilem mentem converterit, & magnis laudibus optimam eius voluntatem efferendam censeo, & tibi etiam gratulandum puto, quod Dominum habeas studiis & litteris & nobilissimis disciplinis tam vehementer affectum. De re autem Clarissimi viri Hugini Guthmani eam curam cogitationemque suscepi, quam suae virtutes & sua in
me

me merita postulant, & quamquam difficillimum sit Macrobius illum de Saturnalibus ob sui materiam in Tuscanam linguam transferre, curabo tamen, iamque operam dedi, ut satis suo desiderio fiat. Nec (ut eum certiores reddo) de hac re alias litteras suscepi, cepissem enim multo antea huic rei operam dare, si prius eius desiderium cognovissem. Nihil enim mihi antiquius esse nec quicquam gratius videri potest, quam morem gerere voluntati suae, cui ego tantum debeo pro suis singularibus virtutibus, & summis in me officiis, ut humanitas eius cum grata recordatione ante oculos meos semper versetur. Quod vero reliquum est te certiores faciendum puto, Iacobum Pandolfinum, qui has tibi litteras reddet, adolescentem esse nobilem, probum, & optimis moribus institutum, & mihi amicissimum, quatuor habet fratres omnes litteris eruditos, & summa mecum familiaritate coniunctos. Quare te rogo, ut quibuscumque rebus potes, potes autem plurimis, favere ei, & morem gerere pro nostra amicitia velis. Quod si etiam Reverendus praefatus eo in libris transferendis uti vellet: homo est ipse, & sui etiam fratres omni fide digni, & si quid ad rem pertinet etiam locupletes. Vale Florentiae die XXIV. Septembris 1463.

Iohanni Argyropylo.

PLuribus verbis responderem literis tuis praestantissime vir nisi scirem tibi iamdiu perspectam esse naturam & consuetudinem meam cui semper iustitia carior fuit quam ea quae a plerisque summa amplissimaque putantur. Benedictus de Banzano non ignorat, me parentis loco eum coluisse & fovisse etiam quaedam negotia sua quae Romam venienti mihi commiserat. Ego Rainaldum de Banzano propinquum suum amicissime sum allocutus operamque dedi ut dum in hac urbe versaret si non excellentis oratoris, attamen non improbi hominis publicis pariter ac privatis rebus officium prestarem: mandatis Dominorum meorum parendum putavi, in quo nemo mihi succensere potest nec debet. Sed quia me brevi Florentiam rediturum confido brevitati consulam & haec in
adven-

adventum meum differam. Nam cum alloquar praestantiam tuam facile me ei, & illis nobilibus viris satisfacturum existimo. Romae 22. Iulii 1471.

*D. no Io. **

Romam iam te incolumem venisse & a S. te SS. mi D. N. ti humanissime fuisse receptum credimus idque audire non solum cupimus, sed etiam speramus. Ea est virtus tua ea Summi Pontificis benignitas, ea in te benivolentia. Quod si res ex voto successerit, fac queso amicos tuos de omnibus certiores, ut tecum gaudere tibi gratulari non mediocriter possint. Equum quem ex praeceptis tuis Romam mittere debebam me incerto ad te missum esse reperies eumque commendatum fuisse homini fidelissimo. Hoc scire volui praestantiam tuam quam diutissime valere cupio eamque rogo ut me S. ti D. N. & Reverendissimo D. Papiensi vehementer commendet. Vale Flor. die 17. Augusti 1471.

Facile haec omnia ex teste Synchrono animadvertet lector ad conciliandos Scriptores, qui de Vita Argyropyli tractarunt, & posteriore aevo floruerant.

* Quamvis nullum alium titulum haec Epistola quam Domino Io. praesferat, tamen coniectura asserere posse videmur Romae Argyropylo fuisse redditam.

DE Legatione Alamanni ad Syxtum IV. pauca praefari oportet, quum praesertim omnes eae literae desint, quas Alamannus Reipublicae scripsit, dum Oratoris munere fungeretur. Causam, ob quam missus fuerat Romam, ipsemet aperit in laudato Priorista, ut attulimus.

Ceterum praeter ea quae adnotavimus pag. 14. de hac romana legatione, iussus etiam fuisse videtur Alamannus a Prioribus, & Vexillifero Iustitiae, ut literas Pontificias, sive ut vocant, Breve Apostolicum a Syxtio IV. impetraret, quo Reipublicae liceret ad annos quinque exigere a possessoribus bonorum Ecclesiae in ditione Florentina annuos florenos quinque mille pro subsidio Gymnasii Pisani, ut obtinuit, ac huius subsidii commissarios elegit Pontifex Antonium Allium Episcopum Volaterranum, & Franciscum Altovitam Abbatem Generalem Ordinis Vallisumbrosae, quibus etiam videtur postea per alias literas Pontificias additus Archiepiscopus Pisanus, adnitente ipsomet Praefule qui Pontificis gratiam inierat, & eo tempore Romae morabatur, ut magis magisque, ut dicebatur, obtentum Breve confirmaretur, atque in suo robore permaneret. Utrumque datum fuit anno 1476. primum die XII. Ianuarii S. C. & affertur a Cl. Ang. Fabronio in Hist. Acad. Pis. p. 422.: alterum mensibus posterioribus, ut addiscimus ex Actis huiusce Legationis, & ex Epistola Cennini Scribae Gymnasii, quam subiicio ex Med. Tabul., ex qua apparet Dieciaiutum Moritum Canonicum Florentinum, & Abbreviatorem, ut vocant, Apostolicum misisse hoc postremum Breve Ser Chello Priori S. Mariae Capitolinae, a quo Archiepiscopo Pisano fuit redditum. En epistola.

Petrus Cenninus Magnifico Laurentio Medici perpetuam felicitatem D.

CUm perquireret Iustitiae Vexillifer Breve Sanctitatis Summi Pont., ab eo nobis concessum de quinque millibus in sumptus Gymnasii liberalium artium Pisis tua opera erecti nec inveniret, accersiri nos iussit: docuitque, uti acceperat ex illo Divae Liberatae Canonico, cui Dieciaiuti nomen est: Ser Chellum Priorem S. Mariae Capitolinae attulisse a Pont. Max. literas, idest Breve, ut aiunt, forma bona, idque relinquere recusasse: quod ad Pisanum Archiepiscopum perferre vult: id te scire oportere arbitrati sumus: atque ea de causa tibi nunc significo, ut recte rem Gymnasii procurare possis. Ego vero si umquam alias nunc tibi maxime commendatus esse cupio. Vale feliciter, & me ama. Ex Florentia die XIII. Augusti MCCCCLXXVI.

Postea mense Maio exeunte Alamannus per literas significat Reipublicae, mansionem Romae minime esse tutam ob pestilentiae iam ingruentis metum, quibus sub die XXX. Martii fuit responsum, ut omni ope suam curaret valetudinem, & bene laudabiliterque ab eo fuisse propositum in hoc calamitoso rerum statu exemplum Oratoris Veneti sequi, & permanendum, aut discedendum, ubi ille permanserit, aut discesserit, ut sicut in ita fuerunt socii comitesque, ita etiam in reditu sint futuri. Circa finem Aprilis iterum suum reditum sollicitat. Tandem mense Iunio ineunte, Papa Viterbium petit, quo sequuntur Oratores, & Alamannus noster. Interea Alamannus Praetor Florentiolae creatur, & ad finem mensis eiusdem proficiscitur Erruriam versus.

Ad Legationem revertamur. Praeit Instructio, quam Resp. Veneta dat suo Legato, quae reliquis foederatorum communis esse debet; sequitur dein Instructio Reip. Flor. quae quamvis communis sit, & Alamanno, & Raynaldo Ursino tunc Florentiae Archiepiscopo, ac Romae moram trahenti; tamen post unam aut alteram epistolam ab utroque obsignatam, ob absentiam Archiepiscopi a Roma, Legationem solus obit Alamannus absque ullo socio, eaque ad finem perducta Florentiolam it, missa ad Senatum relatione de rebus ab Eo in eo munere gestis.

V.

*Exemplum mandati Oratoris Veneti quoad primam expositionem
& practicas Curiae attinet.*

IN Urbe statuto vobis ad audientiam die ite simul ad praesentiam Summi Pontificis, & exhibita convenienti, & debita reverentia, commendatisque de more dominationibus nostris vel ab uno vestrum omnibus tribus, vel ab unoquoque suo sicut eritis inter vos concordēs: summa vestrae expositionis comunicata, iam ut nosti cum Illustrissimo D. Duce, & excelsa Comunitate Florentiae esse debet in hunc effectum. Ut scilicet magnopere laudetis, & extollaris piam & religiosam mentem, & studium Summi Pontificis dispositi & animati succurrere labentibus Christianis rebus, & nisi consilio, auctoritate & ope Sanctitatis suae, reliquorumque Principum, & Potentatuum auxiliis firmentur, & protegantur in ultimam & irreparabilem calamitatem decituris; & haec pars necessitatis, & periculi rerum cum laudatione Pontificii pro-

posi-

positi, & intentionis amplificanda a vobis fuerit pro dignitate tam personarum, quam rerum pro tempore & loco graviter, & accommodate, ne quid desit magnitudini rerum, aut redundet in materia totiens antehac exposita inter rata, & multifariam quodammodo decantata. Postea subiungite Principes & dominatus vestros religiosos & Catholicos ad sustinendam fidem, & Religionem optime semper fuisse, & esse dispositos, sicut non solum ratio facile suadet, sed ipsa experientia perspicue docet. Qui ab eadem Sanctitate moniti & requisiti, ut suos mitterent Oratores alacriter parvare, & vestras misere personas audituras devoto, & reverenti animo, quaecumque Sanctitas ipsa propositura & dictura in huiusmodi fidei negotio sit, & cum festinantia noticiam daturam vestris Dominationibus. Si Sanctitas sua de opinione & sententia vestra deque intentione vestrum trium sive alicuius vestrum circa aliquid particulare, vel agendum, vel consultandum, & deliberandum vos interrogaret, postquam simul consulere inter vos ostenderitis, respondere dominatus nostros misisse vos requisitos, & monitos, ut dixi, directuri ipsi sunt gressus suos, & propterea Beatitudo ipsa omnia de sua opinione, & mente circa omnes particularitates explicare dignetur, ut dare Principibus vestris notitiam celerem valeatis, & nitimini quantum in vobis fuerit ab eadem Beatitudine elicere totum id quod possibile sit de opinione, & proposito Sanctitatis suae non solum in genere, sed circa omnes particularitates, ut nobis munitam & distinctam informationem dare valeatis, & remora diuturnitate practicarum & confusione atque incertitudine, quae in universo & generali omnium materiarum, & negotiorum esse solet, venire e vestigio possit ad particularia, & consequenter ad exitum & conclusionem rei, non sustinentibus periculis ingruentibus illam cunctationem. Nam, ut verisimiliter potest existimari, priusquam in Curia sitis, intelligetur quo in statu res Christianae sint, futuraeque brevi curriculo sint, & an deceat morari ad suppetias ferendas, & quantum ab illius Beatitudine elicere omni studio, & industria poteritis per volantissimos tabellarios scribite.

Visitatote Reverendissimos DD. Cardinales omnes tres simul, & semper estote in omni agenda re simul: in via simul & in omni celebri loco, & omnia inter vos comunicate, quaerite & operamini cum tanta inter vos concordia, & conformitate, ut unius eiusdemque domhatus potius quam trium esse ab omnibus videamini, & intelligamini Oratores. Cum Cardinalibus in prima visitatione ea habetote verba post generalia quae vobis videantur esse unicuique pro ingenio, & conditione accomodata, scilicet quae tamen sunt ad propositum, & ex usu rerum, & materiae Christianae.

Commissione d' Alamanno Rinuccini a Roma.

Anderai a Roma insieme cogli Imbasciadori, de' nostri collegati Viniziani & Duca di Milano, dove t'abbiamo electo insieme col nostro Reverendissimo Arcivescovo nostro Imbasciadore. Entrato in Roma subito ti troverai col tuo collega Arcivescovo sopradetto, e faraili comune le tue commissioni & le lettere della Credenza che tutte sono tue insieme colla sua Reverendissima Paternità, & insieme sempre, se non quando necessità impedisse, concorrerete sempre a ogni atto, che s'avesse a fare costì dove s'abbia a intervenire in nome nostro. Quando cagione necessaria fusse, siamo contenti che ciascuno di voi solo possi esercitare l'ufficio di questa legazione. La commissione vostra è quella che è ancora degli altri Oratori de Collegati scripta a Vinegia, di che harete con questa copia. In ogni atto seguirete quanto in quella è ordinato, & havuto audienza dalla Santità del Papa, & presentate le lettere della Credenza, & fatte le consuete ceremonie & generalità, parlerà di voi chi farete restati d'accordo, o uno per tutti, o ciascuno da per se secondo la soprascripta instructione di che avete copia. Et così in tutte l'altre cose metterete ad effecto quanto in quella si contiene. Passando da Siena se si troveranno a uno tracto teco gl' Imbasciadori de nostri collegati o tutti, o uno visiterai quella Signoria, & non visiterai secondo che o uno, o amendu-
ai parrà; nella absentia loro anderai a visitare quella Signoria, &
ehic

chiesto prima audientia pel suo Cancelliere, & havutola presenterai la lettera della Credenza che farà con questa & quella lecta dirai essere mandato a Roma da noi & la cagione della tua andata essere in effetto la requisitione del Papa per tractare de Provedimenti contro al Turco & che t' aviamo comandato, che nel passare visiti quella Signoria & saluta per nostra parte le Signorie Loro & offera largamente ogni nostre cose, le quali tutte sono comuni a Loro per la nostra amicitia pregandoli ancora che piglino sicurtà di te, se in questa tua legatione puoi fare cosa che possi essere loro grata, & se in alcuna cosa ti richiedessino vogliamo che liberamente & con quella medesima diligentia che metterai ad executione le commissioni nostre, gli compiaccia. Quando visitassi quelle Signorie insieme con altri de nostri collegati, come di sopra si dice, userai quelle parole, che ti parranno convenienti, & come resterete d'accordo non uscendo de sopradetti effetti. Arai a mente &c.

Quum Florentini intellexerint, ut superius innuimus pag. 12. in notis, Galeatium Mariam Sfortiam Mediolanensem Ducem, nullum non movere lapidem ut Ecclesia Pontremulensis quae suae ditionis erat ad Sedem Episcopalem eveheretur, atque ut ex Diocesi Lunensi (cuius Cathedralis ab Innocentio III. Sarzanam translata fuerat, dein a Nicolao V. perpetuo illi Sedi unita) componeretur, quamvis territorium esset Florentinorum; verentes ne hoc in dedecus Florentini nominis cederet, commiserunt Alamanno, ut omnem adhiberet operam, ne id ullo modo eveniret, iusseruntque, ut totum hoc consilium cum Cardinale Bononiensi, & Episcopo Lunensi communicaret, qui eorum intererat, ne hoc fieret.

Alamanno Rinuccino.

HAbbiamo notitia & di luogo di fede, che il Duca di Milano tenta costì di fare Vescovado a Pontremoli & ismembrare il nostro di Luni che oggi è di Sarzana. Sarebbe cosa che nocerebbe alla dignità della nostra Città & crediamo facilmente si potrà resistere perchè sono cose difficili a ottenere di mutilare l'auctorità e Diocesi de' Vescovi, ma bisogna te ne governi prudente-

dentemente perchè fai l'amicitia nostra collo Illustrissimo Sig. Duca di Milano, & quantopiù prudenti i modi quando s'ha tractare cogli Amici cose non amiche. Sarai costì in sul facto & ingegnerati in ogni modo impedirlo & crediamo, che se ne conferirai col Reverendissimo Cardinale di Bologna & il Vescovo di Luni che hanno proprio interesse in questa causa, aiuteranno assai & a te resterà minor fatica.

Alamanno.

E tue de' 7. da Roma & de X. da Viterbo non hanno bisogno d'altra nostra risposta, hai fatto bene advisare con diligentia d'ogni cosa, così seguita per lo advenire, mentre se effi & noi penseremo alla licentia tua per la importantia dello Ufficio che hai ad esercitare & altra volta sopra di ciò ti scriveremo. Die XV. Iunii 1476.

Alamanno Rinuccino.

AL'ultima tua di Viterbo non accade rispondere alle parti, & noi havendoti a dare licentia per la necessitè dello ufficio del Vicariato di Firenzuola, habiamo poco che scriverti. Alla havuta dunque della presente, la quale ti mandiamo per uno Cavallaro de nostri andrai a ritrovare la Santità del Papa, & se commodamente non indugiando ancora tanto che non ti lasciassi essere ancora a tempo al tuo Ufficio, potrai havere audientia; dirai alla Santità sua la necessitè del tuo partirti, e della licentia nostra per la osservanza delle nostre leggi, & che non pare ancora che la tua stanza più sia molto necessaria per rispetto che per quanto appartiene a noi, essendo stato dato perfetione a questa contributione d'Italia, non vediamo maximamente in questo sospetto della moria, & mutatione & diversità di luoghi a quello che potesse più fare frutto la tua stanza, & specialmente non havendo noi in animo di mutarci della nostra taxa de 15.^m ducati
da

da quello che altra volta habiamo deliberato, & a te scripto, benchè dalla Illustrissima Signoria di Vinegia siamo confortati di levar via quella conditione di 200.^m ducati & concorrere in ogni somma, che si riscotesse, & ripeterai qui alla Santità sua che fu accetta la nostra taxa nella somma de 300.^m & fummo giudicati liberali taxatori, & dalla Santità sua & dalla Illustrissima Signoria di Vinegia, & dipoi richiesti in quella minore quantità de' 200.^m ducati dovessimo concorrere, & non diminuire la taxa nostra, benchè ci parve molto essere gravati, nondimeno per piacere alla Santità sua le consentimmo, & così teniamo fermo, & sempre che bisognerà secondo questa nostra taxa & conditione d' essa faremo il nostro debito. Dipoi preso licentia dalla Santità sua parlerai con gli Imbasciatori de' nostri collegati, & dirai la necessità, perchè ti diamo licentia, & ritorneratti. Non potendo havere audientia dalla Santità del Papa, havendo prima fatto ogni tua diligentia, & ogni dimostratione di volerla, parlerai con gli Imbasciatori sopradetti, dimostrerai il tuo gran dispiacere d' havere a partire senza tale audientia, ma la necessità della observantia delle leggi, & il tempo prefisso del tuo Vicariato, ti costringono; & conferito con loro, & maxime col Vinitiano quella parte della taxa, & del fermo animo nostro, & deliberatione & la iustificazione, ti ritornerai a tempo che possi essere il dì del termine a pigliare il tuo Ufficio. Vale die XX. Iunii 1476.

Alamanno.

Spectabilis Civis noster Carissime. Per rispetto, che non è paruto all' Ufficio degli X., che venghi qui, acciochè resti senza questo peso habiamo in questo dì per nostra deliberatione finita la tua legatione, & per rispetto che secondo le nostre leggi dovevi venire a riferire a bocca, non lo potendo fare t' habiamo dato facoltà di poterlo fare per tutto questo dì per lettera, e mandanti uno Cavallaro, al quale darai scripta la relatione, che dovevi fare a bocca della tua legatione. Die XXX. Iun. 1476.

Et

Et iam tempus est toties adhibitum Codicem Rinuccinianum *Priorista* appellatum recensere.

Inter Codices MSS. Bibliothecae Rinuccinianaee extat Codex Cart. in f. min. saec. XV. constans foliis 243. qui *Priorista* inscribitur exaratus manu partim Philippi Cini Rinuccini F., partim Alamanni Philippi F. Cini N., qui quod Philippus parens incoeperat, continuavit: singulis fere laterculis, ubi notantur bimestres Priores, & Vexillifer Iustitiae ex nostrae Reip. more, adiciuntur ea quae evenerunt notatu digna in nostro regimine. Scriptum autem esse manu Alamanni eruitur ex fol. 40. in quo post relatam narrationem occubitus Dantis Alighieri, cuius compendiosa textitur vita, subditur manu Alamanni: „ Queste cose tratte di buoni luoghi scrisse quì Filippo di Cino di Messer Francesco Rinuccini, e ordinolle come si leggono, e così scrisse ovvero fece scrivere il resto di questo Prioristo fino a che Egli visse, che fu fino all'anno 1460., che benchè visse fino all'anno 1462. niente di meno non aveva messo a questo libro i Priori futi tratti, ma gli aveva notati in un certo foglio per mettergli a libro, e morendo Lui nel detto anno 1462. Io Alamanno suo figliuolo seguitai tale opera di scrivere i Priori tratta per tratta, e di fare menzione di alcune cose notabili occorrenti secondo i Priorati „.

In prima pagina manu recentiori legitur haec memoria: „ Questo Prioristo che fu de figliuoli di Neri di Filippo di Cino di Messer Francesco Rinuccini, sendo detto Prioristo stato rubato fu ritrovato in mano di Piero del Lafca rigattiere, e l'aveva venduto a Ser Alfonso di Carlo Srozzi, al quale rendetti e sua danari, e lo riebbi questo dì VIII. Gennaro 1569. in Firenze „.

Meretur hic Codex adiungi scriptoribus rerum Italicarum. Ast in praesentiarum labet solummodo, quando opportunitas adest, insigniora describere loca quae ad rem nostram facere possent, ut iam fecimus, & deinceps sumus facturi. Codex hic celeberrimus est, ac memoratur ab Ioanne Cinellio in Hist. Litt. Flor. Bibl. Magl., ab eius continuatore Antonio M. Biscionio, atque etiam a Cl. Angelo Fabronio in Vita Laur. Medices p. 224. n. 118. in notis.

Ala-

Alamannum nostrum intendisse omnibus nervis, ut domi suae coetus litterarius coalesceret, apertissime constat ex iis, quas hic afferre lubet epistolis.

Prima igitur est illa, quam Donatus Acciaiolus mittit singillatim ad tres amicos, videlicet Marcum Parenti, Antonium Rufum, atque Rinuccinum ipsum, a quibus unis suspicabatur, nec immerito, potuisse exoriri consilium de umbratili Academia instituenda, id quod incompertum Ei erat suppresso in missiva epistola nomine auctoris.

Ex altera lector comperiet non falsum utique Donatum fuisse in sua suspitione de praedictae Academiae institutore & sociis: in ea enim illis lubenti animo gratulatur, & currentibus quodammodo addit calcaria, atque in maximas spes adducit.

Tertia eiusdem Donati ad Rufum missa nullum ambigendi locum relinquit, quin apud Rinuccinum praedictus coetus statis horis coiret; ea enim de conveniendi simul hora & de loco apertissime agit.

VI.

Donatus Acciaiol. M. Parenti, Ant. Rufo, Alam. Rinuc. sal.

1. **N**on potuerunt litterae tuae, quas Vespasianus familiaris noster paucis ante diebus ad nos detulit non vehementer nobis omnibus esse iocundae, quibus etsi amici incerti, nobisque incogniti nomen esset adscriptum: cognosci tamen facile poterat orationis ornatu & plane intelligi, hominem esse disertum, eruditum, humanum, qui tam benignas tam graves tam ornatas litteras scripsit. Sunt enim splendidae maximeque latinae, & humanitatem quamdam praeseferunt summa animi liberalitate coniunctam. Itaque lectis his litteris cognitaque tua scribendi facundia incredibili amore excitati sumus non modo ad te amandum, sed etiam ad imitandam industriam tuam, amplexandaque studia doctrinae, quae videmus a te divinis laudibus in Coelum efferri. Quae sunt enim tuae cohortationes? quae monita? quae deplorationes nostrorum temporum? quanta a te de litterarum iactura, summaque omnium artium obscuritate pie, dolenterque dicuntur? haec eadem nos saepe deflevimus, saepe calamitatem bonarum artium deploravimus, saepe Leonardi & Caroli Aretini interitum lacrimis prosequuti fu-

K mus,

mus, non ignari eorum vita vixisse studia litterarum, morte autem una cum illis pene esse extincta. Quare hortamur omnes qui id facere possunt ut ea restituant in pristinum statum, & in lucem excitent nobilissimam omnium artium disciplinam iam in summo squallore, summaque obscuritate nostrorum hominum constitutam. Utinamque ea essent in nobis ingenia, ea studia doctrinae, quae satis essent ad tantum onus suscipiendum: profecto tuo iudicio confirmati aggredieremur clarissimum opus & immortalitate perpetuaque gloria dignum. Verum cum ingenii nostri vires exiguae sint: doctrina aut nulla, aut mediocris; facilius haec studia lugere possumus quam labore, aut ingenio nostro iuvare. Quamquam quid frustra comunem litterarum calamitatem deploramus? quid ingemiscimus doctissimorum hominum interitum felicissimum? an obli- ti sumus tempora inimica virtuti nos esse fortitos & in ea Rep. natos in qua nefandi & scelesti, minimeque periti maiori in pretio sunt quam aut boni homines aut litterati? Etenim perspicere licet permultos virtutis expertes qui graviter, & moleste ferunt alios ea scire quae nesciant: quos offendit studium, labor, & industria liberalis, qui litterarum & bonarum artium inimici nascuntur, inimicissimi adolescunt, adulti eis indicunt bellum, quaeruntque ignorantiae suae socios habere quamplurimos. Alii autem maledictis insectantur eos, quos viderint litteris delectari, pecuniarum non admodum cupidos, insanos appellant, & hodiernae vitae omnino ignaros: quippe qui hominem minus divitem parum existimari & honorari dicant, etiamsi Platonis esset, aut Aristotelis sapientiam consequutus. Haec sunt praemia doctrinae, & doctis tributa ab his qui non tam virtutis immemores dicendi sunt, quam alienae laudis inimici. Quare si doctorum hominum summa paucitas reperitur, non mirandum est, nec tantopere deploranda fortuna litterarum. Talis hominum natura, & patriae nostrae conditio potius ingemiscenda est, infinitisque lacrimis prosequenda. Verum cum excellentia virtutis tanta sit, ut etiam sine ulla proposita aut honoris, aut utilitatis spe sit per se ipsam expetenda, non debemus retardare studia nostra ob nequitiam alienam, turpiterque com-

committere, ut imperiti homines laetentur, cum viderint relinqui a nobis praestantem & liberalem exercitationem litterarum. Itaque adhortationes tuae in animis nostris facile infederunt, & cogitationes nostras concitarunt, ut in eam disciplinam studiosius operam demus quam umquam antea, quae potest animos nostros omni cura liberare, & in summa tranquillitate collocare. Te igitur rogamus, ut ad nos saepissime scribas, ac si tua amicitia non sumus indigni, fac ut secundis litteris cognoscamus hominem tantopere nobis affectum, ut possimus amorem amori, humanitatem humanitati tuae vicissim reddere. Vale XVIII. Ianuarii 1454.

DD, Amicis Marco P. Alamanno Ri. Ant. Ru. Donatus Acc. sal.

2. **C**UM ex quodam familiari meo nuper cognovissem: vos summo studio summoque animorum consensu exercitationem quamdam suscepisse litterarum, in eaque singulos dies elaborare, incredibilem animo cepi letitiam, & Deo gratias egi qui ad hoc tam laudabile tamque praeclarum munus ingenia vestra excitavit. Vos autem perpetua quadam & infinita laude efferendos censeo qui in tanta penuria vel potius orbitate doctorum hominum statuistis non ad inane otium aut ad turpes voluptates, ut plerique faciunt, sed ad praestantissimarum litterarum exercitationem gloriosumque laborem omnem operam vestram studiumque conferre. In quo quidem eo maior nunc vobis gratia est habenda quam umquam antea, quod haec studia quasi sine patronis relictis multorum ope & auxilio indigent ad recuperandam pristinam dignitatem usitatumque splendorem, qui aut obscuratus aut pene extinctus est eorum morte, quorum ille vita plurimum potissimumque vigeat. Non enim a vobis ignorari existimo quantum damnum Leonardi & Caroli Aretini interitu fecerint Latinae litterae & omnes artes libero homine dignae quae quidem nunc quanto maiore in obscuritate versantur, eo vehementius a vobis excitandae sunt & in lucem revocandae. Hoc enim proprium est vestrum munus ut sint opera & labore vestro clariora haec studia litterarum, idque dicunt omnes qui intelligunt

quae ingenia quantaque facultates in vobis sint, nec ignorant quam libenti animo in huiusmodi studio laboretis. Exerceant igitur operarii mechanicas artes qui earum humilitatem ferre possunt: animi autem vestri qui nihil umquam humile nihil demissum nihil servile appetiverunt, altitudinem consecretur & excellentiam litterarum & secum ipsi cogitent quam sit praeclarum & gloriosum scientia cognitioneque rerum ceteris hominibus antecellere. Proponant ante oculos suos Pythagoram Platonem Democritum a quibus propter discendi cupiditatem videmus ultimas terras esse peragratas: proponant Socratem illum Thebanum quem ferunt maximum pondus auri abiecisse in Mare cum sibi persuasisset non posse se & divitiis & sapientiae operam dare: proponant sibi quamplures alios qui res familiares suas & patrimonia neglexerunt ut solam nudamque virtutem expediti nudique sequerentur. Omitto vigilias labores incommoda corporis pene immensa, quae a sapientibus viris videmus esse suscepta ut scientiam cognitionemque rerum quam maximam possent, sibi compararent. Sed ineptum est excellentiam litterarum quae infinitis laudibus celebranda esset, epistolae brevitate velle complecti, tum ea commemorare quae a vobis longe melius intelliguntur quam a me explicantur: quod quidem perspicere licet ex liberali studio vestro ita assumpto a vobis & constituto, ut facta quadam conspiratione virtutis ad id ipsum omnes vestras facultates conferretis quorum vestigia si reliqui huius civitatis qui & ingenio & natura plurimum valent studiose imitentur, sperarem aliquando fore ut litterae ad tantum lumen splendoremque venirent, ut non magnopere priscorum gloriae invidemus. Nunc vero cum quotidie crescat imperitorum turba, paucique admodum sint qui aut velint aut possint litteris inservire, nemo dubitare potest eas brevi tempore ad nihilum esse venturas, nisi industria & labore vestro paucorumque aliorum studio auctae fuerint & adiutae. Quod ut libenti constantique animo faciatis non modo vos hortor sed etiam rogo, oroque ut me studiorum vestrorum vestraeque virtutis amantissimum amicissimumque diligatis. Flor. XXI. Decembris 1454.

De-

Donatus Antonio Rufo.

3. **C**um Marco & Alamanno qui iure sunt & merito esse possunt nostrae Academiae principes visum sit horam illam vespertinam quam ad legendum constituimus occupationibus suis incommoditatem asferre, statuerunt eam permutare ad pristinamque redire. Quare cum nullum sit maius in amicitia vinculum quam consensus societasque consiliorum & voluntatum, eorum desiderio statim obtemperandum putavi teque certiores reddere, ut si idem tibi faciendum videtur XIII. hora venias Alamanni domum. Vale
XXIII. Martii 1454.

Maximo insuper studio Alamannum incubuisse ut summa ope niterentur sui cives & curarent ut Iuvenum institutioni publicae prospicerent, eruitur quam apertissime ex quatuor epistolis quas proferimus ex MSS. Codicibus atque in ea quae lectori occurret numero quarta, ipse per se noverit sententiae discrimen inter Poggium & Rinuccinum, de quo superius nos satis superque.

Donatus Andreae Alamanno.

1. **V**idi nuper Rinuccini epistolam quamdam ad Te elegantem & gravem plenam amoris & officii, dignam tua virtute, tua humanitate, dignam homine liberali disciplina exculto, qua graviter deplorabat orbitatem litterarum latinarum, teque vehementer hortabatur ad sublevanda bonarum artium studia: hoc tuum proprium munus, in hoc tibi elaborandum esse dicebat, neminem esse qui melius id facere posset aut sciret nec quem magis deceret quam Te, qui modestia ingenio eruditione, tum dicendi & scribendi studio non mediocrem iam esses in Rep. auctoritatem & inter doctos homines fidem consequutus. Laudanda est mi Andreas talis Rinuccini mens erga studia litterarum, laudandus animus, laudandum ingenium suum & optandum ut latinae litterae, ut ille vult, in pristinum statum dignitatemque, revocentur. Ego quoque
ante

ante omnes alios id non solum cupio, sed etiam voto precor. Sed cum videam eos qui non modo huic rei favere possunt, sed etiam debent, in varias esse partes sententiasque distractos, nec esse quemquam qui communi litterarum utilitati consulat aut earum curam ad se putet pertinere: nescio quid expectandum aut sperandum sit in ea praesertim civitate, in ea Reipublicae vivendi ratione quae est ab omni disciplina & litterarum cultu aliena. Quocirca excitare oportet eos qui plurimum possint & aliquo teneantur amore litterarum, eosque monere hortari rogare ut nobilissimarum artium causam defensionemque suscipiant, nec patiantur quin ignominiam ab eorum oculis qui oratoriam profitentur maximam depellant. Quid turpius quam profiteri studium eloquentiae quae solet omnibus patronos subministrare & ei indigenti omnino deesse? oratoriae palmam quae semper nostris hominibus data est, ad alias gentes nostra inertia desidiaque transferri quae quidem causa tam est honesta tam pulchra tam gloriosa ut si fautores patronosque invenerit paratos sine ulla excusatione laborum, facile sit multis etiam adversantibus rebus ius suum habitura; tanta est enim virtutis vis ut bonorum hominum patrocinio iuветur. Quamobrem cum sit eius opera futura illustris & omnium laude gloriosa, qui haec nostra studia non solum ad summam obscuritatem sed etiam ad summam oblivionem delapsa quantum suo labore fieri poterit erexerit, te non solum hortor, ut Rinuccinus, sed rogo etiam ut huic rei animum intendas, ut opem tuam & litteris praestes & litterarum cultoribus ut causam suscipias pulchram gloriosam forti & constanti homine dignam. Multa sunt tibi cum laude tributa: alii mores tuos extollunt, alii studium efferunt, alii tuam in dicendo elegantiam, in scribendo ornatum, prudentiam in agendo laudibus prosequuntur; sed nulla est opera quae sit tibi futura gloriosior, nulla maior quam Tu ad communem hominum utilitatem conferas.

Donatus Alam. Rin. sal.

2. **N**escio quid meum infortunium sit: ut hi qui hunc ordinem dede-

dederunt de eligendis doctoribus ad oratoriam facultatem, eum a me impeditum & interruptum putant, idque facile perspicere potui ex verbis patruelis mei qui me aliquantulum heri pupugit monuitque ut sua incepta iuvarem, non ut sibi relatum fuerat, oppugnarem; quem ego hominem nisi parentis loco mihi ducerem, ab adolescentiaque mea mihi persuasissem nihil esse a me agendum quod esset a sua voluntate suoque iudicio alienum, gauderem summam mihi esse facultatem oblatam qua possem totius Gymnasii causam defensionemque suscipere contra levissimorum hominum effrenatam audaciam, qui non tam de litteris bene merentur quam de se male. Quae enim tanta est eorum impudentia? qui vix e pulvere emerſi exhedram illam statim velint ascendere, quam nuper doctissimorum hominum voce honestatam vidimus? sed postquam neque facere neque loqui licet, omnia gerunt arbitrio suo, qui nemine repugnante id facere possunt. Vale Florentiae XXII. Martii 1454.

Donatus Acciarolus Andreae Alamanno salutem.

3. **N**ihil poterat nobis evenire molestius, quam videre te defensorem & quasi patronum studiorum & nostrae Academiae principem eo potissimum tempore Florentia abesse, cum erat totius Gymnasii causa ratioque suscipienda contra nonnullorum hominum effrenatam audaciam, qui eam pecuniam, quae oratoriae adscripta est, tamquam a P. Florentino sibi testatam ad se putant pertinere. Nam paulo post discessum tuum rogationem ad Senatum tulerunt impudentem, perniciosam, parumque dignam celeberrimo Gymnasio Florentino, sed ad privatam eorum utilitatem accomodatam. Ea vero auctoritatem defert ad DD. & Collegas, qui possint duos tantum doctores ad oratoriam deligere, ceteris posthabitis artium facultatibus, quibus electis non possint maiorem mercedem constituere, quam florenos ducentum quinquaginta. Huic Senatus cum videret neminem repugnare, quamplures autem favere (aderant enim fere omnes negotiorum amatores) putabat rem

rem se agere omnium, qui oratoriam profitentur, si hanc rogationem suffragiis comprobaret: nec quisquam inventus est qui eam auderet in Senatu, ut oportebat, oppugnare, publicèque clamare rem inhonestam, turpem, perniciosam calamitosamque studio litterarum tractari, communi Gymnasii utilitati, non privatae alicuius cupiditati consulendum esse: studium Orbis terrae in oratoria nobilissimum, quod iam sopitum gravi atque diuturno bello in squalore diutius iacuit, excitandum esse in lucem, non autem evertendum & ad duos deferendum, qui parva mercede conducti oratoriam dedoceant, brevique tempore tantum augeant imperitorum turbam, ut Florentini, qui eloquentia & dicendi scribendique ratione ceteris non solum Italiae urbibus, sed etiam ceteris gentibus antecellunt, in summam inscitiam ignorantiamque ducantur litterarum latinarum. Haec qui diceret nemo umquam repertus est: alii enim eos formidabant qui Landini causam susceperant, alii sibi ipsi diffidebant; multi & hi quidem eruditi rem ipsam remotis arbitris detestabantur, nec tamen multum laborabant, tamquam litterarum cura ad se minime pertineret. Ego vero hanc causam forti constantique animo suscepissem, si id cum aliquo etiam onere meo, non autem cum gravissimo ac maximo facere potuissem. Sed Angelus patruelis meus pro Landino illo multum laborabat, palamque ei fautor erat atque adiutor: quapropter gravi se putasset affectum iniuria, si audisset sua incepta a me potissimum oppugnari, quem ipse carum ut fratrem, obsequentem ut filium semper habuisset. Oratoria igitur ars, quae solet patronos omnibus subministrare, omni patrono destituta neminem comperit qui causam suam honestam, pulchram, dignam viro suscipere auderet. Decreta rogatio est & ad Dominos Collegasque delata: subito inter eos propter multos competitores summa est orta contentio. Alii Antonium Rufum doctum hominem aptum ad docendum praedicabant, dicebantque eius domum cunctae civitati quasi ludum quemdam semper paruisse, atque officinam dicendi. Permulti Landinum ante omnes eligendum aiebant clamabantque eius doctrinam non esse obscuram, biennio publice lectitasse, magnum semper

per ad eum factum esse concursum. Non deerant qui Franciscum illum omnibus istis anteponerent, virum graecis litteris eruditissimum cum propter bonos mores singularemque probitatem, tum quod eorum omnium iam praeceptor magisterque extitisset. Fuerunt etiam qui Bernardum Francisci ut disertum & peritum in dicendo hominem in medium afferrent. In tanta animorum varietate cum Domini, Collegaeque versarentur, Landini fautores etsi ceperint de re sua aliquantulum subvereri, tamen potentia sua freti, tum singulis rogandis appellandisque in tantam spem venerunt, ut rem posse confici non diffiderent. Hortati sunt Principem Domini ut tantum de Landino periculum faceret: tentata res est in mediumque delata, quam Collegae uno consensu repudiarunt, eamque non solum suffragiis, sed etiam voce repulerunt, dixeruntque hanc rem non tam repentino iudicio, sed considerato maturoque consilio & diligenti investigatione esse tradendam. Itaque eo die nihil actum est. Nos hanc opportunitatem nacti cepimus in populum divulgare Gymnasium Florentinum in oratoria clarissimum hoc decreto non solum labefactari, sed etiam everti: tum vero nonnullos Collegas remotis arbitris orare & hortari, etiam liberior accusare & monere, ut magnam infamiam fugerent. Turpe & pene puerile in maxima atque amplissima totius Italiae pace duos parva mercede conducere, qui pueros poesim doceant & praecepta oratoria: Hoc non solum tanta civitate, tanto imperio, tanta Republica, sed etiam Pratensi oppido fore indignum; nam aut excitandas esse omnes artium facultates, aut hanc rem in aliud tempus differendam. Quid vis? Tanta ad pristinam dissensionem contentio accessit, ut, cum Landini fautores, qui quamplurimi sunt, & nonnulli eorum in principibus Reipublicae, rursus de re sua periculum facerent, maiori constantia quam antea repudiata fuerit atque reiecta & hucusque ad eum locum perducta, ut frustra omnes isti rhetores eorumque fautores elaboraverint. Itaque indignati in nos omnem conferunt culpam: se a nobis impeditos, se oppugnatos aiunt, dolent, conqueruntur, tantumque animo exarserunt, ut nos invidos, nos perturbatores studiorum appellent; eamque pe-

L

cu-

cuniam, quae Dominorum Collegarumque sententia duobus decernenda erat, tamquam patrimonium sibi ereptam putent. O impudentiam singularem! Credere potuisses, mi Andrea, ut tot reperirentur in hac urbe, qui se hoc dicendi munere in tam celeberrimo Gymnasio dignos iudicarent? qui ascendere cathedram illam auderent, quam nuper Caroli Aretini & multorum antea doctissimorum hominum voce decoratam atque ornatam vidimus? Quare si tibi studium, si huius Gymnasii dignitas, si litterae litterarumque cultores tibi cari sunt, accelera reditum tuum, ut horum audaciam perfringas, qui longe vehementius quam umquam antea hanc rem aggrediuntur. Tuum hoc officium est & proprium munus. Quid enim nos milites imbecilli sine te fortissimo imperatore litterarum facere possumus? Hanc igitur curam cum viderem ad te maxime pertinere, magni mea interesse putavi omnia haec tibi meis litteris esse nota. Tu vero ne in hanc calamitatem litterae & studia incurrant, quantum in te erit tua prudentia providebis. Novi quid sit, puto te tuorum litteris certiores esse factum. Sermo-nes & litterae quotidie veniunt Roma, quae significant vitam Pontificis in extremo esse discrimine, & Cardinales iam de novo Pontifice cogitare. Quid sit futurum Deus scit, qui omnium rerum est rector & moderator. Vale XV. Aprilis 1455.

Poggius Andreae Alamanno plur. salutem dicit.

4. ¶ Egi nuper epistolam, quam paulo ante ad te Alamannus Rinuccinus scripsit, optimus iuvenis & deditus studiis eloquentiae, quocum est mihi iocunda propter doctrinam & mores eius probatissimos vitae consuetudo. Laudo ingenium suum & eloquentiam in scribendo; sed videtur mihi humanissimus & dicendo praestans adolescens longius in scribendo provehi, quam illorum postulet utilitas, quorum gratia videtur scribere. Credo illum fervore quodam communis utilitatis ductum optare aliquem externum dari nobis oratorem, qui artem eloquentiae nobis tradat, tanquam sine illo nulla eloquentiae facultas possit percipi. Deplorat inopiam elo-

eloquentium doctrina virorum civitatis nostrae, & id recte facit. Pauciores enim sunt quam vellem, quamque esse consueverint aetate nostra. Sed ante Leonardum Aretinum erant viri docti & eloquentes, Colucius Salutatius studiosorum omnium parens, Robertus Rossus, Nicolaus Niculus, quorum postea Leonardus Aretinus eloquentiam superavit. Secutus eum Carolus magnum in dicendo ornamentum attulit civitati. Si pauciores sunt quam vellet, quamque deceat tam inclytam urbem, non doctorum inopia, sed Rinuccini & aliorum culpa accusanda est, qui cum sint optimo ingenio & humanitate praediti, ea studia intermittunt, in quibus possent summam gloriam adipisci. Nescio enim quo pacto, cum Deus illis dederit ingenii acumen, & naturam promptam ac proclivem ad eloquentiae disciplinam, non tamen eius percipiendae studio illam curam impendunt, quam decet eloquentiae studiosos. Quod autem externum magistrum accersendum putat, videat ne errer opinione, quae mihi nullo modo probari potest. Primum nescio cuius fastidii sit cives suos contemnere, magnificare alienos; neque aptem video cur externi nostris sint ullo modo in ea arte praeferendi. Neque enim illi egregii, quos optat, viri quicquam praestare possunt amplius, quam ut tradant artis rhetoricae praecepta; quae cum sint in promptu, neque alia quam quae Ciceronis & Quintiliani libris explicantur, non intelligo cur nostri non idem & multo forsan melius efficere possint. Sunt enim in communi usu posita, neque magno egent ingenio ad docendum. Habet haec Civitas saltem quatuor, qui in tradendis eiusmodi praeceptis nulla in re cederent illis quos Rinuccinus iudicat advocandos. Quod si faterer illos esse paullo eloquentiores, meminere nulla doctrina, aut praeceptis, ubertatem, facundiam, elegantiam, ornatum orationis, neque dicendi praestantiam tradi posse. Oratores, poetas, historicos, philosophos legendo ac tractando, continuoque usu ingenium exercendo, scimus fieri posse homines eloquentes. Accessit, inquit Tullius, cum de artis institutis tradidisset, usus frequens qui omnium magistrorum praecepta superaret. Itaque non in docendi arte, sed continua lectione atque exercitio

& declamandi solertia, quam quaerimus, eloquentia comparatur: Huius rei ipsa experientia testis est. Nam ut a priscis ordiar, L. Crassus, C. Antonius, L. Caesar, Gracchi, summique eo tempore Oratores a nullo praeceptore legimus eloquentiam hausisse. Cicero ipse in XXV. suae etatis anno pro Cluentio & item pro Roscio oravit adeo eleganter, ut nulla eius oratio tum ornatu verborum, tum sententiarum gravitate sit copiosior. At eum nullum dicendi magistrum legimus habuisse, sed assidua eloquentium virorum lectione, studio, diligentia, exercitatione scimus pervenisse ad eum dicendi gradum, ad quem nullus inter Latinos accessit. Transiit postmodum in Graeciam, non eloquentiae, sed philosophiae gratia. Audivit tamen Oratores declamantes exercendi ingenii causa, non eloquentiae percipiendae. Neque enim quicquam erat quod eum fugeret, in artis rhetoricae institutionibus. Neque postquam a Graecis recessit, evasit eloquentior, sed forsitan aliqua in re copiosior ad dicendum. Quid dicam de nostris qui hoc saeculo eloquentia floruerunt? Primum Franciscus Petrarcha vir eloquens & scribendo suavis, nullum nactus est in facultate oratoria praeceptorem, cum iam grandis natu a iure civili se ad eloquentiam contulisset, ipsemet sibi dux & auctor fuit eloquentiae comparandae. Colutius noster omnium doctorum virorum communis parens cum antea rudis esset, non magistri opera, sed legendi & scribendi cura ad eloquentiam pervenit. Leonardus Aretinus, quem adolescentem meminisse a legum doctrina, quibus operam dabat, ad Graecas litteras se contulisse, neque eloquentiae, in qua admodum laudatur, magistrum habuit ullum. Carolus Aretinus, Ambrosius Monachus duo aetatis nostrae lumina omnino praeceptoribus caruerunt. Robertus Rossus antea & Nicolaus Nicolus viri latinis litteris & graecis praestantes nullum habuerunt eloquentiae magistrum. Iannotius Manettus, quem merito laudat, vellem scire ab eo qui excellentes praeceptores desiderat, quem habuerit eloquentiae institutorem. Nihil de me loquor, qui nullo modo sum cum iis quos nominavi comparandus; sed tamen testari possum quicquid in me est facultatis, me legendo, non audiendo percepisse. Nihil enim praeter Ovidium,

dium, Virgilium, & Rhetoricorum libros a praeceptoribus audiui. Idem de omnibus, quos quidem noverim eloquentes, affirmare aulam, neminem eorum in perdiscenda eloquentiae facultate praeproptore usum. Itaque nullam video esse causam, cur adolescens doctus & dicendi cupidus Rinuccinus noster tantopere appetat externam doctrinam, cum domi habeat qui sciant haud infusius quam exteri tradere eloquentiae praecepta, & tanquam iter monstrare, quo possit ad eloquentiam perveniri; nisi forsan praesentes contemnens more peregrinantium, qui novas res appetunt, fastidiunt consuetam, ea desideret quae nihil videntur esse profutura; cum quilibet, modo natura adiuvet, suamet opera possit ad eloquentiam pervenire. Non est igitur externis praesidiis opus, cum patriis copiis uti liceat, & suo Marte pugnare. Quod autem nostrates adeo contemnit, videat ne multorum odium incurrat, qui forsan ei nequaquam cederent de via, dicerentque hunc docendi honorem non esse eis praeipiendum; affirmarent illos, quos probat, eloquentiores, nullis adhuc ad consequendam eloquentiam profuisse, neque aliquos suis praeceptis effectos esse in eloquentia meliores. At nostrorum doctrinam multis scimus fuisse adiumento, in quibus iam eluceant & florescant eloquentiae semina. Nam quod queritur apud tabernam nescio quam librariam, nullas fieri inter doctos homines disputationes, sicut haecenus fieri consuetum putat, non opinor neque Iannotium, neque Carolum Aretinum, neque Leonardum penes eum locum more Graeculi Paedagogi disputare in triviis, aut bene vivendi institutiones tradere consuetos. Neque etiam perspicere possum, nisi de se sentiat & loquatur, qui sint isti adolescentes eorum disputationibus eruditiores facti. Sunt tamen multi admodum docti ac disertis adolescentes, in quibus ipse praecipuum locum tenet. Itaque cum haec cura externi praepetoris advocandi inanis, infusa, inutilis, odiosa videatur, reiice animum tuum ab his cogitationibus, ad quae Rinuccinus te hortatur, ac magis tuos cives diligas quam alienos, praesertim in his rebus, in quibus non videntur illis inferiores. Tuum est, qui institutore non indiges, quique a me saepius percepisti qua via elo-

quen-

quentia acquiri possit, sequi iter inceptum, tibi que ipsummet prae-
bere magistrum, praeceptorem, doctorem. Si ceteri has inanes cu-
ras ingredi volunt, sine illos obsequi voluntatibus suis, & Rinuc-
cinum nostrum & litteris & verbis hortare, ut faveat suis, neque
ea comprobet quae ignorat, neque ad ea alios horretur, quae nul-
la in re sint aut sibi, aut civibus profutura; neque praeterea se-
cum aliquem honorem importent, sed potius dedecus civitatis.
Haec scripsi ad te verbosius, ut noscas sententiam meam, quae
semper fuit, & est, ut potius nostram Minervam, quam aliorum
in aciem educam. Vale die XXVII. Iunii.

Haec Academia, qua in elegantioribus studiis exercebantur iuventutis Flo-
rentinae ingenia brevissimo temporis intervallo adeo percrebuit, ut
dum adhuc vagiret infans in cunis, eius alumni identidem aliquid ede-
rent: Quod si eo temporis fuisset inventa ars typographica, quae ad-
huc in tentaminibus versabatur, maximo cum plausu in publicum pro-
dire potuisset. Ad hoc confirmandum satis est in testimonium adduce-
re orationem illam ab Alamanno confectam in creatione Callisti III.
perinde ac si missus fuisset ad Summum Pontificem, ut Eidem ob suam
assumptionem Florentinorum nomine gratularetur.

Huic explendo muneri Respublica destinavit quinque viros nempe Archie-
piscopum Florentiae Antoninum, qui luculentissimam orationem habuit,
quae in eius legitur operibus, Iannodum Pandulphum, Octonem Nic-
colinum legum Doctorem, Antonium Rodulphum, & Ioannem Medi-
ceum. Verum Alamannum ipsum audiamus ex Cod. Bibl. Magl. in 4.

O R A T I O

*Exercitationis gratia ordita (sic) ab Alamanno Rinuccino in creatione
Callisti Pontificis Maximi de anno MCCCC.LV.*

NON eram nescius B. P. hodierna die coram Sanctitate tua Flo-
rentini Populi nomine orationem mihi habendam esse: id-
que mecum persaepe diuque cogitaram, ne ad Sanctitatem tuam
imparatus ac rudis accederem. Verum cum tuae Beatitudinis am-
plitudinem sublimitatemque respicio, teque Christianorum omnium
caput, ac principem: & summum aetatis nostrae lumen contem-
platus intueor: non modo excogitata omnia labuntur, & excidunt,
sed

sed toto etiam corpore ac membris omnibus perhorresco. Quis enim tantis ingenii viribus fretus? quis tam animi atque audaciae abundans? quis tam diu in orandi facultate, & exercitatione versatus inveniri possit, quem non tantae amplitudinis, ac dignitatis magnitudo reverentiae quodam horrore commoveat, atque perturbet? Cum vero ad humanitatis, ac mansuetudinis tuae largitatem multorum fama celebratam oculos cogitationemque converti, parumper animo ac mente recepta, spem veniae simul & dicendi audaciam capio. Horum itaque quos ante Sanctitatis tuae pedes adstare conspicias Florentini Populi legatorum nomine, ut potero breviter exponam, quae nobis Florentini Praesides, ac totius Populi consensus tuae Sanctitati referre mandavit. Primum igitur quanta fieri maxima potest Sanctitati tuae laetitia, & voluptate pro nova, ac ad summum dignitatis fastigium assumptione gratulamur, tibi-que ac Romanae Ecclesiae felicem, faustam, atque propitiam Pontificatus tui lectissimam sortem omnibus & votis & precibus optamus evenire. In quo quidem non si mihi linguae centum sint, ora-que centum Florentini Populi effusissimum gaudium proferre, ac explicare posse considerem, quod cum publice, tum privatim summa contentione ab omnibus est declaratum. Nec enim facile dixerim quantum omnes cuiusque ordinis & conditionis homines, idest populus universus ad primum creationis tuae nuntium excitatus voce & vultu maximam hilaritatis & gaudii prae se tulerit significationem. Eam igitur quoquo modo possumus ad te deferre, tuaeque, ut antea diximus, Sanctitati quam maxime gratulari iussi fuimus, idque laeto atque libenti animo quoad possumus facere nitimur. Proximo loco Sedis Apostolicae & totius Christianae Religionis felicitati gratulamur, quae talem Divino Numine gubernatorem ac Praesidem sortita, tamque in omni virtutum genere praestantem pace ac tranquillitate summa futuram se esse merito confidere potest. A quo enim, ut aliorum omnium pace dixerim, magis id aut expectare potest, aut sperare debuit, quam ab illo, qui cum praeclarissimo ingenio, atque ad res maximas gerendas accommodato fuisset ornatus non illud otio atque desidia torpescere passus

passus est, sed labore ac diligentia sua, & summa in omnium bonarum artium studiis vigilantia tantum profecerit, ut quid in eo praecipuum admiremur, naturae dotes eximias, an sua industria, & sollicitudine quaesitas laudes, difficile admodum sit indicare. Cumque duo sint vivendi genera, quorum unum in agendo, & humanae vitae negociis pertractandis versatur: alterum procul ab omni actione remotum in perquirendis rerum causis, & egregiis veterum sapientum recognoscendis praeceptis sit occupatum; ita utrumque complexus est ut in neutro deficiens, in utroque vehementer excellens summo omnium consensu, iamdudum fuerit existimatus & cognitus. Ad hanc summo studio ac labore partam bonarum artium cognitionem ac scientiam maximarum rerum, usus, & summorum negotiorum tractatio accessit. Itaque quod praecipuum in omni re haberi solet ob aetatis diuturnitatem, & assiduam in agendo consuetudinem humanarum rerum experientiam maximam consequutus es, quae optima dux atque magistra ad res gerendas ab omnibus iudicatur. Non igitur fortuito, sed maturato consilio, non humanis opibus sed Divinae Providentiae bonitate ad tam sublime & excelsum te munus assumptum nemo penitus dubitare potest. Optime enim, sicut in caeteris omnibus, ita & in hoc statuisse Deum animadvertere licet, ut cui summam rerum omnium potestatem in terris daturus erat, ei quoque maximum ad res gerendas prudentiae impertirit. Quid vero praecipuam charitatem tuam in hominum genus, & benivolentiam memorem? Quid in Divini cultus observantia religionem praecipuam? quae te labores innumeros ac pericula subire compulerunt dum propria commoditatis ratione posthabita comuni utilitati inservire contendis: Declarant id longissimae peregrinationes susceptae, multae etiam summa cum laude ac dignitate legationes peractae, quibus in maximis saepe Ecclesiae necessitatibus plurimum opis & adiumenti contulisti: recte enim nec opes tibi, nec dignitates a Deo collatas arbitraberis, ut in ocio atque desidia tempus & aetatem contereres, sed egregie semper munus ab Apostolica Sede tibi demandatum tutatus, & agendo & monendo praeclarissima virtutis

tutis tuae exempla tradidisti. De aequitate vero & in eos qui potestati tuae suberant regendo iustitia singulari, nihil omnino referre necessarium puto. Adfunt enim undique locupletissimi testes integritatis & aequitatis tuae; quid enim fuisse aliud existimare possumus, quod te per multos dignitatis & honorum gradus ad tantum extulerit amplitudinis culmen, ut ultra ne optare quidem homini liceat, quam bonitatis & iustitiae multis iam inde ab ineunte aetate signis & argumentis perspecta magnitudo? Nihil est enim in homine, qui aliis praefuturus sit iustitia praestantius, nihil admirabilius, nihil quod tam homines ad amandum alliciat, nihil denique quod ad honores adipiscendos expeditiorem, & ut ita dixerim compendiarium praeparet viam. At vero praecipuum in rebus gerendis modum, & animi tui singularem modestiam invitae equidem praeterire compellor. Ad maiora enim quaedam festinat oratio. Non dicam igitur admirabilem cunctis in rebus constantiam tuam, non in omnibus dictis & factis moderationem praecipuam. Missam faciam in rebus omnibus continentiam summam nec ullam, nisi suadente ratione susceptam operam; omittam in victu & reliquo corporis cultu frugalitatem, & parsimoniam, & quod hominibus difficillimum est, in summa rerum omnium affluentia mediocritatem servatam. Numquam enim libidinibus superatum, numquam pecuniarum cupiditate incensum, numquam ambitionis ardore inflammatum, super quam decus & honestatis ratio postulet. Aliquid abs te gestum calumniari quisquam potest. Sed haec missa facio. Sunt enim tibi cum multis communia, eaque servata non tantum laudis, quantum omissa flagitii atque dedecoris afferre videntur. Illa vero praecipua virtus tua digna maioribus tuis, digna rebus a te praeclarissime gestis, digna tanti Imperii, ac tam praeclari muneris & Principatus amplitudine: animi scilicet excellens & invicta magnitudo, quae te nihil umquam humile appetere, nihil parvum cogitare, nihil abiectum moliri, sed cuncta semper ardua & excelsa quaedam animo ac mente tractare monstravit. Eadem casus humanos contemnere docuit, nec quicquam recte factis & honestati praefarendum esse persuasit, magis-

M

que

que de communi omnium salute , & Ecclesiae praesertim , cuius tutelam curationemque Divino Numine demandatam susceperas , quam de propriis , aut commodis aut utilitatibus esse sollicitum . Eadem etiam comite utens ardua & secundos fortunae successus moderate atque tranquille , & adversos eiusdem impetus forti , atque constantri animo perferre didicisti . Atque haec omnia possem ex rebus a te praeclearissime gestis testimonia sumens comprobare , & ab ineuntis aetatis tuae primordiis reperens in omni virtutum genere uberrima exempla proferre . Sed cum tanta sit rerum a te gestarum amplitudo , ut nemini penitus sanae mentis viro ignotae esse possint ; adulationis opinionem reformidans , illa omnia mihi silentio praetereunda constitui , cum praesertim nec rerum gravitas modum nec finem facile habitura videatur oratio . Verum hoc unum abs te nuper summa cum dignitate atque amplitudine gestum , quidque futurae in gubernando claritatis atque virtutis tuae praesagium , & quod praegustationem arctissimam tribuit nullo modo tacitus potui praeterire . Primo autem concepti nuper abs te voti * , & suscepti operis amplitudo , quod tanta in Deum religione , tanta in Christianam fidem significatione charitatis , tanto animi

* Notissimum est Auctores , qui de Callixto verba faciunt in diversas abiisse opiniones circa tempus , quo votum emisisse dicitur de bello Turcis inferendo : alii enim ante Pontificatum , alii vero post assumptionem ad hunc supremum honoris gradum id contigisse contendunt . Omnes tamen in eo conveniunt , ut post electionem omnia tentasse asserant , ut communis Christiani nominis hostis penitus deleteretur . Qui ante electionem votum huiusmodi vovisse tuentur , asserunt etiam verba , quibus concipiebatur : „ Ego Callixtus Pontifex Deo Omnipotenti , Sanctae ac Individuae Trinitati voveo , me bello , maledictis , interdictis , execrationibus , & demum quibuscumque rebus poterō Turcas Christi nominis hostes saevissime persecuturum „ . Quod se Pontificem in antecessum nominaverit , illud in causa fuisse videtur , quod B. Vincentius Ferrerius , dum adhuc viveret , & cum quo familiaritas & vitae consuetudo intercesserat , Pontificatus ei spem dederat certam . V. Plat. & Hist. Pont. & Card. T. II. p. 981. 984. Vidi equidem Orationem Aeneae Silvii Episcopi Senensis , quam habuit coram Callixto P. III. de Obedientia Frederici III. Imperatoris anno 1455. , quae impressa est Romae non ante an. 1479. in qua dicitur Callixtum in assumptione sua votum huiusmodi emisisse .

mi robore, ac fortitudine de Constantinopolitanae Urbis recuperatione solemnissime vovisti: in quo pietatem, an animi magnitudinem vel diligentissime excogitatam officii tui rationem prius admiremur, difficile admodum est iudicare. Cum enim te Christianae religionis Caput & Principem factum animadverteres, nihil tibi tam esse arcendum statuisti, quam ut eam ab hostili formidine tutam, & in omnes partes admirabilem, gloriosamque redderes, eiusque praecipuum hostem solum tibi inimicum iudicasti, omnemque curam, studium, cogitationem ad eum ulciscendum merito convertisti. Qua in re debitas gratias Deo pro viribus referre conaris, qui te ad tantum gloriae, ac splendoris culmen evexit nec illius barbari vires & opes, non maximae peditum ac equitum copiae, non terra Marique apparatus ingentes, non auri atque argenti, qua ille abundare traditur, multitudo egregium ac fortem animum tuum labefactare, nec ab honestissimis caepris deterrire potuerunt; quod etsi maxima laude & admiratione dignum in quovis homine merito videri potest, eo tamen admirabilius, atque praeclarius in te conspicitur excelsa quaedam animi sublimitas, & magnitudo, quo viribus corporis aetatis diuturnitate debilitatis; animus tamen vigorem pristinum, & innatum splendorem retinet, atque conservat. Itaque latissimo vel hoc uno testimonio licet eorum opiniones refellere, qui sicut corporis ita & animi vires aetatis ac temporis vitio minui debilitarique purent; quod enim praeclarius excelsi ac fortissimi animi signum in adolescente aliquo optare, aut reperire audeamus? Ut eorum ignavia, atque socordia magis quam aetatis vitium accusanda videatur, qui otio atque inertiae dediti animum simul, & corpus defluere & languescere patiuntur. Horum Tu quodammodo culpam & errorem arguens numquam aut agendi studium aut cogitandi sollicitudinem omittis, ac tibi Divino Numine demandatum munus egregie praeclareque tutaris: eius nihil tam suum esse, nihil tam eius officio accommodatum videtur, quam cum sis veluti clarissimum signum in sublimi specula constitutus in quod omnes Christianae religionis cultores intueri, cuius facta imitari, cuius nutui parere teneantur;

talem te gerere, ut Tibi laudem, & gloriam perpetuam compares: illis vero ad bene agendum stimulos acres, & incitamenta proponas. Quis enim tam abiecto animo tamque degeneri, quis tam laboris aut periculi metuens inveniri poterit, qui se praeclarissimi caepri participem esse non expetat, quod abs te tanto studio atque animi contentione susceptum animadverterit, ut etiam proprium sanguinem, si opus fuerit effundere paratus sis, ut in illa solemnissima voti conceptione protulisti? Itaque Romanae Sedis & Christianae religionis felicitati non minus quam Sanctitati tuae, quod orationis initio dixeram, iure optimo gratulandum arbitror, quod talem Praesidem, tantisque virtutibus insignem Divinae Providentiae benignitate fortiri meruit, quem & rebus & nomine Callistum vere liceat nuncupari. Primo optimum & omni virtutum genere praestantissimum Praesidem, quarum fama & celebratione Florentinus Populus excitatus incredibili gaudio ac laetitia repletus nos voluptatis & alacritatis suae testes ad Sanctitatem tuam accedere iussit, mihi quoque suo nomine, quam vehementissime gratulari, quod nos quanta possumus, & animi, & corporis contentione libentissime facimus, ac Sanctitati tuae in primis, ut a bonis omnibus orationis principium, & finem capiam, tum vero Romanae Ecclesiae atque omnibus Christianae Religionis cultoribus faustum, felicem, propitiumque gloriosissimum hunc Pontificatum tuum optamus evenire. Reliquum erit rebus quae nobis tuae Sanctitati referre mandata sunt, ut Florentini Populi vires, opes, & facultates, agros, urbem, maenia, eius denique omne studium, curam, industriam, sollicitudinem in quoscumque usus tuae Sanctitati offerre ac polliceri deberemus. Nihil enim gratius, nihil acceptius a Sanctitate tua per hoc temporis sibi evenire posset, quam rebus ac operibus declarare quanta sit eius semperque fuerit erga Romanam Ecclesiam pietas atque benivolentia, idque cum multis iam pridem signis, & argumentis patefecerit, quae tuae Sanctitati notissima sunt nihil mihi de his rebus referendum putavi. Non dicam igitur a maioribus nostris periculosissima bella suscepta, relinquam cum potentissimis Regibus inimicitias contrectasse, missos fa-

ciam

ciam labores immensos ac pecuniarum sumptus innumerabiles, quos maiores nostri libenti animo subierunt, ut Romanam Ecclesiam ab improbis, & sceleratis hostibus tutarent. Quotiens enim immantium Barbarorum, quotiens eorum qui se falso nomine Imperatores appellare audebant incursiones pertulerunt, quotiens alacri, arrectoque animo adversus terribilissimos hostes nec sanguini, nec vitae parcentes dimicarunt, ut Romanae Ecclesiae dignitatem intactam, incolumemque servarent? Non referam igitur Conrados, Henricos, Manfredos, Federicos, aliosque Reges, ac Principes innumerabiles, quos Romanae Ecclesiae adversatos Florentinus Populus numquam sibi amicos esse posse iudicavit. Numquam enim salutem suam ab Ecclesiae dignitate seiungi posse arbitratus est. Non referam urbem nostram hospitio semper ac domicilio iactatis adversae fortunae Pontificibus paruisse. Missa haec omnia facio, sunt enim multorum saepe dictis celebrata, & tuae Sanctitati notissima. Atque ut orationi finem aliquando imponam Florentinum Populum Romanae Ecclesiae semper deditissimum, tamquam Parenti optimo devotissimum filium in tuae Sanctitatis fidem, clementiamque commendo, summisque precibus & obsecrationibus postulo, ut solita in omnes benignitate, atque clementia susceptum protegas, ac tueare. Deo gratias.

Quum

QUam viriliter, quamque prudenter se gesserit Alamannus cum suis sociis toto illo tempore, quo Officialis utriusque Gymnasii extitit, quum praesertim optime intelligeret in ipsa Pisanae Academiae institutione celebriores opus esse accire magistros, ut si non superare, saltem aequare posset reliquas illustriores Academias, non melius constare potest, quam ex conductionibus Professorum, quae tunc factae sunt. Eae quamvis nobis innotescant ex Historia Acad. Pis. Cl. Viri Ang. Fabronii, & ex iis, quae nobis impressa reliquit Stephanus Fabruciuss tamen quum nonnihil lucis afferant alia etiam monumenta haecenus inedita, non iniucundum erit fortasse lectoribus in iis parumper immorari.

Percurrenti membranas illas, quae in Archivio Diplomatico Florentiae servantur, multae occurrunt, quae conductiones Professorum publici Gymnasii Pisani continent, plures fortasse daturae, quum Indices omnes, quibus complendis adhuc occupati sumus, ad umbilicum fuerint perducti. Et quamvis illarum nonnullae forsitan non pertineant ad annos, quibus Alamannus Academiae Pisanae praefuit; attamen quum non bene definitum sit tempus omne, quo Praefecti munere est functus, quum a prima restauratione an. 1473. usque ad extremum suae vitae spiritum per intervalla hoc onus subierit, non inutile erit singulas indicare, quum praesertim lucem quamdam Historiae Litterariae foenerare possint.

Interea Officialem fuisse Alamannum etiam anno 1475. constat ex Priorista toties laudato, ubi legitur mensibus Martio, & Aprili illius anni, quod sequitur: „ E più questi Signori ordinarono una legge di fare grazie de' debiti vecchi del Comune sì ai Cittadini, come ai Contadini suditi al Comune di Firenze con certa limitazione, come in essa legge si contiene, ed io Alamanno di Filippo Rinuccini fui uno degli Ufficiali di dette grazie in compagnia di Tommaso di Luigi di Messer Lorenzo Ridolfi, di Messer Bongianni di Bongianni Gianfigliuzzi, di Lorenzo di Piero di Cosimo de' Medici, e di Antonio di Bernardo di Miniato di Dino Correggiaio, che tutti eravano Ufficiali di Studio, e fucci dato a fare dette grazie „ In more enim erat constitutum (ex Cl. Fabbronio in Vita Laur. Med. p. 49.) ut quatuor ex singulis regionibus (Quarterios etiamnum appellant) eligerentur, quibus adderetur quintus ex universo minorum Civium ordine. Successisse pariter anno 1480. Berlinghiero Berlinghierio febris contagiosa vita functo die XXIII. Septembris, ac extitisse Praesidem etiam eo tempore, quo ex hac mortali vita decessit.

Verum quoniam nimis esset longum ex integro recitare membranas in Diplom. Arch. existentes, contenti erimus easdem ordine chronologico in compendium redactas cum iisdem plane vocabulis & phrasibus audire, nisi quando visum fuerit ob aliquas earundem notabiles circumstantias prout iacent ex amissim referre. Incipiamus.

Ser

VII.

1473. 15. *Aprilis*.

Ser Iacobus Bongiannis Mini Civis Florentinus Sindacus, & Procurator nobilium, & insignium virorum Dominorum Thoma Luycii D. Laurentii de Ridolfis, Alamanni Philippi Cini de Renuccinis, D. Petri de Minerbettis Ioannis Andree Equitis, Laurentii Petri Cosme de Medicis, & Andree Francisci Ser Andree Officialium studii Civitatis Pisarum postulat, & conducit eximium, & excellentissimum Artium, & Medicine Doctorem Dominum Magistrum Christophorum Rechanatensem Padue ordinarie publice legentem ad lecturam ordinariam medicine de mane ad duos annos proxime futuros pro pretio, & mercede singulo quoque anno ducatorum, seu florenorum largorum septingentorum cum hac tamen conditione, quod assumit terminum vigintiquinque dierum ad dandum superinde certum responsum, & hoc cum consensu eiusdem Ser Iacobi Bongiannis Mini.

Actum Padue in Episcopali Curia anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo tertio Indictione sexta die Iovis quintadecima mensis Aprilis.

Quum Christophorus Recinetensis assumpserit spatium viginti quinque dierum quo a praesenti obligatione resilire pro lubito posset, re maturius examinata ab omni obligatione recessisse videtur: Constat enim ex Fastis Gymnasii Patavini, v. Facciolati p. 131., anno sequenti stipendio fuisse Paduae adauctum, quumque eum numquam repererim in albo Professorum Acad. Pisanae, facile deduci potest nusquam Pisas ad regendam Scholam Medicinae adventasse.

Quamvis autem Cathedram Pisanam non acceptarit, tamen imperfectam hanc conductionem afferre volui, quod haec magis magisque Officialium iudicium demonstret qui hominem elegerint inter philosophos principem & Medicum excellentissimum, quique Medicinae Scholam Florentiae explicare concupierat. Antonius de Pactiis Padua scribens Laurentio Mediceo an. 1473. die 29. Ian. haec ei narrat apud Cl. Fabricium in Vita Laur. „ Il perchè sì per essere io & tutta la casa mia

mia a voi obbligatissimo, sì per rispetto della patria, me parso mio debito darvi lo infracripto aviso & questo è che già essendo qui a Padova Maestro Christophano da Rechanati, huomo senza dubbio primo tra gli philosophi & medico excellentissimo, mi fece parola di voler venire a Firenze, quando lo Argiropolo si partì &c. „

1473. 23. *Aprilis*.

Antonius quondam Ser Petri de Bolognettis Civis Bononien-
sis Bononiae legens convenit, & promisit Presbitero Domi-
no Antonio quondam magnifici Militis Domini Petri de Pazzis
Canonico Florentino Sindico, & Procuratori magnificorum viro-
rum Thome Loyisi Domini Laurentii de Ridolphis, Alamanni de
Rainucinis, Domini Petri de Minerbettis, & Laurentii quondam
Petri Cosmae de Medicis Officialium studii Civitatis Pifarum, per
duos annos continuos legere, & interpretari lura Civilia pro sa-
lario florenorum trecentorum largorum.

Actum Bononie millesimo quadringentesimo septuagesimo ter-
cio Indictione VI. die vigesima tertia mensis Aprilis.

Antonius hic de Pazziis erat Canonicus Florentinus a Salvinio dictus Can-
cellarius studii Pifarum, Episcopus primum Sarnensis dein Militenfis ut
ait idem Salvinus. Moritur an. 1479. De Bolognetto deque eius mi-
serabili genere mortis v. Cl. Fabronium Hist. Acad. P. p. 191.

1473. 23. *Aprilis*.

Preclarus, ac Venerabilis Vir Ioannes Domini Ottonis de Ni-
colinis Canonicus Florentinus Sindacus, & Procurator insi-
gnium, & illustrissimorum Dominorum Thome Loyisi Domini Lau-
rentii de Rodulphis, & Alamanni Philippi Cini de Rinutinis, & Pe-
tri Ioannis Andree de Minerbettis, & Laurentii Petri Cosme de
Medicis, Officialium almi studii Florentie, & Pifarum, requisivit,
& conduxit nobilem, & excellentissimum utriusque iuris Doctorem
Dominum Pier Philippum de Nobilibus de Cornio Perusiae docen-
tem ad legendum, interpretandum, & docendum per tres annos
publi-

publice in Civitate Pisarum lectionem ordinariam de mane primariam Iuris Civilis pro pretio, & mercede quolibet anno noningentorum quinquaginta florenorum ad rationem quatuor librarum monete florentine, videlicet ad rationem otto carlinorum papalium.

Actum Perusie in loco, five Conventu Canonice Ecclesie S. Laurentii Maioris Ecclesie Perusie millesimo quatercentesimo septuagesimo tertio Inditione VI. die vigesima tertia Aprilis.

Ioannes Odonis F. Lapi N. Niccolinius Archiepiscopus fuit Amalphitanus ec. decessit an. 1504. De Petro Philippo Corneo vide praeter Cl. Fabronium & Panzirolum p. 194. eius Consilia quae quatuor voluminibus in fol. max. contenta extant in Bibl. Magliabechiana impressa Perusii an. 1501. 1502. in quorum primo legitur Auctoris vita, ubi multa dicuntur de variis eiusdem operibus. Inibi etiam dicitur quod Florentini obtinuerunt, ut in Pisana Academia profiteretur; quod maxima honestatis mercede, maxima fama, & hominum admiratione triennio fecit. Maittaire affert *Comment. super sexto Codicis Papiae* 1498. Cl. Denis inter editiones saec. XV. refert eius *Lectura in sextum Codicis Perusiae* 1477. & *Tractatus socii & societatis Animalium* in f. sine ulla nota.

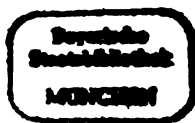
1473. 23. Aprilis.

Dominus Ioannes Domini Ottonis de Nicolinis Canonicus Florentinus Sindacus, & Procurator insignium, & illustrissimorum Dominorum Thome Loyssi Domini Laurentii de Rodulphis, & Alamanni Philippi Cini de Rinutinis, & Petri Ioannis Andree de Minerbettis, & Laurentii Petri Cosme de Medicis, Officialium almi Studii Florentie, & Pisarum requisivit, & conduxit eximium, & famosissimum Doctorem Dominum Baldum Ser Cole de Bartolinis Civem Perusinum Perusiae docentem ad legendum, & interpretandum publice in Civitate Pisarum lectionem primariam ad tres annos de sero Iuris Civilis pro mercede mille quinquaginta florenorum quolibet anno ad rationem quatuor librarum monete florentine, videlicet ad rationem otto carlinorum papalium.

Actum Perusie in loco, five Conventu Canonice Ecclesie S. Laurentii Maioris Ecclesie Perusie millesimo quatercentesimo septuagesimo tertio Inditione VI. die vigesima tertia Aprilis.

N

De

De Baldo Colae F. de Bartolinis dicto Baldo Novello sive iuniore de Perusia v. praeter Cl. Fabronium & Panziolum eius opera sed praesertim eius *Tractatum De Dotibus & Dotatis mulieribus & earum privilegiis inchoatum in Studio Pisano & completum anno 1479. in f.*

1473. 29. Aprilis.

Egregius artium, & Medicine Doctor Magister Stephanus quondam Domini Antonii (*della Torre*) a Mediolano venit, & promisit Reverendo Patri Domino Antonio quondam Magnifici Militis Domini Petri de Pazzis Canonico Florentino, Sindico, & Procuratori magnificorum Virorum Thome Lovisii Domini Laurentii de Rodulphis, Alamanni de Rainucinis, Domini Petri de Minerbertis Equitis, & Magnifici Laurentii quondam Petri Cosme de Medicis, dignissimorum Officialium electorum, & deputatorum super reformatione Studii Civitatis Florentie, & Pisarum, accedere ad Civitatem Pisarum, & ibi per tres annos continuos legere & interpretari artem Medicine, & practicam ordinariam de sero pro salario florenorum trecentorum largorum quolibet anno.

Actum Bononie anno 1473. Indictione VI. die 29. Aprilis.

De Stephano Turriano vide Cl. Fabronium Hist. Ac. Pis. p. 346.

1473. 15. Maii.

Famosissimus, & iuris utriusque Doctor Dominus Hieronymus Filius circumscripti Viri Ser Thome de Zanitinis Civis, & Mercatoris Bononiensis locavit se, & eius industriam, & exercitium legendi Iura Civilia, seu Canonica in Civitate Pisarum venerabili, & egregio artium Doctori Domino Oliverio Canonico Sancte Liberate de Florentia tamquam Procuratori Officialium, seu Reformatum inclire, & magnifice Civitatis Florentie in & super studio noviter inchoando in dicta Civitate Pisarum pro tempore, & termino trium annorum cum salario florenorum trecentorum sexaginta in quolibet anno.

Actum Bononie anno 1473. Indictione VI. die 15. mensis Maii.

De Zanitinio v. Fab. Hist. Ac. Pis. & Freytag. Adp. litter. sed praecipue Iohannem Elephantutium *Notizie degli Scrittori Bolognesi* T. VIII. p. 240. Obiit an. 1493. VI. id. Apr. Bononiae ac reconditur in Claustro Divi Dominici cum sequenti Epigraphe

D. O. M.
HIERONYMO ZANETTINO COM. ET EQ.
PONTIF. CAESAREIQVE IVRIS CONSVLTISSIMO
AN. MCCCCXCIII. VI. ID. APR.
VITA FVNCTO.

Cl. Denis inter editiones saec. XV. recenset *Contrarietates seu diversitates inter ius civile & canonicum per Dom. Hieronymum de Zanitinis in clarissimo studio Bononiensi publice legentem. Bononiae per Platonem de Benedictis anno 1490. f.*

Hieronymi Zanitini & Benedicti de Plumbino Disputationes. Bononiae 1499. f. Alia Zanettini Opera leguntur in maxima illa collectione quae Tractatus Tractatum nuncupatur T. I. & II.

1473. 26. Maii.

V? Enerabilis Vir Dominus Oliverius Filius quondam Magistri Thadei de Ardovinis de Florentia Procurator, & Syndicus Officialium Studii Pisarum conduxit excellentissimum, & famosissimum Artium, & Medicine Doctorem Dominum Magistrum Albertinum de Chizolis Filium quondam Ser Iohannis de Cremona legentem in almo Studio Ferrarie lectionem Medicine ordinarie de mane ad legendum medicinam in Civitate Pisarum per tres annos continuos pro salario, & mercede florenorum trecentorum sexaginta in quolibet anno.

Actum Ferrarie anno 1473. Indictione VI. die 26. mensis Maii.

Franciscus Arisus in sua *Cremona illustrata* T. I. p. 284. loquitur de quodam Albertino Philosopho & Medico qui in Lyceo Bononiensi Medicinam post medietatem saec. XV. professus est. An idem est cum nostro?

1473. 8. Iunii seu alio veriori die. Haec enim membrana quum in extremitatibus tam dextri quam sinistri lateris penitus consumpta sit minime praeberet nobis potest integrum sensum.

○ Liverius Magistri Tadei de Arduinis Procurator Officialium Studii Civitatis Pisarum conduxit, & firmavit Iohannem de Grassis Civem Taurinensem per quatuor annos ad lecturam ordinariam de mane iuris Canonici pro mercede sexcentum quinquaginta ducatorum largorum auri boni, & iusti ponderis. Sub pacto, & conventionem, quod, ipse Dominus Iohannes, quia reperitur antiquior Doctorum legentium per Italiam, sit primus in ipso Collegio.

Actum Taurini anno millesimo quatercentesimo septuagesimo tertio Inditione sexta die octava Iunii.

Adnectitur huic membranae ad maiorem securitatem contractus, actus ille scilicet quo Officiales Studii eligunt Dominum Oliverium Magistri Thadaei de Arduinis de Florentia ad evocandos conducendosque Professores ut in Atheneo Pisano profiteantur in iure civili aut canonico sive in medicina, & est huiusmodi.

✱ Anno salut. Incarnat. millesimo III.º LXXIII.º Inditione sexta die XII. mensis Maii. Actum Florentie in Palatio Populi. Officiales Studii Gymnasii Florentini & Pisani fecerunt constituerunt & ordinarunt suum verum & legitimum Syndicum & Procuratorem venerabilem virum Dominum Oliverium Magistri Tadei de Arduinis ad conducendos Professores qui Scholam habeant Pisis in novo Studio illius Civitatis in iure civili vel canonico sive in arte medica cum illo stipendio & conditionibus quas aequiores esse iudicaverit.

Et si nomen Oliverii Arduini non satis esset notum (quod notissimum est); tamen & quod Officiales Studii eum elegerint ad alliciendos Magistros qui per Italiam publice laudabiliterque docebant ut Pisas concederent ad idem explendum munus; & quod admodum iuvenis & antequam laurea decoratus esset Philosophiam dein Theologiam etiam adiunctam inibi professus fuerit, argumentum certissimum est Doctrinae, sedulitatis & probitatis hominis qui in honestis disciplinis tempus omne consumere satagit id quod de Arduino iure praedicari potest.

1477. 19. Maii.

Venerabilis, & egregius Decretorum Doctor Dominus Ugolinus Michaelis Antonii de Regolinis Civis Florentinus tamquam Syndicus, & Procurator magnifice, & excelsae Civitatis Florentiae, ac Dominorum Officialium Almi Studii ipsius Civitatis, & Pixarum, conducit Lazarum Datarium Francisci F. Placentinum qui legit Papiae, ad legendam Medicinam Theoricam de mane pro mercede, vel salario 500. florenorum ad rationem, & computum librarum quatuor pro floreno monete florentinae, qui floreni quinque centum modicum distant a ducatis quatuor centum auri ad duos annos, & pro tertio ad libitum qui Lazarus se obstringit ad hanc conductionem dummodo obtineat permissionem a Duce Mediolani.

Actum Papie in Studio domus habitationis spectabilis Iuris utriusque Doctoris Domini Iohannis Francisci de Curte, anno millesimo quatercentesimo septuagesimo septimo. Indictione decima, die decimo nono mensis Maii.

Lazarus hic probabiliter Pisas haud concessit, causatus fortasse sibi denegatam fuisse a Duce Mediolani permissionem, neque enim illum reperire est in albo Professorum qui Pisis docuerunt. Patet nihilominus quanta laus Gymnasiarchis danda sit qui nil intentatum relinquebant ut viros famigeratos conducerent.

Lazarus hic inter primos suae aetatis medicos reputabatur, eiusque fama tractu temporis adeo crevit, ut accersiri iuberetur a Magnifico Laurentio Mediceo extremo morbo laborante, ut docemur ex epistola Politiani ad Iacobum Antiquarium; ibi enim dicitur: „ Venit dein Ticino Lazarus vester medicus, ut quidem visum est experientissimus, qui tamen sero advocatus, ne quid inexpertum relinqueret, preciosissima quaedam gemmis omne genus, margaritisque conterendis medicamenta tentabat „.

1477. 24. Maii.

Georgius de Natis Filius quondam Domini Magnifici Militis, & Doctoris Domini Henrieti Nate Civis Astensis, & Vicarii

rii Generalis Marchionalis, & Consiliarii promittit spectabili Decretorum Doctori Domino Ugolino Michaelis de Regolinis Civi Florentino Procuratori inclitissime, & Serenissime Dominationis Florentie, & sive Magnificorum Dominorum Studii Civitatis Florentie, & Pisarum legere in Studio Pisarum Lecturam ordinariam de mane, sive de fero in Iure Canonico per duos annos, & per tertium ad beneplacitum pro stipendio florenorum quatuor centum studii ad libras quatuor monete florentine pro quolibet floreno studii.

Actum in Civitate Casalis die 24. Maii anni 1477.

V. Fabr. Hist. Ac. Pisan. p. 156., & Denis pag. 331., ubi titulum sequentis eius operis in medium profert.

Solemnis repetitio Clemen. sepe de Verbo. Signifi. composita per preclarum iuris utriusque Doctorem, & Militem Dominum Georgium Nattam Civem Asten. Papie 1492. die XV. Septembris.

Et idem Denis pag. 623. recenset: *Solemnis repetitio C. quivis de pactis Lib. VI. Edita per spectabilem iuris utriusque Doctorem D. Georgium Nattam Civem Astensem Papie iura Sexti, & Clementinar. legentem anno Domini Nativitatis MCCCCLXXV. cum multis additionibus postea ab eodem positis. Absque nota.*

Nattae meminit etiam Ferrantes Borsetti in Hist. Gymnas. Ferrar. T. 2. pag. 40.

Postremo tandem loco afferatur membrana (omissis aliis minoris momenti) ex eodem Tabulario eruta, quaeque indubie pertinet ad tempus quo Lyceo quinquevir praesse videtur Alamannus Rinuccini, quum iterum in eodem munere in locum successus fuerit Berlingheri Berlingherii, qui ex febris epidemica die 23. Septembris anni 1480. decessit, quae continet Mandatum Petri Leonii Leonardi filii de Spoleto, quo constituit Petrum Thonae filium de Soderinis suum negotiorum gestorem ad obtinendam Cathedram de materia medica Florentiae vel Pisis, ut alias ibidem iam obtinuerat, ad tres annos pro septingentis florenis sub certis conditionibus; Quod Mandatum datum est Romae in praesentia Petri Leonii constituentis absente Petro de Soderinis, qui fortasse idem est ac ille, qui postremo Reipublicae tempore fuit Vexillifer Iustitiae perpetuus. Actum an. 1482. Ind. XV. die vero Mercurii octava Maii anno XI. Pontificatus Sixti IV. & est ut sequitur.

1482. 8. Maii.

IN nomine Domini Amen. Noverint universi & singuli presentis publici instrumenti seriem visuri & inspecturi, quod anno
a Na-

a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo Indictione quinta decima, die vero Mercurii octava Maii Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Domini Sixti Divina Providentia Pape quarti anno undecimo in mei Notarii publici testiumque infracriptorum ad hoc vocatorum specialiter & rogatorum presentia presens & personaliter constitutus.

Egregius Vir Magister Petrus Leoni Leonardi de Spoletto artium & medicine Doctor principalis principaliter pro se ipso citra tamen quorumcumque procuratorum suorum per eum hactenus quomodolibet constitutorum revocationem omnibus melioribus modo via iure causa & forma quibus melius & efficacius potuit & debuit potestque & debet, fecit constituit creavit deputavit nominavit & solemniter ordinavit suum verum certum legitimum & indubitatum procuratorem actorem factorem negotiorumque suorum infracriptorum gestorem ac nuntium specialem & generalem ita tamen quod specialitas generalitati non deroget, nec contra, videlicet spectabilem virum Dominum Petrum Domini Thome de Soderinis abentem tamquam presentem specialiter & expresse ad ipsius Domini constituentis nomen & pro eo se & operam suam Magnificis viris Dominis Officialibus almi Studii seu Universitatis Florent. seu Pisan. pro tempore existentibus Studio Pisan. vel alibi diebus consuetis & horis competentibus prout moris est in facultate & scientia medicine theorice vel pratice prout eisdem Officialibus pro utilitate & honore dicte universitatis & Scolarum in eadem studentium, expedire videbitur palam & pub. ordinarie in locis & Scolis consuetis Scolaribus in huiusmodi Universitate studentibus & eundem constituentem audire volentibus prout per certos alios Doctores in huiusmodi Universitate legentes & regentes facere consuerum est legendi & regendi ipsasque scientias medicine theorice vel pratice prout per dictos Officiales visum fuerit ad honorem & utilitatem dicte Universitatis & dictorum Scolarum in huiusmodi scientiis studentium rite & eleganter prout ceteri Doctores in huiusmodi Universitate legentes & regentes facere consueverunt, interpretandi & declarandi pro tanto tempore pro quibus

bus alias idem constituens a dictis Officialibus fuit conductus videlicet trium annorum incipiendorum a principio studii in festo Sancti Luce vel omnium Sanctorum proxime & immediate sequentium & finiendi praedictis tribus annis finitis & revolutis pro pretio & summa cuiuslibet anni praedictorum trium annorum septingentorum florenorum valore cuiuslibet floreni quatuor librarum monete florentine per prefatos Dominos Officiales seu eorum quemlibet eidem Domino constituenti vel procuratori suo ad hoc ab eo legitime constituto in locis & terminis per dictos Officiales & eius procuratorem specialiter deputandis & assignandis persolvendum & cum pacto & conditione quod nullus alter Doctor Territorii Florentini ad eius conniventiam sive tali hora lectiones in huiusmodi scientia legere & determinare poterit locandum & concedendum ipsosque Officiales ad huiusmodi salarium eidem Domino constituenti ut prefertur occasione premissorum persolvendum, sub sententiis censuris & penis quibus eidem procuratori suo visum fuerit in huiusmodi contractu conditionis apponendis, obligandum & obligari faciendum & procurandum & generaliter omnia alia & singula facienda dicenda gerenda procuranda & exercenda que in premissis & circa ea necessaria fuerint seu quomodolibet opportuna & que ipsemet Dominus constituens faceret & facere posset si premissis omnibus & singulis personaliter interesset etiam si talia forent que mandatum exigent magis speciale quam presentibus est expressum. Promittens insuper idem Dominus constituens michi Notario publico infra scripto tamquam publice & authentice persone solemniter stipulanti & recipienti vice & nomine omnium & singulorum quorum interest vel intererit seu interesse poterit quomodolibet in futurum se ratum gratum atque firmum perpetuo habiturum totum id & quicquid per dictum procuratorem suum constitutum actum dictum gestumve fuerit in premissis seu quolibet premissorum, relevans nichilominus & relevare volens procuratorem suum huiusmodi ab omni onere satisfaciendi iudicio sisti & iudicatum solvi cum omnibus & singulis clausulis necessariis & opportunis sub ypotheca & obligatione omnium & singulorum bonorum suo-

suorum mobilium & immobilium presentium & futurorum ac sub omni iuris & facti renunciatione ad hec necessaria pariter & cautela. Super quibus omnibus & singulis supradictus Dominus constituens petiit & requisivit per me infrascriptum notarium sibi fieri & tradi unum, duo aut plura publicum seu publica instrumentum & instrumenta.

Acta fuerunt hec Rome in domo habitationis prefati Domini Constituentis sub anno, indictione die mense & Pontificatu quibus supra, presentibus honorabilibus viris Dominis Rizardo Pontano & Leone Clerico Cameracen. Dioec. testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis.

Et ego Antonius Zenus Clericus Ferrarien. pub. Imperiali auctoritate Notarius quia premissis omnibus & singulis dum sic ut premittitur dicerentur fierent & agerentur una cum prenomi-
natis testibus presens interfui, eaque omnia & singula sic fieri dici vidi & audiui ac in notitiam sumpsi & qua hoc presens publicum instrumentum manu alterius me aliis prepedito negociis fideliter scriptum & in hanc publicam formam redactum signo & subscriptione meis in tabulis apponi solitis & consuetis signavi & subscripsi in fidem robur & testimonium omnium & singulorum premissorum rogatus & requisitus.

Petrus Leonius Leonardi Filius Spoleti natus magnum profecto nomen in Medicina facienda sibi comparavit, decessit illico post obitum Laurentii Medicei, cui adstiterat tamquam Medicus. Repertus enim est in puteo cuiusdam suburbanæ villæ Careggianæ demersus.

Libuit allatam membranam ex integro transcribere, tum quod diversæ indolis esset ac superius recensitæ, tum ut specimen aliquod præberetur formularum, quæ tunc temporis in huiusmodi negociis adhiberi solebant, tum demum ut manifesto constaret, hominem, qui pluries recusarat, conduci iterum Pisas ad scholam regendam, repente mutato consilio, dum esset Romæ, in mandatis dedisse Petro Soderinio an. 1482., ut in Lyceo vel Florentino, vel Pisano Medicinam sibi profiteri liceret.

Omitto duo alia mandata iisdem fere verbis concepta, quorum alterum datum Venetiis an. 1480. die 6. Octobris respicit Magistrum Conradinum quondam Domini Magistri Simeonis de Tirabuschis de Bergamo Paduæ Medicinam legentem, qui petit Cathedram Medicinæ Pisæ ad duos annos: Alterum vero datum Ferrariæ an. 1484.

O

die

die 14. Iunii, pertinet ad Dominum Ioannem Mariam Riminaldum F. quondam Nobilis viri Iacopini civ. Ferrariae, qui postulat Cathedram Iuris Civilis de mane pariter Pisis &c. Atque haec de conductionibus dicta sufficiant, non enim vacat singulas perscrutari.

Antequam manum e tabula amoveam obiter animadvertere placet in illis membranis, quae ex Archivio Diplomatico mihi praesto fuerunt, non semper singillatim exprimi nomina Praesidum Academiae: ubi vero exprimuntur, numquam me adinvenisse *Donatum Acciaiolum*, tamquam unum ex isto Collegio, uti asserit Fabruccius, eum praefuisse primo re-staurationis anno, nempe 1473. quum praesertim minime verum sit, ut ex Poccianto nobis obtrudit, Donatum scilicet obiisse eo ipso anno utpote qui decesserit anno 1478. die 28. Augusti, ut eruitur etiam a Rinucciniano Priorista, qui mensibus Septembris & Octobris illius anni ita adnotat: „ Al tempo di questi Signori, cioè a dì 4. di Settembre si vinse nel Consiglio del Cento una Provvisione in favore di Donato di Neri di Messer Donato Acciaiuoli, il quale morì a Milano a dì 28. di Agosto, che andava Imbasciatore per la Comunità di Firenze al Re di Francia, la quale Provvisione conteneva, che s'intendesse finito del Salario, che aveva avuto per mesi quattro, e che i Figliuoli fussino ridotti a Fiorini uno di gravezza per anni quindici, e che fussino fatte le Dote di Fiorini ottocento per una alle sue Figliuole femmine, e che gli fussino dati per la Signoria quattro Tutori, che avessino a governare i fatti dei Pupilli, cioè de' Figliuoli di detto Donato con quella autorità, che hanno gli Ufficiali dei Pupilli „.

Alamannum nullam masculam prolem post se reliquisse colligitur ex domestico Archivio penes Rinuccinios. Ex illo enim eruitur:

VIII.

„ **A** Lamanno prese per moglie Lisa di Betto Capponi, dalla quale ebbe due femmine Alessandra, e Ginevera, la prima si maritò a Neri di Chirico Pèpi, e la seconda a Lando di Giovanni Tanagli. Ebbe un figlio maschio per nome Filippo, che in età molto giovine premorì al Padre, poichè nel Testamento fatto da Alamanno nel 1498. per rogito di Ser Antonio di Parente d'Antonio Protoc. dal 1479. al 1509. a 229. non se ne fa menzione.

„ Ebbe ancora un figlio illegittimo, che da Filippo nonno
nel

nel suo Testamento è istituito erede di una porzione del di lui patrimonio sufficiente a vivere con decoro: ma non parlandosene più nel Testamento di Alamanno, si crede ad esso premorto „.

Inter fratres Alamanni is qui successorem familiae dedit fuit Nereus, qui natus anno 1436. die 30. Iulii, postea an. 1462. matrimonio cum Falchetta Petri F. Io. N. de Vieris iungitur, qua vita functa cum Petra Bartholomaei F. Ruperti N. Cavalcantis connubium iniit; ex utraque septemdecim suscepit liberos mares decem, & foeminas septem, adeoque Nereus Alamanni frater familiam Rinucciniorum produxit. Haec pauca dixisse sufficiat, non enim historiam domus Rinuccinae contexere instituimus.

PLura afferri possent argumenta, quae comprobent Alamannum impensò studio sapientum virorum amicitias coluisse. Quam amice, exempli gratia, inter se colerentur Alamannus, & Poggius Bracciolinus ea quidem ratione, qua Parens suos amat natos, & rursus ab iisdem diligitur, adeo ut ille ab hoc in honestis disciplinis institutus a nonnullis credatur, constat ex Epistola ipsius Poggii, quam attulimus p. 82. & ex Epistolis, quas mox subiiciemus; ex quarum altera manifestum est, Donatum Acciajolium Alamanni opera familiaritatem, vitaeque consuetudinem cum laudato Poggio contraxisse.

VIII.

Donatus Poggio.

Facere non possum, quin tibi amplissimas gratias agam, cum memini me opera tua ad bonarum artium studia esse revocatum, a quibus priusquam in amicitiam tuam venirem multarum rerum molestiae abduxerant animum, & quasi ab omni exercitatione ingenii adversum alienumque reddiderant. Itaque illius diei numquam obliviscar cum ad te una cum Alamanno Rinuccino domum tuam veni, cupiens affari eloquentissimum nostrae aetatis virum, aspectu & fama mihi antea cognitum, nec ab eo prius discedere, quam essem suam amicitiam consequutus. Me natura amicitiarum appetentem fecit, eorum praesertim, qui ingenio & do-

Strina ceteris hominibus antecellunt. A te igitur sum benigne humaneque susceptus, ut nulla ad humanitatem tuam potuerit fieri accessio. Qui enim fuerunt sermones tui? quae monita? quae exhortationes ad studia litterarum? Nescio quo pacto factum sit, ut cum antea omnes cogitationes meae longe abessent ab omni studio liberali, sic a te discessi amore litterarum, & cupiditate pene incredibili concitatus, ut nihil in vita expetendum putarem, nisi quod esset cum maximarum rerum doctrina scientiaque coniunctum. Ego igitur cum in hanc litterarum cupiditatem opera tua me videam esse perductum, non dubitabo te exorare, ut deinceps etiam monitis praeceptisque tuis quibuscumque rebus poteris (poteris autem plurimis) iuves studium meum. Operarii non possunt in Mechanicis artibus sine duce esse periti. Quid de nobis dicendum erit, qui in hac maiore ac excellentiore arte versamur? Ego te ducem ex omni copia doctorum hominum solum potissimumque delegi, quem mihi ad imitandum proponerem. Erit humanitatis & benivolentiae tuae non deferere hominem tibi tantopere deditum, sed opera & consilio tuo ab omni ignorantia sublevare, ac perducere ad cognitionem aliquam litterarum. Quod ut facias te etiam, atque etiam rogo. Has autem litteras, cum sint primae, breves esse volui aurium tuarum iudicium reformidans: quas si non omnino aspernaberis, secundas, & tertias his longiores, ac uberiores ad te mittam. Vale VIII. Martii 1454.

Donatus Alamanno Rinuccino sal.

ET si antea Poggium fatis me cognovisse putabam, tamen hodie cum domum suam accederem maiorem etiam cognovi in eo homine benignitatem quam umquam antea. Me ut filium suscepit, me ad bonos mores, me ad studia litterarum excitavit, me amantissime monuit, ut aut semper legerem, aut scriberem, aut agerem aliquid dignum viro: multa de dicendo dixit & quasi quaedam aperuit Oratoris mysteria. Tantum igitur de sermonibus eloquentissimi viri percepi animo voluptatem ut dubitem ad te
omnia

omnia perscribere ne mihi invidias, graviterque feras te his sermonibus non interfuisse. Haec satis sint ad te monendum, ne a latere hominis umquam discedas. Vale XIII. Martii 1454.

Donatus Alam. Rinuc. respondens innuit quos is praecipue amicos coluerit.

Accepi tuas litteras, quas legi libentissime: Baldaxarem tuum, quem mihi commendas diligentia, studio, opera quantum in me erit curabo non tam ut obediā mandatis Dominorum meorum, sed etiam ut tibi obtemperem. Vale mi Alamanne & Marco, Baccio, Dominico, Petro Philippo, Martello, & Vespasiano & ante omnes Argirophylo facito quod commendes. Ex urbe 1471.

Inter discipulos melioris notae, qui ex Schola Argyropuli prodierunt numeratur Alamannus noster, qui quamvis neglectus ab iis, qui in recensendis eius discipulis infudarunt, tamen inter potiores referri meretur. Donatus ipse Acciaiolus, quamvis laudetur hoc nomine a Cortesio & a Raphaele Volaterrano, in graecanica tamen eruditione & lingua Alamanno longe inferiorem se esse facile agnoscebat, Lianoro enim Bononiensi tam in graecis, quam in latinis litteris instructissimo, qui eum ad Epistolas graeco idiomate exarandas probabiliter hortabatur, respondit, ut habetur in Cod. Gadd. 595. in Magl. „Has ego litteras scripsi latine cum graecarum litterarum vix prima elementa attigerim. Alamannus Rinuccinus, cum sit μελληνολόγος, poterit graece melius respondere. Sed quicquid sit, siue latinas, siue graecas, binas pro unis ad te litteris mittimus ab Hesiodo moniti, qui eadem mensura reddere iubet, qua acceperis, aut etiam cumlatiore si possis. Vale Flor. primo Octobris 1454. „.

Quamvis Alamannus talis ac tantus esset nihilominus ob innatam quamdam modestiam, qua potius esse aliquid quam videri volebat non solum, ut ait Beroaldus (qui primus in lucem protulit typographiae ope versionem Philostrati an. 1501.) erat trivialibus doctoribus ignotus, verum etiam maximis Professoribus parum cognitus. Ast Argyropulum non latebant merita Alamanni, adeoque quum ad Convivium Medicum, quo excipiebatur magnifice Philotimus quidam Constantinopolitanus accederet, nihil illi potius fuit, quam ut Alamannum una cum Donato, & Petro Acciaiolis secum haberet; ostendens se posse de talibus alumnis iure optimo gloriari. Verum totam hanc rem satius erit exponere verbis Christophori Landini, qui in Tractatu *De vera Nobilitate* hanc historiolum narrat. Novi equidem in specimine Litteraturae Florentinae saec. XV. T. II. a Cl. Bandinio locum hunc Landini referri: at quum totum fragmentum mihi humanissime communicaverit

rit Cl. Fogginus Bibliothecae Corsinae Praefectus non dubito lectoribus fore gratissimum, si hic ex integro transcribam.

Bibliothecae Corsinae Codex notatus numero 433. continet Tractatum Christophori Landini *De vera Nobilitate*. Codex in membranis eleganter scriptus est picturisque decoratus, idemq. est exemplar, quod Landinus Laurentio Mediceo obtulit, ut ex stemmate primae Libri paginae praefixo luculenter apparet. In Operis Proemio de Laudibus Gentis Mediceae generatim disputat. Opus autem ipsum sic incipit.

Cum Petri Medicis (parentis) e vita discessu sibi non solum in cura omni familiari succedendum (Laurentius) animadverteret; verum Avi, Patrisq., quae amplissima in Cives peregrinosque fuerat, benivolentiam, auctoritatemque tuendam, augendamq., quoad ei liceret proponeret: ut erat ingenio ad cuncta, ad quae se verteret acerrimo, & consilio, iudicioque longe supra aetatem excellenti, omnia statim circumspexit, quibus quae sibi proposuisset assequeretur.

Erant autem plerique ex avitis, paternisq. amicis, qui aetate iam graves & apud Cives suos auctoritate non mediocri permagni ad Populi Florentini non solum libertatem tuendam, verum etiam ad imperium honestandum propagandumque referre putarent si adolescentem quidem ipsum tum publica, tum sua privataque causa in pristina diuturna Mediceae Familiae fama gloriaq. retinerent. Sed illos ab huiusmodi consilio hominis nimis, ut putabant, tenera aetas deterrebat, quam quidem nec satis illi prudentiae ad tot tantaque munera recte obeunda subministrare: nec rursus si subministrasset, tamen apud alios fidem facturam existimarent: praesertim cum ille haecenus in bonarum artium studiis versatus nullum adhuc publicum negotium attigisset. Sed verum esse omnino deprehenditur quid humanum ingenium valeat, nisi periculum feceris vel prudentioribus inprimis scitu difficile esse: verum diligentius huiusmodi omnia secum, & cum amicis revolvens, canamque aetate impubere prudentiam mente excitans huc tandem post diuturnam consultationem evasit, ut eum diem aliud sibi vitae institutum deposcere secum decerneret. Itaque

que omni officiorum genere contendens multorum, & magnorum quidem virorum mentes in pristina amicitia constabilivit. Multos etiam, ut est ingenio ad quaeque maxima prompto nova sibi benivolentia illexit. Hospitalitates autem ex omnibus Italiae, ac praeterea transalpinis transmarinisque Civitatibus mirifico quodam humanitatis, affabilitatis liberalitatisque genere conciliavit. Quibus artibus & Reip. gloriam auxit, & domum suam aedificatione magnificam, opibus splendidam, copia varietateque hospitem mirum in modum honestavit. Navigaverat autem per ea tempora e Graecia in Italiam Philotimus Constantinopolitanus vir quidem maximis divitiis pollens & ab iis maioribus ortus, quos fama constans a priscis Constantini Caesaris temporibus eam urbem non sine dignitate habitasse tradebat. Adduxerat secum Aretophilum Atheniensem Philosophum hominem quidem obscuro genere humilique fortuna productum; sed iis litteris, eaque eloquentia insignem, ut quamvis a Stoicis integra sententia non discederet, antiquam tamen illam Academiam & admiraretur & coleret. Hi cum Romam pervenissent, atque fama de Petri morte passim vagaretur *, indoluit sane Philotimus: quippe cui vetustum, sancteque semper observatum cum Cosmo Petroque hospitium fuisset. Itaque Florentiam properat ut & Laurentii moerorem levaret, & paternae avitaeque hospitalitatis iura renovaret. Haec suorum qui Romae erant litteris praedoctus Laurentius ex urbe ad quartum usque lapidem obviam venit, familiariterque exceptum, atque deosculatum, cum prius multa quae ad adolescentis luctum levandum pertinere arbitraretur ipse lacrimans protulisset; multaue de paterna morte indoluisset, vicemque Reip., quae tam acerbam calamitatem accepisset, tamque gravem omnibus bonis iacturam fecisset vehementer deplorasset in urbem atque inde recta domum perduxit. Et iam diei tempus ut convivium inirent postulabat.

Itaque Laurentius, sic enim & sua liberalitas & hospitis fortuna atque ingenium exigere videbatur, splendide simul ac laute

homi-

=====*

* Petrus Mediceus Laurentii Pater, de quo agitur, moritur die tertia Decembris anni 1469.

homines accepit. Sedebant autem in eodem convivio a Laurentio vocati Gentiles Aretinus *, quo praeceptore & doctrina & moribus probato ipse haecenus usus fuerat, & Antonius Allius **, cuius in sacris litteris doctrina magna ferebatur.

Hi autem ambo alter Volaterranus alter Aretinus Antistites erant.

=====

* Gentiles Becchius Urbinas Georgii Filius, de quo superius pag. 26. in notis egimus, praeceptor fuit Laurentii Medicei, & Canonicus Flor., dein Episcopus Aretinus (V. Salvinum in Catal. Can. Flor.) qui errore forsan librario eius mortis assignat diem XIX. Aprilis anni 1497. quum probabiliter debeat esse IX. Ex Ughellio enim Cosinus Paccius eius immediatus successor electus fuit die XVII. Aprilis, & die VII. eiusdem mensis in discrimine vitae erat, ut ex mox transcribendis eruitur epistolis, quas Respublica Flor. scribit tum Aretii Praetori (Capitaneum dicebant) tum Vicario Episcopi Ludovico Adimario. En Epistolas ex Codice MS. Rinucciniano pag. 378.

Vicario Episcopi Aretini Venerabilis Vir. Intendendo noi con grande dispiacere el pericolo della vita di Mes. Gentile Vescovo di cotesta nostra Città, acciocchè le cose sue non vadino male, vogliamo che con diligentia assistiate a sua Signoria & curiate se Dio faceffi altro di lui chelle cose & robe sue non siano tolte & trafugate, però seguendo la morte sua subito datene avviso & farete fare uno inventario publico presente el Capitano nostro di tutto el suo mobile & danari & argenterie & ad instantia nostra serberete dexte cose, acciocchè al successore suo se ne possa rendere buon conto, & di costì dalla guardia del tutto non

vi partirete sanza nostra licentia. Ex Palatio nostro die VII. Aprilis 1497.

Capitano Aretii Spectabilis Vir Civis noster. La presente inclusa subito renderete a Mes. Lodovico Adimari Vicario del Vescovo di costì, al quale scriviamo che stia con diligentia assistente a Mes. Gentile, quale intendiamo versari in discrimine vitae & che facci seguendo la morte sua uno inventario di tutto el suo & argenterie & danari & mobili & colle debite solennità iuridiche & che alla presentia di detto inventario vogliamo che voi vi troviate. Però colla solita vostra prudentia, morendo Mes. Gentile, insieme con detto Mes. Lodovico procurerete subito detto inventario publico & la conservatione della possessione & del tutto le qual cose stieno apresso a detto Mes. Lodovico a nostra requisitione, acciò se ne possa rendere buono conto al successore suo, & seguendo la morte sua subito ne darete avviso.

Ex Palatio nostro dicta die.

** Can. Fl. & praeceptor Petri Barbi, qui postea ad Apostolicae Sedis cultum elatus Paulus II. appellatus est, a quo a Cathedra Fesulana ad Volaterranam fuit translatus. Huic Pontifici dicat Acta & Gesta Sanctorum, quae eius iussu exaraverat quaeque in Bibl. Vaticana extant Cod. 3742. V. Vitam Nicolai V. a Dominico Georgio conscriptam.

erant. Hos duos Episcopos duo sequebantur Canonici Cosmianae domus apprime familiares, Georgius Antonius Vespucius * Latinis, Graecisque Litteris eruditus, & Angelus Politianus ** poeta egregius, & totius antiquitatis scrutator diligentissimus. Accersitus & Leo Baptista Albertus ***, quem nulli suae tempestatis viro postponendum nemo prudens aequusque rerum existimator iudicabit, quique ad mirificam quamdam & omnino atticam eloquentiam omnes pene liberales artes adhibuerat; qui denique ad naturae arcana investiganda iure natus videtur. Accersitus & Marsilius Ficinus ****, quem ego omnibus concedentibus Platoniorum viro- rum summas delitias dixerim. Is enim divinam illorum discipli- nam plurimis iam saeculis situ temporum, hominumque tenebris obrutam in lucem revocavit. Venit postremo cum se pergratam Laurentio rem facturum arbitraretur, & ut civem amicumque suum tamdiu non visum salutarer Johannes Argyropylos *****, cui qui- dem omnium Graecorum in omni philosophiae genere principa- tum ea tempestate plerique concedebant. Hunc secuti sunt ex eius auditoribus viri nobiles Azaroli duo Petrus, ac Donatus *****, Ala-

P

man-

* Georgius Ant. Vespucius Ameri- ci F. Stagii N. Canonicus Floren- tinus, dein an. 1497. Monachus Dominicanus. Obiit an. 1514. die 17. Aprilis. Dionysius Ioannis Reu- clini germanus frater institutus fuit in litteris Domi Georgii Vespucii, ut ipsemet Reuclinus narrat in Ru- dimentis Linguae Hebraicae.

** Angelus Politianus Can. Flor. obiit admodum iuvenis an. 1494. die 28. Septembris. Nil habeo, quod ad- dam tot insignibus viris, qui de eo scripserunt.

*** De Leone Baptista Alberto egi- mus superius pag. 46. in notis.

**** Marsilius Ficinus Can. Flor. Prin- cept Academiae Platonicae a Lau- rentio Mediceo restitutae, ac omni- bus notissimus propter eius egregia opera. Obiit an. 1499. die 3. Oc- tobris.

***** De Argyropylo multa congef- simus p. 2. & seqq.

***** Petrus, & Donatus germani fra- tres Nerei Acciajoli filii. Uterque in lingua latina & Romana erudi- tione a Iacobo Lucensi qui postea Cardinalis Papiensis est dictus, fuit institutus; quemadmodum in grae- cis litteris ab Io. Argyropylo. Vi- tam Petri, Mazzucchellio teste, Vef- pasianus Florentinus exaravit, in qua recensentur eius opera, & mu- nera quae pro Rep. Florentina ges- sit. Notior est Donatus non solum ob doctrinam sed etiam ob illustres Legationes, quibus pro Rep. Flor. functus est. Obiit Mediolani die 28. Augusti an. 1478. ut iam su- perius diximus. In Bibl. Magl. in- ter impressos libros saec. XV. ex- tat Expositio super libros Ethico- rum

mannus Rinuccinius, qui cum iamdiu dicendi artificio, assiduifque declamationibus haud mediocri eloquentia ornati essent, summo deinceps studio sese in Philosophia Argyropylo erudiendos tradiderant, tantumque in ea re profecerant, ut iam haud obscurum apud suos eorum nomen esset. Vocavit & me * Laurentius. Horum igitur quos commemoravi virorum discubitu non minus voluptatis animo, menteque ex vario disputandi sermone, quam palato ex epularum suavitate ac varietate convivae capiebant. Itaque tanta urbanitate, festivitateque plerique e philosophia graviores loci tractati sunt, ut Laurentianum huiusmodi convivium Platonico Symposio non dissimile videretur.

Acceptus etiam fuit Alamannus toti Mediceae domui, in qua familiarissime vixit. Ad hoc probandum satis est praeter ea, quae haecenus adduximus, in medium afferre nuncupatorias Epistolas quae praemittuntur latinis versionibus ab Alamanno confectis nonnullarum vitarum ex Plutarcho, quas lubens adnectam, quod ab earundem primis editoribus vel penitus omissae, vel aliis adtributae, & erroribus scatentes proferuntur. En igitur illas ex Bibl. Laur. depromtas, incipiendo ab ea, quam primitias suorum studiorum vocat, quamque Petro Mediceo sequenti Epistola nuncupat.

Ad Petrum Medicem.

Cum graece nuper apud Plutarchum Niciae Atheniensis, Marci-
cique Crassi vitas lectitarem, atque illorum praeclarissima gesta diligentius intuerer, permulta in utroque non admiratione solum, sed imitatione dignissima comperisse visus sum, cumque eas nondum in latinum conversas audissem, res digna profecto visa est, in qua laborem, atque operam meam rectissime collocarem, ut si quid in studiis graecarum litterarum profecissem experirer, meoque

<p>rum Aristotelis in novam translationem Ioannis Argyropuli Florentinae 1478. Apud Sanctum Iacopum de Ripolis in f. & inter manuscriptos extat Codex 595. Gadd. in f. in quo plures leguntur Donati Episto-</p>	<p>lae autographae, & ex iis nonnullae Alamanno nostro. V. Mazzuchellum. * Scilicet Christophorum Landinum. De eo tot extant monumenta, ut supervacaneum sit quidquam addere.</p>
--	---

que labore nostris etiam hominibus qui graecas litteras non attigissent, virorum talium mores innotescerent. Quorum alter gravissimo Aristotelis testimonio inter tot Atheniensium civium milia cum paucis admodum fuisse optimus, patriaeque amantissimus perhibetur; alter quod facile apud omnes historiarum Scriptores constat, tertius inter Principes Romanos numeratur ea praesertim aetate, qua maxime Romani imperii vires florere. Non parvam quoque de maximis rebus nec satis propter librorum iacturam manifestis cognitionem huiusmodi historia afferre videtur; siquidem de Spartaco bello in quo toties Romani duces caesi superatque fuerunt, ac de Parrhica expeditione, quae inter paucas populi Romani praeclarissima memoratur, nihil nisi quod sparsim a nonnullis tactum est, scriptum reperiatur. Tibi vero potissimum has meorum studiorum primitias mittendas censui, ut ex tuo nomine atque amplitudine interpretationi huic aliquid dignitatis accederet; tum vero ut amorem praecipuum benevolentiamque erga virtutes tuas hoc munusculo declararem, quod tibi non ingratum futurum arbitror. Nam tum te semper litterarum amantissimum cognovi, tum vero temporibus his post pacem, Divino Numine, tuisque, ac patris tui clarissimi, atque optimi viri consiliis Florentino populo tributam, postque sanctissimum illud foedus cum Venetis, Mediolanisque Duce, tuo maxime labore, industriaque compositum, cum tibi a publicis muneribus laxatio quaedam praestaretur, lectitandi studio te interdum recreari compertum habeo, & quamquam innumera tibi ad legendum suppeditari certo sciam, non iniucundum tamen fore putavi duorum aetatis suae clarissimorum hominum mores viasque cognoscere, quorum uterque cum in sua Republica facile princeps extiterit, tum vero talia domi forisque gessit, quae cognitione dignissima videantur, plurimumque ad historiae cognitionem afferant adiumenti. Casus vero illorum tantam fortunae continent varietatem, ut praeclarum humanae fragilitatis inconstantiaeque testimonium praebeant. Praeterea nihil absurde fecisse videor si duorum hominum qui concivium suorum longe ditissimi habiti sunt vitas ad eum potissimum miserim, qui

omnes non modo aetatis nostrae, sed superiorum etiam temporum cives, qui in hac urbe aliquando fuerint, divitiarum magnitudine facile superet. Nam quid ego de summa auctoritate, dignitateque in Republica dicam, qua & Niciam, & omnes etiam Graeciae Principes vel superasse, vel certe adaequasse videris, si Rerum publicarum magnitudinem inter se vel in eis virorum excellentiam conferre voluerimus; siquidem in nostra Republica eam es auctoritatem consecutus, quanta maxima in libera civitate unius esse potest. Tu igitur hoc quaecumque sit tuo nomini dicatum munusculum libenti animo suscipe, & qua solitus es in omnes humanitate complectere, tuarumque aurium iudicium eruditissimum his meis dictis parumper impartiri non graveris, atque inter caeteros libros a doctissimis viris tibi destinatos opusculo huic, loci aliquid esse patiari; est enim etsi forte minus eleganter, fideliter certe planeque translatus, ut nihil quod ad historiae seriem pertineat desideraturum te esse confidam. Quod si abs te homine iudicandi peritissimo, non contemni penitus hoc meum scribendi genus intellexero, maiora posthac tuo gravissimo iudicio confirmatus aggredi non verebor. Sed haec hactenus: nunc ipsum Plutarchum loquentem accipe.

Io. Antonius Campanus in editione Romana typis Udalrici Han sive Galli an. (1470.) f. affert hanc praefationem anepigrapham tamquam interpretis, quem falso in indice dicit esse Guarinum Veronensem, eamque innumeris mendis refertam; Iensoniana vero impressio Veneta an. 1478. f. quamvis idem sphalma committat, tamen praefationem omnem omittit.

Pergamus ad alias vitas.

*Alamanni Rinuccini Praefatio in Agidis, & Cleomenis vitas
ad Petrum Medicem.*

I Acedemoniorum Regum Agidis & Cleomenis vitam haud antea, quod quidem extet, in latinum traductam non sine causa nosse te velle, praestantissime vir, intellexi. Sunt enim vel
mo-

morum probitate, vel amplitudine rerum gestarum digni, quorum facta ab optimo quoque celebrentur. Nam cum iustitia caeterisque virtutibus optimo Rege dignis ornati fuerint, tum in iis rei militaris ea disciplina, ea Reipublicae administrandae scientia cernitur, ea denique frugalitas, & in summa licentia rerum omnium modus, ut non ad historiae fidem narrati, sed tamquam Xenophontis ille Cyrus ad optimi Regis effingendam imaginem excogitati videantur. Nemo itaque mirabitur te summa prudentia virum velut egregium artificem praeclaris operibus, sic talium virorum amplissimis gestis delectari. Quid enim praeclarius, quid hominis excellentiae magis conveniens negotiosus vir efficere potest, quam variarum actionum laboribus defessum animum legendi voluptate recreare, ad quod tu profecto non cohortandus, sed tamquam imitationis exemplar proponendus esse videris; cum enim hominem, ut inquit Cicero, ad agendum & intelligendum natura procreaverit, quasi quemdam mortalem Deum, hanc tu utramque vivendi rationem sic es complexus, ut in utraque vehementer excellens egregium nostrae civitatis decus habearis. Nam assiduo lectitandi studio tantum profecisti, ut inter doctissimos possis non immerito numerari, cum numquam tamen legendi studio a rebus agendis abducaris. In agendo autem cum optimum praestantissimumque rerum agendarum genus delegeris, gubernandae atque instituendae Reipublicae, cui post Deum immortalem plurima maximaque debemus, ita versaris, ut plurimum se tibi debere concives tui fateantur. Sic enim tua opera consilioque civitatem disponis, ut diuturnis bellis, tum intestinis discordiis agitata, nunc tandem pristinum robur, splendoremque receptura videatur, & in antiquam affluentiam, quam saepissime a maioribus nostris audio praedicari, reditura esse putetur. Nam externis bellis tuo illo praeclarissimo foedere iam antea sublaris, urbanis vero rebus nuperrime compositis, quid restat quod sit a civibus tuis amplius exoptandum? Etenim omni metu, suspicioneque deposta, homines variarum artium studiis dediti, tranquillitate & otio perfruentur, teque huius quietis auctorem maiorem in modum admira-

mirabuntur, & diligent. Nihil est enim liberis civitatibus pace amabilius, nihil optatius, nihil acceptius, nihil denique quod maiorem illarum gubernatoribus ab omni populo gratiam, benevolentiamque conciliet. Ego igitur cum viderem animum tuum cognitione magnarum rerum, & amplissimorum hominum rebus gestis plurimum delectari, libens atq. alacri animo hunc interpretandi laborem suscepi, tum ut honestissimae voluntati tuae morem gererem, tum hominibus nostris, qui graecas litteras non attigissent, rogatu tuo aliquid utilitatis afferrem; in quo plurimum gravissimi iudicii tui me confirmavit auctoritas. Nam cum Niciae Atheniensis, Marcique Craffi vitas ad te iam antea misissem, quod illas abs te homine iudicandi peritissimo non contemni animadverteram, maiori audacia hoc ipsum aggredi non dubitavi, neminem iure, quod tibi probatum esset, improbare posse arbitratus.

Si quis igitur ex huiusce lectione iucunditatis aliquid aut ob imitationis exemplar utilitatis quidpiam capiet, id omne tibi, qui me ad hoc impulisti acceptum referet. Sin forte aut durius aliquid aut obscurius dictum nonnullos offender; non tam id arrogantiae meae, quam obsequendi tribuet cupiditati, quamquam eos facile auctoritate tua videor posse refellere. Itaque meum hoc qualecumque sit tuo nomine susceptum perfectumque munusculum suscipe, & maiora aliquando, si vita suppetet, a me expecta: quandoquidem hoc meum scribendi genus non aspernaris, meque tibi deditissimum in amicorum numero suscipe. Vale.

In utraque allata editione tam Romana quam Veneta, omissa Epistola dedicatoria, interpretatio adscribitur Antonio Pacinio Tudertino, sed perperam.

His quae haecenus produxi, addo sequentem titulum.

*Alamanni Rinuccini in Agefilai Regis vitam ad Laurentium Medicem
Petri Filium Praefatio.*

Egistis mecum saepius, oprime Laurenti, ut Agefilai Spartiarum Regis vitam a Plutarcho editam in latinum converterem:

rem: Nam quae de eo Rege apud nos circumfertur, non a Plutarcho, sed a Xenophonte compositam fuisse satis constat; qui cum fuerit ei Regi non modo aequalis aetate, sed vita etiam, & familiaritate summa coniunctus; copia vero & ubertate dicendi facundissimus; permulta tamen memoratu digna in eius vita scribenda praetermisit. Cuius rei causam vel in primis hanc fuisse censeo quod non tam vitam quam laudationem, cuius loci a rebus gravioribus plerumque ducuntur, scribere se velle profiteretur. Cum tamen alicuius vitam ac mores, non tam seriae gravesque res gestae, sed leviora etiam facta, verba quoque & ioci melius persaepe ante legentium oculos ponant: haec vero singula Plutarchus vir omni scientiarum genere ornatus, antiquitatis autem diligentissimus investigator sic est prosecutus, nihil ut amplius in his quisque desideret. Ego igitur ut dum honestissimae cupiditati tuae morem gero, prolim etiam, si quid possum, hominibus nostris, libenter hunc interpretandi laborem, si studiorum labor est, potius quam voluptas, suscepi. Nihil est enim quod magis cupiam, quam studiis tuis, utcumque possim vel scribendo, vel horrando voluptatis aliquid, aut utilitatis afferre, cui me plurimum debere non inficior, si modo is esse velim, quem avi, patrisque tui clarissimorum hominum in me meosque merita esse voluerunt, quibus non alia magis ratione satisfacere ad praesens posse videor, quam si te, in quo utriusque cura, spesque omnis iure oprimo collocatur, ad studia provocem litterarum, ad quae satis tua sponte propensum esse cum assiduitate, diligentiaque erga ipsa, tum ex eo quod me ad hoc munus peragendum excitasti, facile potest iudicari. Nec tamen ut eis toto animo, atque omnibus viribus incumbas horrari desinam, cum tibi sit in omni genere laudis eo magis elaborandum, quo propter eorum, quos antea nominavi, gloriam splendoremque, maior quam plerisque aliis proposita est expectatio. Est enim maiorum gloria posteris quasi lumen, neque bona eorum, neque mala in occulto patitur; verum ita facile expectationi respondebis, si coeptam vivendi disciplinam, & institutum vitae cursum prosequeris, atque hoc omne temporis, quo per aetatem a

Rei-

Reipublicae muneribus, privatisque rebus otium agere concessum est, ad studia contruleris litterarum. Nam cum te natura summis animi, corporisque muneribus ornarit, quae & sensus optimos, & ingenium tribuit praestantissimum; corpus insuper tum ad pulcritudinem, tum ad omnia vitae munera obeunda peridoneum, fortuna vero adeo sua affluentia sit complexa, ut ultra ne optare quidem aliquid liceat; quid praeclarius, quid ingenuo homini convenientius, quid denique summa laude dignius agere potes, quam eam animi partem, ex qua merito homines nuncupantur, quaque Immortali Deo proxime accedimus, ita excolere, ut sicut gloria, dignitateque inter aequales primus, ita hoc quoque laudis genere non inferior habearis? Sed cum longe lateque pateant studia litterarum, tamen ad communem usum vitae consuetudinemque civilem permultum conferre historiam semper existimavi, quae praeteritorum incorruptam memoriam servans, iampridem vita functos in hominum mentibus vivere facit, & bonos quidem nova semper gloria, laudeque exornans, ingenuos animos ad bene agendum eiusdem gloriae cupiditate potiundae incendit, malos vero meritis contumeliis, probisque lacerans sanae mentis homines ob infamiae dedecorisque metum ab omni flagitio, turpitudineque deterret, multarumque rerum cognitionem afferens, adolescentes etiam ipsos quodammodo prudentes efficit, tum clarorum hominum facta, consilia, & rerum eventus nobis proponens, eorum nos auctoritate ad agendum certiores, & exemplorum claritate paratiores efficit. Quamquam tibi minime sit in ea re laborandum, neque ex historiis clarorum hominum exempla repetenda, cum eos vivos habeas domi, qui non homini dumtaxat, sed civitati, atque adeo gentibus cunctis, ad quas Florentini nominis fama pervenit, clarissima de se praebeant ad imitandum exempla. In quo tibi profecto gloriari licet, ac primum inter fortunae munera, quae antea numeravimus collocare, quod tales viros intueri, eorumque monitis, & auctoritate coram erudiri contigerit, quos vel tantum aliquando vidisse posterior aetas gloriabitur; cum eorum in administranda Republica integritatem, ac prudentiam, in privatis autem rebus

rebus diligentiam singularem ex litterarum monumentis recognoscet. Ea namque & bello & pace gesserunt, ut amplissimam suppeditent materiam dicendi, quam plerosque sane censeo, aut unum aliquem profecto iam sibi proposuisse ad scribendum certe scio. Sed me longius ab instituto virorum talium amor, pietasque protrahit, cum nec tibi facis tua sponte ad omnem virtutem probitatemque currenti cohortatione sit opus, nec tantorum hominum laudes epistolae brevitate comprehendere possint. Tu igitur Plutarchi Agesilaum tuo nomine ad Latinos venientem, ut Regem praeclarissimum, & omni virtutis genere insignem laeto animo suscipe, atque ut coepisti omni cura, diligentiaque litterarum studia complectere, ut is evadas, quem praeclara indoles pollicetur, quemque cives omnes, quibus es carissimus, & oprant, & sperant futurum. A me vero plura posthac expecta, si te huiusmodi munusculis gaudere intellexero.

In Litera initiali, qua exorditur superior Praefatio, invisitur imago Alamanni, qui Librum suum porrigit legendum iuveni Laurentio.

In editione Romana Campani, loco vitae Agesilai ex Plutarcho, extat encomium eiusdem Agesilai ex Xenophonte, & Antonii Tudertini esse dicitur, quamvis Epistola prodroma absque titulo sit Guarini Iunioris Veronensis. In Veneta idem est error; at prorsus omittitur Epistola. Ceterum hoc in loco Campanus dupliciter lapsus est primum quod putarit libellum Xenophontis de laudibus Agesilai esse opus Plutarchi, dein quod pro interprete Agesilai encomii ex Xenophonte, venditarit Antonium Tudertinum quum revera sit Guarinus Iunior, eoque minus haec duo peccata excusari possunt, quod imprefferit Epistolam nuncupatoriam cuidam Praefuli qui patenter dignoscitur esse Hermolaus Barbarus & cliens Guarinus, ac ex ea plane & sine ambagibus enunciatum ab interprete esse opus Xenophontis. In Veneta impressione idem committitur sphalma. At de praefatione ne verbuni quidem.

Quanta in existimatione foret Alamannus apud omnes ostendunt Monumenta sequentia, videlicet.

Vetus fuit nostrae Reipublicae consuetudo, ab antiquissimis usque deducta temporibus, excellentes illos viros, qui gloriose occubuerunt, in funere debitis laudibus prosequi, atque ad hoc explendum officium diligebantur homines pietate, doctrina, & eloquentia instructi, ut scilicet inflammarentur iuvenes ad eius sequendas semitas, cuius laudes auscultabant. E carceribus corporeis ad immortalem migrat vitam Matthaeus Palmerius an. 1475. Ad obsequia persolvenda huic viro

Q

tan-

tantopere de nostra Republica merito destinatur Alamannus, qui elegantem habet Orationem Florentiae in aedibus Divi Petri, quae extat in Codicibus Strozianis 310., & 546. in 4. ut sequitur.

ALAMANNI RINUCCINI

ORATIO IN FUNERE MATTHAEI PALMERII

Habita die XV. Aprilis 1475.

SI totius civitatis communis luctus, si consentiens bonorum omnium de alicuius virtutibus existimatio, si pietas in Patriam, magnitudo animae, probitas, fides hominum quemquam a morte vindicare posset, viveret hodierna die profecto vir suis civibus merito carissimus, & multarum virtutum laudibus inignis Matthaeus Palmerius, qui mortuus triste sui desiderium nobis reliquit. Sed quoniam conditionis humanae sortem effugere nemini datur, & nascentibus cunctis moriendi etiam necessitas incumbit, optime cum his agi videtur, quibus aeratis & gloriae cursu perfunctis licuit e vita tamquam e theatro peracta fabula demigrare. Quod cum huic nostro Matthaeo nuper contigerit, consentaneum etiam viderur, ut tali filio orbara Respublica virtutes eius non lacrimis, sed grata memoria prosequatur, & antiquam bene institutarum civitatum consuetudinem fervans, meritam alumno suo laudationis mercedem persolvat, atque ita moerorem amissi civis suarum virtutum recordatione consoletur. Quapropter Gymnasii litterarii Praefecti, quibus a summo civitatis Magistratu huius honestandi funeris cura mandata est, hoc triste dicendi munus non meae solum, quae nulla est, sed doctissimi cuiusque, & eloquentissimi viri facundiae disscillimum mihi collegae suo imposuerunt: quorum voluntati cum adversari nequaquam possem, ac rursus impositi oneris magnitudinem extimescerem, diu multumque quid mihi agendum esset meditatus, malui tandem, cum talibus viris paruerim, desiderari vel in re suscipienda prudentiam, vel in perficienda eloquentiam meam, quam, si id non fecerim, pervicaciam accusari.

fari. Et quamquam propter huius viri bene, laudabiliterque peractam vitam grandis materia dicendi sese offerat; non minus causa eorum, quae dicenda essent, quam loci ac temporis rationem habendam arbitratus, ex multis pauca decerpens primum qualis in privatis negotiis eius vita fuerit, tum in publicis actionibus qualem se praeberit, ut potero, breviter percurram; cetera iudicio vestro, cives amplissimi, apud quos hic vir cum summa laude versatus est, examinanda relinquens.

Matthaeus igitur Palmerius honestis parentibus natus (quippe qui in Germanos quosdam Principes originis suae primordia referat) ubi primum per aetatem licuit, ad bonarum artium studia animum convertens eam degendae vitae rationem suscepit, quae sibi laudem Patriae decus & utilitatem afferre posset. Cum enim duplex felicitatis genus a Philosophis propositum duplicem vivendi conditionem nobis ostendat; & earum una in communibus vitae civilis actionibus versetur, altera procul ab omni actione remota, altissimarum rerum adipiscendae cognitioni dumtaxat intenta sit; prudentissimus vir medium quemdam inter utramque viam modum sequitur, magnam statim ab initio futurae virtutis apud suos cives concitavit expectationem, quam subsecuta mox vita longe vicit, atque superavit.

Primum enim cum patrimonium sibi non amplum admodum a parentibus relictum esset; intelligeret autem quam multum ad vitam civilem cum dignitate peragendam divitiae conferrent, sua diligentia & honestis artibus ita rem auxit familiarem, ut non modo sumptibus necessariis abunde sufficeret, sed ad decus, ad gloriam, ad dignitatem augendam suppeditaret: quod in privatum usum magnificae in urbe, & in agris extructiones, & rerum immortalis Dei cultui dicatarum amplitudo testatur, cum in reliqua vita frugalitatem & civilem modestiam sectaretur. Nec tamen inter has rei familiaris curas, & agendarum rerum sollicitudines coeptus iam litterarum amor studiumque resedit; sed diligenti partitione tempora dimeriens, non solum ut legendo sibi studia litterarum voluptati, & ornatui essent, sed etiam scribendo aliis pro-

ficerent, elaboravit. Itaque primum Florentino idiomate de vita civili * quatuor libros ad Alexandrum Florentinum equitem scripsit, in quibus omnia publicae privataeque vitae laudabiliter degendae praecepta ex morali philosophia deprompta complexus est: tum latine clarissimi viri Nicolai Acciajoli ** vitam composuit, & Pisanum bellum omnium quae Florentinus populus gesserit periculosissimum, idemque victoriae magnitudine celeberrimum edidit ***. Scripsit praeterea de temporibus praeclarum librum Eusebium imitatus Caesariensem ****. Postremo etiam poeticam ausus tentare facultatem, hunc, quem suo pectori superpositum cernitis, praegrandem librum ternario carmine composuit; quem propterea Vitae Civitatem ***** nuncupavit, quod animam terreni corporis vinculis liberatam varia multipliciisque loca peragrantem ad supernam tandem patriam, civitatemque perducit, ubi beata fruatur aevo sempiterno. Cumque innumerabilia pene in hoc laudis genere dicenda supersint, haec pauca pro temporis ratione, ut potui, brevissime de illius privata vita dixisse sufficiat. Nunc vero qualis in regenda Republica fuerit dicere cupientem, si pro magnitudine rerum

* Matthaeus hunc librum dicat Alexandro de Alexandris Iurisconsulto Florentino, quarum prima editio Florentiae facta est apud Iuntas 1529. in 8.

** Vita Nicolai Acciajoli latine scripta edita fuit a Muratorio T. XII. Script. Ital. Col. 1201. at versio Italica Donati Acciajoli typis Florentinis in publicum prodiit an. 1588. in 4.

*** Opus de Bello Pisano inscribitur Nereo Gini F. Caponio; in lucem exiit Slesvici in regno Daniae per Levinum Nicolai an. 1656. in 8. Ac etiam postremo per Muratorium T. XI. Script. Ital. Col. 165.

**** Matthaeus Palmerius integrum opus de Temporibus conscripsit Eusebium imitatus: at quod publicam lucem adspexit, praetermissis aliis,

incipit post an. Christi 447. ac desinit an. 1449. iis verbis „Mediolanenses Laudem receperunt „.

***** Poema hoc, quod auctor ad imitationem Dantis composuit, & de quo non vacat in praesentiarum uberius differere, commentario fuit illustratum a Leonardo Datho, qui fuit Episcopus Massanus. Vide Zeno Diss. Voss. ubi permulta de Vita Palmerii reperies. De hoc Poemate extat apographum manu Matth. Palmerii emendatum in Bibl. Magl. Cod. 1006. Stroz. 635. f. nam in fine legitur „Copiato di mia mano oggi questo dì primo di Marzo 1465. di mano di me Nicholò di Francesco Corfi di su quello di Maſteo Palmieri, e detto Maſteo mello correſſe poi „.

rerum orationem protraxerim, dies me potius quam dicendi materia deficiet. Itaque paucis contentus hoc summatim dixisse satis putabo, hunc civem in omni Reipublicae administratione talem se praeuisse, ut summam gravitatem egregia comitare permixtam omnibus in negotiis adhibens, iocundus bonis, pravis autem formidabilis esset, cum nullis precibus, aut largitionibus a iustitiae cursu, & utilitate Reipublicae declinaret; summamque in agendo constantiam, fidem, prudentiam, integritatemque servaret: quo fiebat, ut cum Principibus Reipublicae carissimus esset, tum vehementer eundem populus universus amaret & coleret, quod Magistratum ab eo gestorum dignitas multitudoque testatur. Nam per omnes honorum gradus evehit ad eum, qui in Civitate nostra supremus habetur, iustitiae Vexilliferatum ascendit, & eo quidem tempore, quo gravissimo bello agitata Respublica auctoritate, consilio plurimum indigebat. Praeterea saepius alias difficillimis Reipublicae temporibus, in decemvirum numerum accitus consilio prudentiaque plurimum Reipublicae profuit. Foris ad Summum Pontificem, ad Apuliae Regem, atque alios Italiae Principes de maximis rebus Legatus missus & auctoritatis & gratiae plurimum apud eosdem consecutus egregiam operam navavit Reipublicae. Et ne singula percurrere modum fortassis excedat oratio, brevibus omnia complectens afferere possum Florentinum populum amplissimos quoque honores huic viro frequenter deferendo, hunc autem exhibitos cum summa laude, & dignitate Reipublicae gerendo, quasi praeclarum quoddam inter se certamen decertasse; in quo pariter & vincere, & vinci honestissimum esset. Horum omnium locupletissimus testis est is, quem cernimus, clarorum hominum, & praestantissimorum civium confessus amplissimus: testis totius populi summa frequentia: testis honestissimorum ordinum cum suis insignibus magistratibusque praesentia: qui omnes (quando maius exhiberi mortuo nihil potest) extremum hoc honestandi funeris officium liberalissimum praestant. Felix igitur hac tanti populi benevolentia Matthaeae salve; qui licet corporeis sensibus carens, maximum hodierna die laborum tuorum fructum consecutus vide-
ris.

ris. Felix, cuius summa cum dignitate peracta vita finem sit tam celebrem consecuta, cuius memoriam nulla umquam delebit obli-
vio. Tuae igitur familiae splendor, litterarum decus, Reipublicae dilectissime fili, Matthaei Palmeri, postremum vale.

Praeterea quum Respublica Florentina an. 1477. vellet ad Ferdinandum Regem Neapolitanum mittere Oratores ut eius nomine de solemnibus nuptiis gratularentur, atque ad hoc exequendum duos spectatissimos viros delegisset Bongiannum Ianfiliaetium, & Petrum Philippum Pandulphinum; Pandulphinus idem, cui demandata fuit coram Rege perorandi provincia, quod se in hoc genere dicendi parum exercitatum agnosceret, Alamannum rogavit, ut eloquentem facundamque Orationem conscriberet, quam plaudentibus omnibus recitavit. Ea vero est huiusmodi. Ex Cod. MS. Magl. 1023. cl. VI.

O R A T I O

*Ab Alamanno Rinuccino composita rogatu Petri Philippi Pandulphini
cum Orator missus fuit Neapolim ad Ferdinandum Regem in so-
lemnibus eius nuptiis cum Ioanna Io. II. Regis Arag. F.*

SI quando licuit oratorum cuiquam de rebus grandioribus lo-
quuturo ab auxilii divini imploratione exordium capere, quod
in rebus etiam fictis Poetae facere consueverunt, hoc nobis omnium
consensu hodierna die concessum iri non dubitamus, qui coram
porentissimo Rege sumus verba facturi, quod tot audientibus sa-
pientissimis viris in hoc amplissimo, atque ornatissimo nuptiali coe-
tu, quo nullum aut nubentium nobilitate, aut clarissimorum ho-
minum frequentia celebriorem, aut ornatiorum vidit aetas nostra,
ubi non tam dicendi materia, quam consistendi modus quaeren-
dus sit. Igitur non Hymenaei, sed Sancti Spiritus numine invo-
cato, deinde ab humanissimo, & clementissimo Rege, quod no-
men in terris post immortalem Deum habetur sanctissimum, di-
cendi venia impetrata, brevia quaedam Florentinorum Praesidum
nomine, a quibus missi sumus, mandata referre conabimur; quo-
niam clarissimus & ornatissimus eques collega meus, cuius iussa
abnuere nec volo, nec honeste possum, hanc uni mihi dicendi ne-
cessi-

cessitatem imposuit. Primum itaque Florentinorum Praesidium & totius Populi nomine, quam merito debemus venerationem praefari, salutem tuae Maiestati perpetuamque dicimus felicitatem, ipsum deinde Senatum, Magistratus, & nostram urbem, agros, & omnia quae nostri iuris sunt, tuae Maiestatis obsequiis paratissima offerimus, ac pollicemur, tuaeque fidei, & clementiae commendamus. Summa deinde vocis & animi contentione tibi, Serenissime Rex, gratulamur, novumque coniugium tuae Maiestati in primis, novaeque Reginae tum Regno atque Imperio tuo, universae demum Italiae felix faustum, fortunatumque fore votis omnibus precamur & optamus. Facit autem & rerum abs te gestarum magnitudo, & totius antea vitae splendor, & gloria, ut sicuti bonis omnibus id optare precarique pium est, ita etiam sit sperare necessarium, quod ad summa fortunae bona industria, studio, diligentia tantum adiecisti, ut in te laudando vix ea, quae dixi, locum habere videantur. Quod si vetustissimam Hispaniensis generis gloriam, si antiquissimam sanguinis seriem, a quibus originem ducis, si eorum in omni genere laudis exempla enumerando percurrere voluerimus, tempus nobis priusquam dicendi materia deerit. His itaque brevitatis causa omissis, si quis aetatis tuae primordia repetens, & singula tempora, tuas res gestas commemorans cum primis ultima conferat, nullam vitae partem a bonis artibus alienam, nullum nisi ad virtutes capeffendas studium tuum extitisse comperiet. Nam cum prima vitae rudimenta sub potentissimi, sapientissimique Regis Parentis tui disciplina peregisses, corpus ad militares labores, & animum ad virtutes futuro Rege dignas praeparasti; unde robustissimum corpus nullis laboribus, nullis incommodis, non calore, non siti, non frigore, non inedia, non vigiliis domabile nactus, animum Religione, aequitate, iustitia, magnanimitate, caeterisque regiis virtutibus sic ornasti, ut in te uno antiquorum regum laudes tam multis sermonibus celebratas intueamur, in quo fortunae quamquam non optabilius te ipso etiam teste debere te aliquid arbitramur, quae te in utramque partem sic exercuit, ut insitas tibi virtutes clarescere, & in lucem atque homi-

hominum oculos prodire exegerit. Statim enim post clarissimi Regis Alphonsi mortem Apuliae Regnum internis quorundam Principum seditionibus agitatū, & ab externis potentissimorum hostium viribus oppressum, quid rei militaris peritia, & disciplina, quid bello & armis posses te coegit ostendere, ubi cum virtutes aliae humanitatis, consilii, celeritatisque conspicuae fuerint, tum praecipue invicta quaedam animi fortitudo, magnitudoque enituit, quae multis adversis proeliis agitata, multorum labefactata defectionibus, ut numquam victoribus succumberes, numquam vires instaurare, nova auxilia quaerere desineres, numquam de summa rerum desperares, effecit. Multis itaque proeliis hostibus fugatis in eo quod universo bello finem imposuit sapientissimi Ducis, & militis fortissimi opera navata, etiam hostes in tui amorem admirationemque convertisti, quibus tandem fasis, fugatisque ad pacis artes, & sananda belli vulnera conversus, iustitia, liberalitate, mansuetudine, clementia, sic omnis Regni partes brevi tempore composuisti, nullum ut praeteriti belli vestigium extaret, nemo praeterita damna meminisset, atque omnes ocio, paceque iucundissima fruerentur. Quam postmodum non solum Apuliae Regno, caeterisque Dominationis tuae provinciis, sed universae etiam Italiae tribuisti; quot enim nascentia bella auctoritate tua compressa meminimus, quot iam caepta & fervere consilio tuo, prudentiaque extincta vidimus? ut merito Rex pacificus habendus, & cognominandus videaris; qua in re quaesumus, gloriosissime Rex, felicitatem tuam tuis virtutibus partam meditare. Non enim veremur libere loqui quid sentimus. Fecit haec tuarum virtutum Italiae populis insita opinio, ut id in te uno gratum omnibus esset, & acceptum, quod in plerisque aliis suspicionis, terrorisque plenum esset. Idem autem potentiae, atque auctoritatis incrementum, omnes enim quos adesse cernis totius Italiae populorum Principes, Legative & verbis, & aspectu testantur quam grata, quam cara, quam iocunda sit omnibus haec virium dignitatis accessio ex tam fortunato claroque coniugio, quo Regem potentissimum Scocerum, & uxoris fratrem fortissimorum populorum Regem, quamquam

quam antea cognatione propinquos, nova tamen affinitate tibi devinxisti. Quantum enim vel gloriae, vel potentiae, vel dignitatis tuae accesserit Maieitati, tantumdem ad commune pacis, ocii, tranquillitatis praesidium universae Italiae accessisse omnes opinantur. Merito igitur aetatis nostrae Regum omnium fortunatissimus haberi potes, qui Regnum amplitudine, amoenitate, fertilitateque praestantissimum nactus in eo sic te constituisti, ut non secus bonus Parens ab omnibus diligaris, qui praestantissimam sobolem non filiorum modo, sed nepotum postmodum per multa saecula regnaturam iam intueris, qui potentissimi Regis focer Reginam filiam fortissimis populis imperantem vides, qui adnuente Deo ex nova coniuge novos Reges sis geniturus, ut merito in tui nominis honorem Virgilianus ille versus paucis mutatis decantari possit: Ille enim: Diis genite (inquit) & geniture Deos; nos autem: Regibus genite & geniture Reges, verissime dixerimus, quando atavis Regibus genitus Reginam, Regesque genuisti, & geniturus puteris *. Verum super haec omnia felicissimum te facit animus tuus iustitia, magnanimitate, modestia, omnique virtute praeditus. Is enim enumerata fortunae bona tibi etiam, ut bona sint solus efficit qui suadet, ut inanibus cupiditatibus amputatis, ne semper ex futuro pendeas, & his quae adsunt iocunde placideque fruaris, & quod Epirotarum Regem Atheniensis quondam Cyneas monuit id per te ipsum agnoscens, merito felix fortunatusque dici & haberi potes. Ut autem Florentini Populi benivolentiam, devotionemque erga regiam Maiestatem in hac nuptiali pompa non solum praesentia nostra & oratione testemur; attulimus novae Reginae munuscula quaedam, ut putamus, non aspernenda: ea quando tempus idoneum dabitur ad ipsam deferenda curabimus. Nonnulla sunt praeterea, Serenissime Rex, quae tuae Maieitati seorsim referre mandarunt Praefides nostri, quae, cum tuo commodo no-

R

bis

* Ex primis nuptiis cum Isabella Tristani Clermontis F. suscepit Alphonsus, qui in Regno successit, & Fridericum, qui familiam duxit &c. Beatricem foeminam nuptam Mathiae Corvino Pannoniae Regi in primis nuptiis, in secundis vero Ladislao VI. Mathiae successor.

bis licebit, enarrabimus. Nunc ne nuptiarum celebritati impedimento sumus iam finem habeat Oratio nostra.

Demum in generalibus Artium comitiis (Squittinium vocant) Patres, ut totum hoc opus, quod tunc temporis maximum censebatur, rite inciperet, & ordine procederet, Alamannum in ea Arte, cui adscriptus erat, ut alloqueretur, sapientissime decreverunt.

Proemio di Alamanno Rinuccini Aut. ex Bibl. Magl.

Essendomi, generosi Cavalieri, egregii Doctori, & prudentissimi Cittadini, da questi Consoli a me onorandi padri e maggiori Compagni, futo commesso di riferire alle Spettabilità vostre la cagione, per la quale oggi vi anno affaticati a venire in questo luogo, mi è paruto per debito di ubidienza più presto parlando essere tenuto poco eloquente, che resistendo alle loro volontati essere giudicato ostinato o protervo, & però con brevità riferirò alle vostre prudenze quello che da loro mi è futo commesso, rifidandomi sommamente nelle vostre intelligentie, & nella loro emendatione in quello che prima si mancassi. Essendo venuto a loro notizia come per e' nostri magnifici & excelsi Signori si era ordinato di fare generale riformaione & nuovo Squittino della vostra città, parve loro cosa molto conveniente, secondo la consuetudine di quelli, che in simili tempi si sono ritrovati in questo feggio, d' avere consiglio & parere di quello, che circa lo Squittino di questa vostra Università fussi da fare: & avendo con buono numero de vostri savi & experti Cittadini di tale materia maturamente consultato, furono ivi molto unitamente confortati a dovere seguitare l' ordine del Palagio, & a fare anche loro nuovo Squittino, essendo già molti anni passati che non si era fatto, nel quale tempo erano cresciuti molti giovani e' quali per la piccola età non erano potuti andare a partito; & però seguitando questi miei maggiori la antica consuetudine di questa casa anno tale opera commessa nelle mani delle Spettabilità vostre, e' quali eglino conoscono & per prudenza, & per singulare affectione verso questa Uni-

Univerfità dovere tale cofa condurre a boniffimo fine, & che abbia a dare contentamento, pace, & unione a voſtri Cittadini; & però quanto più poſſono ſtrettamente vi confortano, che laſciando indrieto ogni privato riſpetto & paſſione voi rendiate e voſtri giudicii con quella integrità & prudenzia, con la quale ſete uſitati giudicare l'altre coſe a voi commeſſe: il che facendo, come certiffimamente ſperano, ne riſulterà a loro piacere ſingulare, & a voi onore & fama perpetua.

Nemini igitur mirum eſſe poteſt, ſi tota civitas Alamanni interitum deflevit: at ille iure ſibi aptare potuiſſet Eunnium illud:

*Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu
Faxit; cur? voluto vivu' per ora virum.*

De morte autem Alamanni inferias.

Quamvis Alamannus conſuetudines amicorum conſtanter coleret, tamen libere quod ſentiebat loquebatur, praeſertim quoties Reſpublica in diſcrimen veniret: ei enim ſalus populi ſuprema lex erat. Huiusce rei ſpecimen aliquod dare poſſum, ſi exſcripſero ex toties laudato Prioriſta Rinucciniano id quod ad an. 1480. eidem animadvertere placuit.

Balia del 1480.

❧ Ueſti Signori a dì 8. d'Aprile ſenza ſuono di Campane e altra dimoſtrazione feciono ſi può dire un parlamento, concioſiaſoſache creaffino una Balia, ovvero Conſiglio maggiore in queſto modo, che detto dì ragunarono il Conſiglio del Cento, e propoſono e vinſono una provviſione in queſta forma, e quella medefima petizione poi a dì 9. e 10. vinſono nei Conſigli del popolo, e Comune, lo eſſetto della quale fu queſto, che i Signori ſoli per le 6. fave aveſſino autorità di eleggere trenta Cittadini, i quali aveſſino autorità di eleggere uno numero di altri Cittadini dugento dieci, i quali inſieme con i ſopraddetti 30., e Signori e Collegi che allora erano in uſſicio ſ'intendeſſino eſſere uno Conſiglio ovvero Balia, la quale duraſſi per tutto il meſe di Giugno proſſimo avvenire, e aveſſi tutta l'autorità, che aveano i Conſigli del popolo del Comune, e del Cento, e oltre a queſto po-

R 2

teſſi-

teffino dare qualunque autorità, e Balla a minor numero di Cittadini, come a loro pareffi, e che poi i sopradetti uomini 30. del mese di Novembre proffimo avvenire doveffino insieme con i Signori, che al tempo fuflino, eleggere altri 48. Cittadini, e così tutti insieme con quelli nominati di sopra aveffino a fare lo Squittino delli Uffici drento e di fuori donde s'intefe, o si potè intendere effer levata ogni libertà al popolo, e in tutto effer ridotto in servitute de sopradetti 30. come si legge effer già avvenuto a Arene, di che seguì la rovina di quella cittade e la perdita della libertade, e questo parlo per il vero, benchè io fuflì creato uno del numero di quelli della Balla Alamanno Rinuccini.

Nuova forma di Reggimento.

A dì 19. d'Aprile per il Consiglio della Balla si vinfe, che i Signori insieme con quelli 30. Deputati come di sopra eleggefino altri quaranta de veduti Gonfalonieri di Giustizia, e che di questo numero di 70. la mezza parte, cioè 35. fuflino in luogo d'accoppiatori a imborfare i Priori, e Gonfalonieri di Giustizia nel modo che a loro pareffi, e che di detto numero de 70. si eleggefino 8. i quali aveffino a vegliare le cote della guerra, e pratiche di fuori, e poteffino foldare gente a piede, e a cavallo, e mandare Commiffari, e Sindachi con ogni autorità e balla, e determinare ciò che apparteneflì a pace, o guerra, e più si eleggefli da detti 70. e del numero loro medefimo 16. uomini i quali aveffino a praticare e intendere le cose della città drento come el Monte, la Camera, provvedimenti di navigare, e altre simili cose, e che le deliberazioni o pareri, che si approvaffino per tali 8. o per tali 12. si aveffino a vincere, e deliberare per detto numero de' 70. e quello fuflì approvato per loro, si aveflì poi a proporre a Configli, e per quelli deliberarfi, ne si poteffì alcuna provvisione proporre ne Configli, se prima non fuflì deliberata e vinta per detti 70. e che da ora innanzi tutti i veduti Gonfalonieri di Giustizia aveffino a intervenire a fare la elezione del Consiglio del
Cen-

Cento, e così contiene molte altre parti difonestissime, e tutte contro a ogni buono vivere, e contro la libertà del popolo, la quale in tutto mi parve detto di sorterrata, e in tutto perduta.

AD probandum, pietatis & religionis opera Alamannum noctu etiam exercuisse, satis erit speciminis loco hic adnectere Sermonem illum, quem an. 1470. habuit in Societate Magorum Fer. V. in Coena Domini, ex Bibl. Magl. Cod. MS. 208. cl. 35. erutum, in quo orthographiam & interpunctionem nonnihil immutare placuit, ne nimis quam par esset, ab hodierna, utraque abhorreret. En igitur.

X.

*Alamanni Rinuccini Sermo habitus in Coena Domini anno 1470.
die decima nona Aprilis feliciter.*

Benchè il nostro Maestro e Redemptore Cristo Gesù per tutto il tempo della sua vita si affaticasse e con precepto di dottrina e con exempli di buone operationi ammaestrare i Discepoli suoi alla via della verità e di lor salute e similmente tutti quelli che volevano ascoltare i suoi Sermoni, nondimeno appressandosi il tempo nel quale egli doveva consumare il grande misterio della Redempzione umana per la quale dal Padre Eterno era futo mandato nel Mondo, più chiaramente manifestò i segreti della sua sapientia, più evidentemente per operationi mostrò la sua infinita potentia e virtute, della qual cosa assegnando la cagione il Dottor Gio. Grisostomo sopra lo Evangelio di Santo Giovanni dice: *Maiores postea reservavit ut Discipulorum familiaritatem augetet & multam illis tribueret consolationem in rebus gravibus suscipiendis.* Il Figliuolo di Dio ec. Per questa cagione non molto innanzi a questo tempo manifestò a' XII. Apostoli il mistero della futura Passione e Resurrectione sua quando disse: *Ecce ascendimus Hierosolymam, & consumabuntur omnia quae scripta sunt de Filio Hominis: tradetur enim gentibus ad illudendum & flagellandum & crucifigendum & ter-*

& *tertia die resurget a mortuis* *. Ecco figliuoli mia che noi sagliamo in Gerusalem, il Figliuolo dell' uomo sarà tradito e dato alle genti per essere schernito bastuto e crocifisso, il terzo dì risumerà da morte. In questo tempo alla donna Sammaritana apertamente si manifesta esser quel vero Cristo, quello vero Messia che già tanto tempo per la bocca de' Propheti era suto promesso al Popol d' Isdrael, e dissegli: *Ego sum qui loquor tecum* **. Io sono quello desso io sono quello che parlo teco, il che prima nè a' Discepoli mandati da Giovanni Batista, nè a' Farisei aveva voluto manifestare. Circa a questo tempo rivelò a alquanti de' suoi la beatitudine della sua Divinità, e fu quando *Assumpsit Petrum Iacobum & Iohannem fratrem eius & duxit illos in montem excelsum seorsum & transfiguratus est ante eos* ***. Fece ancora in questo tempo lo stupendo miracolo della morte di Lazaro, che già quattro dì era stato sepolto nel monumento. Ma fra tutte le degne e mirabili opere sue furono quelle di che oggi fa rappresentatione la Santa Chiesa, e che egli operò nella Cena che ultimamente fece co' Discepoli suoi, per la cui memoria celebrare, dilettissimi fratelli, stasera siete congregati in questo sancto e divoto luogo, la quale sera è quella di che tanto tempo innanzi parlò il Propheta David dicendo: *Memoriam fecit mirabilium suorum* ****. Il Figliuolo di Dio ha fatto memoria delle sue maravigliose cose: la qual sententia conferma Grisostomo scrivendo sopra l' Evangelio di Matteo e dice che come Moisè avendo comandato al popolo suo che dovesse mangiare l' agnello pasquale e dato loro i riti e cerimonie che in quello dovevano osservare disse loro: *hoc erit vobis memoriale aeternum* *****. Così il Figliuolo di Dio avendo instituito il venerabile Sacramento del suo Sanctissimo Corpo e pretiosissimo Sangue disse a' Discepoli: *hoc facite in meam commemorationem* *****. Bene adunque possiamo affermare che questa è quella sera nella quale il Figliuolo di Dio ha fatto memoria delle sue maravigliose cose, delle quali avendo a

par-

=====*

* Math. 20. v. 18. 19.

** Io 4. v. 26.

*** Math. 17. v. 1.

**** Ps. 110. v. 4.

***** Exod. 3. v. 15.

***** Luc. 22. v. 19.

parlare, benchè insufficiente mi trovi a sì grave peso portare, e trattare sì altra materia, nondimeno per adempier la santa obbedientia pregherò la sua infinita benignità che mi conceda gratia di dire qualche cosa che sia onore del suo santo nome e consolatione di voi amatissimi fratelli. E benchè amplissima e copiosissima sia la presente materia; pure per non esser troppo nel mio dire prolixo, mi pare non partendosi dal sacro testo della Epistola ed Evangelio odierno che due singolari operationi e degne d'eterna memoria dobbiamo questa sera considerare nel nostro Signore e Maestro Cristo Gesù: la prima è di sancta e profonda umiltà, la seconda di smisurata e fervente carità. E volendo dire qualche cosa della prima seguitando in questa la doctrina philosophica, dobbiamo secondo la sua definitione vedere che cosa sia umiltà, dipoi quanto ella sia piaciuta sempre all' Altissimo Iddio e come e quanto da Cristo Gesù sia fura exercitata. Dicono adunque i Sacri Dottori Theologi e spertialmente Sancto Tommaso d'Aquino nella sua Secunda Secundae, che umiltà è una virtù che raffrena l'appetito nostro che non si levi in altro più che ci derri la rettitudine e misura della ragione; la quale definitione aggiugnendo con i detti di molti altri Dottori che lungo farebbe a enumerare, possiamo dire che umiltà è uno abbassamento, una depressione della propria nostra volontà e appetito per lo amore di Dio e ubbidientia de' suoi sancti comandamenti. Questo, secondo la doctrina del predetto allegato Dottore Sancto Tommaso, in più gradi si trova essere distincta, de' quali il primo consiste in sopportare patientemente e dichinarsi a coloro che per qualche dignità o excellentia ci sono superiori, e non sopraffare coloro che ci sono eguali, e questa è chiamata sufficiente della quale intese Pagolo Apostolo quando disse: *servi subditi estote dominis vestris, non solum bonis & modestis sed etiam dyscolis* *. Servi stare subditi e sottoposti a' vostri signori non solo a quelli che sono buoni ma eziandio a quelli che sono morosi e difficili a sopportare. Il secondo grado di questa virtù

con-

* Pet. 2. v. 18.

consiste in sottometterci a quelli che ci sono eguali e non si proporre nè preferire a quelli che ci sono inferiori, e questa umiltà è chiamata abundante: di questa intese Paulo Apostolo quando disse: *honore invicem praevenientes* *. Sforzatevi di prevenire e anteporre l'un l'altro in onorarvi insieme. Il terzo e più perfetto grado di questa virtù chiamato superabundante consiste in dichinarsi e sottomettersi per lo amor di Dio a coloro che a noi sono subditi e inferiori, questa umiltà intese Paulo Apostolo quando parlando di Gesù Cristo disse: *humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem* **. Egli è umiliato e fatto obbediente al Padre infino alla morte, onde chiaramente veggiamo che questo ultimo grado d'umiltà come più degno e più eccellente si trovò essere in Cristo perchè niuno di quelli con chi ebbe a conversare fu a lui superiore o eguale ma tutti subditi e inferiori per natura. Questa virtù quanto sempre sia stata accetta allo Altissimo, in molti e molti luoghi ne dimostra la Scriptura sacra sì nel nuovo come nel vecchio Testamento, fra' quali sia primo quello che dice il Propheta David che volendo dare una singulare laude a Dio dice: *Quis sicut Dominus Deus noster qui in altis habitat & humilia respicit in Coelo & in Terra?* *** Chi è simile al nostro Signore Iddio il quale abita in alto cioè nel Cielo empireo e di quindi nondimeno ragguardando per provvidenza e beneficenza le cose umili e basse? e di questo soggiunge la probatione sollevando da terra il povero e d'infima bassezza l'uomo mendico per collocarlo co' Principi del popolo suo; questa virtù placò l'ira di Dio concepata contro a David quando disse: *vidisti David servum meum humiliatum*. Questa prolungò la vita a Ezechia e differì la distruzione di Ninive: *Quia in cinere & cilicio humiliaverunt animam suam*. Questa medesima quanto piacesse al nostro Signore Gesù ci dimostra tutto il processo della sua vita nella quale egli cotale virtù e con precepti e con exempli insegnò a' Discepoli suoi: di tali precepti sono pieni i testi de' sacri Evangelii e tutte le Scripture del nuovo

VO

* Rom. 12. v. 10. ** Philip. 2. v. 8. *** Psal. 112. v. 5.

vo Testamento, onde nello Evangelio di Santo Luca dice: *Reges gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt potestatem exercent in eos, vos autem non sic &c.* * E se i Signori delle genti cioè del popolo gentile i quali non anno cognitioni della vera dottrina e via di vivere, signoreggiano i sudditi loro, e quelli che sono maggiori sopra i minori esercitano la loro podestà: ma voi figliuoli miei non voglio che facciate così, anzi chi tra voi vuol essere maggiore si faccia servo e ministro degli altri, secondo che ha fatto il Figliuolo dell'uomo quale è disceso di Cielo in Terra non per esser servito ma per servire altri; e in altro luogo dice: *Vos autem nolite vocari magistri, unus enim est Dominus & Magister vester* **: e in più luoghi dello Evangelio induce loro a memoria questa sentenza: *Qui se exaltat humiliabitur & qui se humiliat exaltabitur* ***; e in altro luogo exortandogli a questa medesima virtù dice: *discite a me quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris* ****. Imparate da me che sono mansueto ed umile di cuore, cioè volontariamente, e troverete riposo all'anime vostre. Questa umiltà il nostro Salvatore non solo per dottrina ma per exemplo d'opere insegnò a' suoi Discepoli, perchè secondo Santo Agostino, *omnis Christi actio nostra est instructio*, ogni atto, ogni operatione di Cristo è nostra instructione e nostro ammaestramento, e in altro luogo dice: *parum erat hortari Martyres verbo, nisi etiam firmaret exemplo*. Poco pareva al nostro Signore Gesù confortare i suoi Martiri e Discepoli con parole, se ancora collo exemplo delle operationi a quello medesimo non gli confermasse, e però dal principio della sua Incarnatione secondo che scrive Santo Luca nel suo Evangelio *respexit humilitatem ancillae suae* ***** , riguardò la umiltà della sua serva: il quale passo esponendo i sacri Dottori dicono che benchè nella gloriosa Vergine Maria fusse somma nobiltà di sangue che era nata della stirpe regia di David, fusse somma sapientia e cognitione delle sacre Scripture de'

S

Pro-

=====

* Luc. 22. v. 25.

** Matth. 23. v. 8.

*** Luc. 14. v. 11.

**** Matth. 11. v. 29.

***** Luc. 1. v. 48.

Propheta, fuisse integerrima pudicitia e castità di mente e di corpo, fullino tutte le virtù e doni di gratia superabbundantemente da Dio conceduti; nondimeno nulla cosa in lei tanto piacque a Dio quanto la sancta umiltà che in lei conobbe, secondo che ella medesima di se stessa parlando rende testimonianza, dove dice: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes* *. Questa medesima umiltà serbò Gesù nella natività sua volendo nascere fra il bue e l'asino, secondo che per Abacuc era suto prophetato: *In medio duorum animalium cognosceris* **. Tu sarai Figliuolo di Dio cognosciuto in mezzo di dua animali. E così dilectissimi fratelli discorrendo per tutti gli atti ed operationi della vita sua in ogni luogo troveremo chiari e maravigliosi exempli di vera umiltà. Ma

per-

* Luc. 1. v. 48.

** Habacuc 3. v. 2. secundum septuaginta interpretes, quum ibi legatur εν μέσῳ δύο ζώων γνωσθήσῃ sic S. Hier. iuxta 70. in medio duorum animalium cognosceris, sic in Officio Romano feriae VI. in Parasceve ad Missam, in tractu primae Prophetiae „ In medio duorum animalium innotesceris: dum appropinquarint anni cognosceris „: sic quoque in Breviario Romano in Octav. Nativit. Domini Lect. VI. in Respons. „ Domine audiui auditum tuum & timui, consideravi opera tua & expavi, in medio duorum animalium iacebat in praesepio, & fulgebat in coelo „. Alii vero libri habent ζώων atque ita legit Eusebius L. VI. Demonstr. Evangel. & sic declarat πληθυντικῶς ἢ περισπομένως τῶν ζώων ἀπὸ ἐνὶ αὐτῇ τῆς ζωῆς ἐνόματος ἐξαπομένων plurali numero & circumflexo accentu τῶν ζώων (vitarum) a singulari voce τῆς ζωῆς (vitae) derivationem trahentium. Theodor. τῆ το ὑπὸ τίνων διαφθρως γενέηται. Ὅτι μὴ γὰρ δύο ζῶα γενέησιν ἀγγέλους ἢ ἀνθρώπους: ἐκ δὲ

τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων τὰ τῇ θείᾳ φύσει πελάζοντα Χερυβὶμ ἢ τὰ Σεραφίμ. Ἄλλοι δὲ Ἰουδαίους ἢ Βαβυλωνίους. Ἐμοὶ δὲ δοκᾷ μὴ ζῶα ἀλλὰ ζωὰς ἀρεκίνας τὸν προφήτην τὴν τε παρθένον, ἢ μέλλουσαν, ὧν μίσος ἔδίκαιος. κρίσις ἀναφάνεται. Hoc diversimode a diversis intelligitur: alii enim duo animalia intelligunt Angelos & Homines: sunt autem & qui incorporeas Potestates Divinae Naturae proximiores Cherubim & Seraphim comprehendunt: alii vero Iudaeos & Babylonios. Mihi vero videtur non animalia sed vitas dixisse Prophetam, quarum tum praesentis scilicet tum futurae (vitae) medius inter eas iustus iudex conspicitur. Orig. L. I. De principiis C. III. utramque lectionem ponit & ζῶων & ζῶων. Ait enim in medio vel duorum animalium vel duarum vitarum cognosceris &c. ita cum accentus in graeco non esset, interpretes ambiguitatem vocis significavit: nisi forte ipse Origenes edidit varietatem hanc. Vid. Scholia & variantes lectiones.

L'ora inaudita! e qual cuore è sì duro sì crudo sì inflexibile che non si debba umiliare e dichinare veggendo colui: *Qui sedet super Cherubim & intuetur Abyssos, qui est splendor gloriae & figura substantiae eius, portansque omnia verbo virtutis suae, cuius manuum opera sunt coeli, verbo Domini coeli firmati sunt & spiritu oris eius omnis virtus eorum*; colui per quem maiestatem tuam laudant Angeli, adorant dominationes, tremunt potestates, vedere dico colui in cui sono tante eccellentie esser di tanta sublimità disceso in tanta bassezza e di Dio diventato uomo star ginocchioni innanzi a' suoi Discepoli e lavare i piedi de' servi suoi, etiam di colui che lo doveva tradire. Questo considerando Giovanni Grisostomo sopra questo passo dice: *Proditoris pedes Dominus lavit sacrilegi & furis & sub proditoris tempus cum se incurabiliter affectum videret, in mensa socium habuit, & tu superbia inflaris elato supercilio; igitur alter alterius pedes lavemus etiam servorum*. Dice Grisostomo: il nostro Signore lavò i piedi del traditore ladro e sacrilego Giuda e sotto il tempo del tradimento, benchè conoscesse il suo vizio essere incurabile, nella mensa l'ebbe per compagno; e tu uomo ardisci di gonfiare per superbia e andare colla fronte e testa elevata: dobbiamo adunque e noi lavare i piedi l'un dell'altro, etiamdio de' servi nostri. Questo medesimo ci ammaestrano le parole di Gesù nel preallegato luogo del Vangelo, dove egli dice: *Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus, & Magister vester: & vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciat* *. Se io che sono vostro Maestro e Signore ho lavati i piedi vostri, e voi dovete lavare i piedi l'un dell'altro, perchè io v'ho dato lo exemplo che secondo che ho fatto io voi anche facciate.

Avendo adunque dilettissimi fratelli veduto della virtù della sancta umiltà resta secondo il nostro proposito ordine qualche cosa brevemente considerare dell'altra virtù la quale singolarmente in questa sera dimostrò Cristo Gesù verso di noi, cioè della fervente e smisurata carità sua, la quale secondo che importa il vocabo-

=====*

* Ioan. 13. v. 14. 15.

cabolo suo che dalla lingua Greca piglia la origine si può dire che sia un amore gratuito, cioè procedente non da speranza di premio o utilità alcuna, ma solo da buona volontà di colui il quale ama. Questa secondo che scrive saneto Agostino nel libro della Dottrina Cristiana e nel libro intitolato *de moribus Ecclesiae*, è un affetto e movimento d'animo il quale induce a servire ed amare Iddio per se, e il proximo per Iddio. Questo medesimo conferma Saneto Ieronimo e Saneto Tomaso d'Aquino nella seconda Secundae che tutti concorrono in questa sentenza, che carità è una virtù per la quale si ama Iddio e il proximo. Di quanta eccellentia e perfezione sia questa virtù per molte ragioni provano e dimostrano i sacri Dottori e maxime Saneto Ambrosio il quale dice che ella è forma di tutte l'altre virtù in tal modo che come la forma è quella parte che dà l'essere alla cosa di che è forma, e quella conserva nell'essere suo, secondo che noi diciamo l'anima esser forma del corpo animato, così questa virtù della carità dà l'essere a tutte le altre virtù e quelle conserva, perocchè qualunque virtù si sia, se è privata di carità, nè è meritoria a chi secondo essa adopera, nè veramente si può chiamare tale virtù. Questo è quello che intese l'Apostolo Paolo nella Epistola a' Corinti quando disse: *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut aes sonans aut cymbalum tinniens* *. Se io favellassi colle lingue degli uomini e degli Angeli e io non abbia in me carità io sono simile a un vaso di rame vuoto o a un cembalo risonante. E per lungo processo enumerando tutte le virtù che dagli uomini si possono acquistare, e tutti i doni e grazie che da Dio si possono ricevere conchiude, che se elle non sono congiunte colla carità tutte essere di niuno pregio e nulla giovare a chi le possiede, e però delle laude di tal virtù parlando dice: *Charitas patiens est, benigna est; charitas non aemulatur, non agit perperam, non inflatur &c.*; la carità è benigna è paziente, non arde per invidia, non gonfia per superbia, non fa male a persona, e final-

* 1. ad Cor. 13. v. 1.

nalmente enumerando l'altre due virtù teologiche dice: *Nunc autem manent tria haec fides, spes, charitas: maior autem horum est charitas*; cioè in questa presente vita si ritrovano essere queste tre virtù fede speranza e carità, ma maggiore di tutte è la carità. Dinorasi ancora la excellentia di questa virtù per lo esser tanto a Dio conforme che egli per essentia è chiamato carità, secondo che scrive l'Apostolo Santo Giovanni nella sua Canonica: *Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo &c.**; e dove nella eterna beatitudine le soprannominate due virtù fede e speranza mancheranno, perchè continuamente conosceremo e per ferma scienza intenderemo tutto quello che quì crediamo per Fede, e possederemo per fruitione tutto quello bene che ora per speranza aspettiamo, sicchè nell'una e nell'altra virtù più non sia di bisogno, la carità, secondo che dice Santo Paulo *numquam excidet* mai mancherà, ma ci accompagnerà continuamente perchè in essa, secondo l'opinione d'alquanti Theologi consiste somma felicità e beatitudine nostra. Innumerabili altre excellentie e perfezioni di questa virtù per fuggire la lunghezza di parlare lasciando a dietro ci resta con breve discorso vedere, come, e quanto ella sia stata nel nostro Signore Iddio verso l'umana generatione che veramente si dimostra esser stata molto grande, come scrive Giovanni Evangelista: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum Unigenitum daret pro mundo; ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam eternam*** in tal modo e sì grandemente Iddio ha amato il Mondo che egli ha dato il suo Figliuolo Unigenito per il Mondo acciocchè chi crede in lui non perisca ma abbia vita eterna, e in altro luogo dice: *Deus proprio Filio non pepercit sed pro nobis omnibus tradidit illum****. Iddio non risparmiò al suo proprio Figliuolo ma fu contento darlo per recuperare tutti noi, al qual detto corrispondono le parole del Propheta: *Fortis est ut mors dilectio tua*. Signore Iddio l'amor tuo è forte come la morte. Questo considerando il Dottore Santo Gregorio dice: *O inextimabilis dile-*

* 1. Io. 4. v. 16. ** Io. 3. v. 16. *** Rom. 8. v. 32.

dilectio charitatis, ut servum redimeres, Filium tradidisti: o inestimabile amore di carità tua, o Dio Eterno, il quale per ricomprare il tuo servo desti il proprio Figliuolo, questo Figliuolo seguitando i precepti paterni, cioè la sua propria volontà medesima ec. Ego & Pater unum sumus, & sicut mandatum dedit mihi Pater sic facio : a niuna altra cosa più ci exorta, null' altro più spesso ci ricorda, nulla più strettamente ci comanda che amore, carità e dilectione, e però nel parlar che egli fece in questa ultima Cena co' suoi Discepoli in molti e molti luoghi, anzi per tutti quegli Sermoni sempre lor comanda che si amino insieme: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem sicut ego dilexi vos: in hoc cognoscent omnes quia mei Discipuli sitis***. Figliuoli miei io vi do una nuova legge commissione e precepto che voi vi amiate insieme, così come io ho amato voi, perchè in questo cognoscerà ognuno che voi siete miei Discepoli, e in altro luogo dimostra loro in che modo lui gli aveva amati e dice: *Maiorem dilectionem nemo habet quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis; & ego animam meam pono pro ovibus meis****. Niuno maggiore amore, nè maggior dilectione può mostrare che porre l'anima, cioè la vita sua per gli amici suoi, e io pongo la vita mia per le mie pecorelle e per gli amici miei, il che quanto largamente, quanto benignamente, quanto volentieri facesse non appartiene al presente considerare, perchè colla sua gratia nel futuro giorno di domane lo intenderete. Ma fra tutti i segni di gran carità e fervente amore, i quali furono quasi infiniti, niuno se ne trova più admirabile, niuno più degno di somma veneratione che quello che fece in questa sera tornato alla mensa dopo il lavare i piedi de' suoi Discepoli, e questo è la donazione che egli fece del Santissimo suo Corpo e pretiosissimo Sangue, perchè conoscendo che dopo la sua Passione e Resurrectione dovea tornarfi al Padre Eterno a fruir la sua gloria non sofferse abbandonare i suoi Discepoli secondo che egli aveva lor predetto: *Non vos relin-**

* Io. 10. v. 30. ** Io. 13. v. 34. 35. *** Io. 15. v. 13. Idem 10. v. 15.

relinquam orphanos, vado & venio ad vos *. Io non vi lascerò orfani, nè privati di conforto, ma andrò e verrò a voi, e in altro luogo dice: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consumationem saeculi* **. Ecco che io sono con voi fino alla fine del Mondo, e perchè questo non doveva essere presentialmente ma sacramentalmente, però questa ultima sera istituì il Sacramento del suo Santissimo Corpo e Sangue, il quale è quello di che egli medesimo disse: *Qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum* ***. Questo è il Sangue che farà sparso per molti in remissione de' peccati, questo fu il degnissimo dono, questo fu il venerando memoriale che Gesù lasciò a' suoi Discipoli che doveva loro, e per lo advenire tutti quelli che dovevano credere in lui mondare e lavare da tutti i peccati, secondo che dice l'Apostolo: *Qui dilexit nos & lavit nos in Sanguine suo* ****; egli ci ha amati e lavati nel Sangue suo. Questo è il Sangue prefigurato nel Sangue dello Agnello immacolato, il qual posto in fugli stipiti e foglia dell'uscio non lasciava entrare l'Angelo sterminatore a uccider quelli che dentro a quell'uscio abitavano. Questo è il sacrificio prefigurato nella manna, la quale ricevè il popolo d'Isdrael nel Deserto, e nella oblatione che fece il Sacerdote Melchisedech, questo fu figurato nella immolatione che volle fare il Patriarca Abram del suo unigenito figliuolo Isaac, questo è il pane degli Angeli, il qual disse il Propheta: *Panem Angelorum dedit eis, panem Angelorum manducavit homo*; Iddio ha dato loro il pane degli Angeli, il pane degli Angeli ha l'uomo mangiato, e lui medesimo del suo Corpo parlando dice: *Hic est panis vivus qui de Coelo descendit* *****. Questo è il pane vivo che è disceso di Cielo, questa è quell'Ostia, la quale lui medesimo secondo che dice San Paolo offerse al Padre Eterno in odore di suavità, questo è quel pane, nella cui fortezza Elia camminò infino al Monte di Dio Oreb:

* Ioan. 14. v. 18.

** Matth. 28. v. 20. (*idest non visibiliter sed sacramentaliter ut mox auctor ipse declarat*).

*** Matth. 26. v. 28.

**** Apoc. 1. v. 5.

***** Ioan. 6. v. 59.

Oreb: perchè quelli, i quali questo Sacramento degnamente pigliano, e secondo le disposizioni di che parla Santo Paolo quando dice: *Probet autem se ipsum homo & sic de pane illo edat & de calice bibat* * camminano in virtù di quel cibo fino al Monte di Dio, cioè fino alla gloria di vita eterna. Grande adunque e inenarrabile è la carità, che in questa sera ci ha dimostrato Cristo Gesù lasciando a noi il suo Santissimo Corpo e pretiosissimo Sangue, acciocchè sempre quando vogliamo possiamo essere e abitar con lui.

Molte, anzi quasi infinite laude farebbono da dire di questo sublime ed ineffabile Sacramento, le quali tutte lascio addietro, perchè e altro ingegno e altra copia di dire richiederebbono che quella che in me cognosco, e anche forse già troppo in lungo si è steso il mio parlare. Avendo dunque, dilettissimi fratelli, veduto che cosa sia umiltà, che cosa sia carità, e quanto l'una e l'altra virtù sia sempre suta accetta all' Altissimo Iddio, quanto ancora il vostro Maestro Gesù Cristo perfettamente per nostro exemplo le abbia esercitate, ci dobbiamo sforzare quanto possiamo seguire le vestigie sue, come ci conforta l' Apostolo: *Estate imitatores Dei sicut filii charissimi* **; e similmente Santo Iacopo nella sua Canonica: *Estate factores verbi & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos* ***; siate factori ed esecutori colle opere delle parole di Cristo, e non uditori solamente, perchè ingannereste voi medesimi, e secondo il detto della Scrittura: *Humiliamini sub potenti manu Dei* **** *ante omnia*, come dice Pietro, *charitatem habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum* *****. Umiliatevi sotto la potente mano di Dio, avendo soprattutto carità e dilectione l' uno verso l' altro, perchè la carità ricuopre la moltitudine de' peccati, acciocchè mediante le dette virtù nel dì della Santa Pasqua ci troviamo in tal modo preparati e disposti, che possiamo degnamente in noi ricevere colui che offerse se medesimo immacolato a Dio per mondare le coscienze

T

no-

=====❧=====

* 1. Cor. 11. v. 28.

** Eph. 5. v. 1.

*** Iacob. 1. v. 22.

**** Pet. 5. v. 6.

***** 1. Pet. 4. v. 8.

nostre dalle opere mondane a servire a Dio vivente; *qui est benedictus in saecula saeculorum. Amen.* Lodato sia Iddio.

Finis.

Habitus fuit in Fraternitate Magorum die 19. Aprilis 1470.

Laus Deo.

Haecenus laudatus Codex Magliabechianus.

TEmpus, quo Alamannus ex hac umbra migravit ad vitam septuaginta tres annos natus, ex sequentibus monumentis addiscimus.
Petrus Marci Parenti F. Florentinus, & Alamanni coevus in Volumine III. suarum historiarum, quod extat in Bibl. Magl. mense Maio an. 1499. haec haber:

XI.

„**M**Orì Alamanno Rinuccini nostro Cittadino Fiorentino uomo dotto in Greco, & in Latino, in Filosofia e studi d' Umanità, siccome le sue Opere dimostrano. Era degli Uffiziali dello Studio, e fece segli la funebre per Messer Marcello Cancelliere della Signoria, e Lettore in studi d' Umanità pubblico &c. „

Ex libro vero Tabul. Athenaei Pisani, cui titulus „ Deliberazioni circa lo Studio Fiorentino e Pisano dal 1492. al 1503. „ dies etiam exequiarum mensis Maii innotescit, ut mihi perhumaniter communicavit Cl. Praeful Angelus Fabronius, ita enim legitur:

Die 14. Maii 1499.

Supradicti Officiales simul congregati attendentes ad mortem Alamanni de Rinuccinis eorum Collegae, & volentes secundum merita eius in suo funere honorare signo praefati Studii: propterea deliberarunt, quod drapellones fiant cum signo Studii, scilicet cum Cherubino rubeo cum Armis Rinuccinorum, & portetur
cras

cras in exequiis post funus, & hoc fiat expensis ipsorum Officium, si per haeredes dicti Alamanni aliter non provideatur. Expensum fuit de pecuniis Studii, ut infra in hoc libro p. 155. & factae exequiae honorabiles, & habita fuit Oratio quampulchra per Marcellum de Virgiliis * die XV. dicti mensis.

Praeterea ex duplici Necrologio Florentino, quod extat penes Commune Civicum Florentiae, quorum alterum ex Arte Medicorum, & Aromaticorum, alterum ex suppresso Magistratu, qui *Grasinae* vocabatur, illac devenit; addiscimus etiam diem ipsum, quo Alamannus decessit.

T 2

* De Marcello Virgilio Adriani & Pierae Strozziæ F. qui obiit V. Cal. Decembris 1521., annos natus 56. menses VI. dies XXVII. iis quae ab eruditis traduntur aliquid addam, quae ad eius insignem peritiam in Historia Litteraria, & arte critica patefaciendam conferre possunt, ne hoc tam celebre nomen inoffenso pede percurram.

Marcellus itaque Virgilius quamvis a Secretis Reip. esset Florentinae, ac totius rei herbariae apprime peritus, ac indefessus investigator, tamen quum linguam graecam, latinamque egregie calleret, honesta fuit mercede conductus, ut in Licæo Florentino humaniores litteras publice doceret. Quam bene hoc munere fundas fuerit ex mox dicendis patebit. Consueverat Marcellus antequam auctorem aliquem suis discipulis interpretandum affumeret, nonnihil in Prolegomenis immorari, ac incipiens ab auctoris vita deveniebat ad titulum, tandem ad editiones, & interpretationes, si quae factae fuerant ab eruditis hominibus, qui superiori tempore vixerant. Luculentissimum exemplum habemus in Statii Sylvis (vid. Cod. authogr. Bibl. Magl. Cl. VII. 973.): ibi enim praeter Statii vitam & dilucidationem ti-

tuli, praecedat brevis historia Codicis, ex quo princeps prodit impressa editio. Ait enim „Latuerant autem hi libelli multos annos ad nostram usque memoriam, atque a Poggio viro doctissimo e Germania in Italiam translati sunt: mendosi quidem ac mutilati, & ut verius dixerim dimidiati, sed quorum tamen summum operae pretium constiterit. . . . In quinque autem libros, quas in manibus Sylvas habemus, digestae sunt; eas & publice primus enarravit, & scripto interpretatus est vir nostra aetate non incelebris Veronensis Domitius, quem nos eatenus sequemur, quatenus probabimus. Quod si quando ab eo veritatis ergo dissenserò, rogo obtestorque vos, ne tam hominis auctoritati, quam rationibus ipsis credendum, animum induxeritis. Ego quantum in me erit dabo operam ne poenitendus vobis hic meus labor videri possit. Quare adeste quaeso animis clarissimi iuvenes, atque hanc nostram operam boni consulite, simulque Aristotelicum illud mementote pro veritatis defensione etiam propria impugnare oportere „. Haec satis sint de Marcello cuius orationem habitam in funere Alamanni frustra quaesivi.

fit. In utroque enim sub die XII. Maii an. 1499. legitur „ ALAM-
MANNO RINUCCINI RIP. IN S. + „.

Addam praeterea documenta illa, quae notata adinveni in Bibliotheca Rinucciniana ad hanc familiam spectantia, ubi inter alia manu recenti de Sepultura gentilitia Rinuccinorum ad S. Crucis haec habentur.

Nel libro delle Sepulture di S. Croce leggesi, che Messer Francesco ha la Cappella e la Sepultura posta nella Sagrestia di detta Chiesa.

Questa Cappella tutta dipinta è stata creduta opera di Taddeo Gaddi. Fu fatta dipingere ed ornare da Messer Francesco Rinuccini, e fra le sacre figure in essa dipinte vi è il ritratto del suddetto Messer Francesco Cav., la qual cosa si è costumata fare da molti; Il fu Sig. Marchese Carlo Rinuccini comprò dall'eredità del Sig. Gran Priore del Bene morto verso la metà del presente secolo un Quadro sacro grande, Opera di Francesco Rosselli del 1582. in cui sono dipinti molti ritratti di personaggi appartenenti alla famiglia dei Rinuccini del Bene.

Nel Cancellò di ferro della suddetta Cappella si legge A. MCCCLXXI. ad honorem Nativitatis Beatæ Mariæ Virginis, & Sanctæ Mariæ Magdalenæ pro Anima Lapi Rinuccini, & descendantium. (Questa data del Cancellò riguarda il tempo, in cui fu fatto, ma non la Cappella.),

Questa Pittura dopo quattro secoli cominciando ella notabilmente a patire fu fatta restaurare con prudentissimo consiglio dal Sig. Marchese Carlo Rinuccini nel 1736. servendosi in ciò di Agostino Veracini Pittore Fiorentino non solo celebre per dipingere d'invenzione, ma eccellente ancora nel restaurare le antiche Pitture, di cui perfettamente imitò l'impasto, il colorito, il disegno, e la maniera con facilità e naturalezza tale, che le pitture da lui ritornate in vita sembrano originali fatte di fresco per mano de' loro primi Maestri, come lo dimostrano le Opere del Gaddi nella suddetta Cappella, e quelle di Paolo Uccello, e di altri nel primo Chioostro dei Padri Domenicani nel Monastero detto di Santa Maria Novella.

ORE.

OPERUM ALAMANNI RINUCCINI

TAM EDITORUM QUAM ANECDOTORUM

CATALOGUS.

De Versio Vitae Apollonii Tyanenensis a Philostrato conscriptae.

Praecedat Praefatio ad Fridericum Feretranum Urbini Comitem una cum Epitome octo librorum Philostrati.

Hanc omnium primus absque textu graeco edidit Bononiae an. 1501. in f. Philippus Beroaldus senior apud Benedictum Hectoris, eamque inscripsit Baptista de Comite Mediolanensi discipulo suo. Verum omittit Alamanni praefationem Comiti Friderico Feretrano; subnectit tamen singulorum librorum argumenta ex Alamanno, quasi de suo penu deprompta: dein subdit: „ Quae omnia luculenta octo voluminum enarratione explicat Philostratus inter Conditores Graecorum celeberrimus, quem latinitate donavit Alamannus Rinuccinus homo graece, latineque eruditus, qui cum non solum trivialibus doctoribus ignotus, verum etiam maximis professoribus parum cognitus iamdiu delituisse, existimaui me facturum operae precium si luculenti Scriptoris luculentum opus me duce, & praevio ex tenebris in lucem educeretur „.

Qui locus quamvis forte intelligendus sit de Philostrato, qui ante hanc primam editionem esset vel penitus ignotus, vel parum notus etiam doctioribus hominibus: tamen pariter explicari potest de Alamanno, qui post hunc exantlatum laborem adhuc iacebat in tenebris; quod tanta esset modestia, ut minime curaverit suum hoc opus se vivo in lucem prodire, ut idem etiam superius me adseruisse recordor.

Mirari subit Beroaldum, qui in impressione Philostrati recognitoris tantum vices gerit, adeo laudatum fuisse a Camillo Palaecio, ut sequens meruerit ab eodem octastichon, quod referre non pigeat.

piger, quia rarissima sit editio Bononiensis apud Benedictum He-
ctoris, ex qua desumpti:

EPIGRAMMA.

*Cum tua tempus edax legeret monumenta Philippe
Haec, quibus aeternum tollis in astra caput;
Ingemuit vinci indignans, gladioque parabat
Aut laqueo vilem deposuisse animam.
Cui mors illacrymans: gravior mea cura metusque est
Imperium quassat fortius ille meum.
Nuper ab infernis remeare Philostraton antris
Iussit, & invita morte videre diem.*

Eodem anno 1501. typis Aldinis Venetiis in f. impressus fuit
textus graecus Philostrati de Vita Apollonii Tyanei, & Eusebius
contra Hieroclem pariter graece. Utriusque Auctoris versiones,
nempe Philostrati ab Alamanno, & Eusebii a Zenobio Acciaiolio
prodierunt an. 1504. quo totum hoc opus publice proflare coepit.

Possent hic insigniores Philostrati de Vita Apollonii editiones
recensere. At supervacaneum esse arbitror, quandoquidem haec
notitia hauriri potest ex Prolegomenis Philostratorum Operibus
praemissis a Gottfrido Oleario in magnifica editione Lipsientii an.
1709. in f. qui etiam nonnihil addit de versionibus Gallica, &
Anglica vitae Apollonii; nam quoad Italicas Iacobus Maria Pai-
tonus affert Apollonii vitam italice redditam a Ioanne Bernardo
Gualandio, quae prodiiit Venet. 1549. in 8. a Francisco Baldello
Flor. apud Laur. Torrentinum 1549. cum Privilegiis Pauli III. P. M.
Caroli V. Caesaris, & Cosmae Florentiae Ducis in 8. & a Ludo-
vico Dolce Venet. 1550. in 8. atque has duas postremas asserit
P. Negri esse factas ex Alamanni latino sermone.

II. *Plutarchi Liber de Virtutibus Mulierum, sive de Claris Mulieri-
bus ab Alamanno Rinuccino latine redditus.*

Huius

Huius prima editio prodiit Brixiae per Boninum de Boninis
1485. in 4. Vide Pinelli T. I. p. 237.

III. *De Consolatione ad Apollonium ob mortem Filii ad Cosmum Med.*

Praeit Epistola nuncupatoria.

III. *Vita Niciae, Marcique Craffi ad Petrum Medicem Cosmi Filium.*

Praecedat Epistola ad eundem.

Inc. Quoniam ut arbitror non absurde Niciam Craffo, & Parthicos eventus casibus Siculis &c.

V. *Agidis & Cleomenis ad eundem Petrum cum Praefatione.*

Inc. Ixionis fabulam nonnulli contra inanis gloriae sectatores compositam arbitrantur &c.

VI. *Agisilae Regis ad Laurentium Petri Filium.*

Praemittitur Epistola ad eundem Laurentium.

Inc. Archidamus Zeuxidami filius cum praeclare &c.

Quam profunde dormitaverit Io. Ant Campanus, qui recognitoris munere est functus in editione romana an. 1470. Vitarum Plutarchi, quae a diversis auctoribus Latinae sunt factae, iam superius inuimus. Non vacat in praesentiarum multiplices enumerare errores, in quos turpiter lapsus est in impressione huius Operis. Quamvis autem nonnullos attigerim, iique satis esse possint ad eius summam oscitantiam ostendendam; nequeo tamen tacitus praeterire eum misere esse hallucinatum, dum inter vitas a Plutarcho exaratas, ac Latina veste a Donato Acciaiolio indutas, recenset vitas Annibalis, ac Scipionis Africani, quarum utraque fuit ab ipso Donato composita, nec ex Plutarcho translata. Testis luculentissimus est Acciaiolus ipse in epistola nuncupatoria Pe-

tro Medici Cosmi F. praemissa Viris Annibalis & Scipionis, & a Campano edita, in qua Acciaiolus ingenue fatetur ex variis auctoribus desumpsisse, quae de ambobus illustribus viris memoriae tradit; ita enim Petrum alloquitur „ Verum cum nuper quibusdam sermonibus interesset, quos tu cum amicis, ut plerumque soles, iocundissime conferebas, animadverti te ex clarorum hominum memoria non mediocrem voluptatem capere. Itaque me domum recipiens constitui animo duorum praestantissimorum Ducum Scipionis & Annibalis gesta, quae ex variis auctoribus tum graecis, tum latinis collegeram praesenti volumine complecti, idque sicut alias lucubrationes meas nomini tuo dicare; ut quando a maximis curis tibi ocium superesset, paratum haberes opus, quod ad solacium animi, ad memoriae dignitatem, & observantiae meae testimonium pertineret „ Clarissima sunt haec, at nescio quo facto Praefatio in reliquis posterioribus editionibus, quum penitus omittatur, ex hominum memoria penitus excidit, inseditque in animis eorum, qui praeiudiciis occupati auctoritati fidunt alienae, nec graecos sectantur fontes, falsa opinio, Acciaiolum ex Plutarcho vertisse quas nobis dedit vitas Annibalis & Scipionis, quamvis ex Catalogo Operum Plutarchi, quem nobis reliquit eius filius Lamprias, discamus, minime in eo comprehendi vitam Annibalis, ac ex regulis severioris critices nobis constet illam Scipionis iniuria temporis periisse. Vid. T. V. Acad. Par. Inscr. Verum de hisce Campani sphalmatis commodius fortasse alio tempore verba faciemus. De Versionibus Italicis Operum Plutarchi consule Paitonium.

VII. *Oratio exercitationis gratia composita in Creatione Callisti III.*
an. 1455.

VIII. *Oratio habita in funere Matthaei Palmerii.*

Huius meminit Bartholomaeus Fontius in Ann. ad an. 1475.
„ Matthaeus Palmerius LXX. aetatis anno Florentiae obiit: Funus
hono-

honorifice elatum est. Laudavit e suggestu insigni eum oratione funebri Alamannus Rinuccinus in Sancti Petri Maioris Aede „.

VIII. *Oratio facta rogatu Petri Philippi Pandulphini cum Orator missus fuit Neapolim ad Ferdinandum Regem in solemnibus eius nuptiis an. 1477. quam idem Petrus Philippus pronunciavit.*

X. *Iannoccii Manetti Vita.*

Hanc incassum quaesivi, nec reperitur in Bibliotheca Malatestina, quamvis Bocchius Opera omnia Alamanni in ea asserat extare.

XI. *Sermo Sacer pronunciatus in Fraternitate Magorum die XIX. Aprilis an. 1470. noctis tempore.*

XII. *Epistolae variae ad diversos.*

XIII. *Dialogus, qui inscribitur Charon, ex graeco Luciani vertente Alamanno, Basileae impressus 1518. in 4.*

Supplementum Epitomes Biblioth. Gefnerianae Alamanno tribuit hoc opusculum. At quum eundem Dialogum latine iam fuerit interpretatus Rinuccius Castilionensis, eique epistolam praefixerit ad R. P. D. Card. Morinensem probabiliter Rinuccino tribuitur quod Rinuccii est ex mera nominis similitudine. Vid. Cl. Aud. p. 409.

XIII. *Adnotationes ad Domesticum Prioristam MS., quae incipiunt anno 1460. ac desinunt fere ad extremum suae vitae.*

F I N I S.

V

I N D E X

R E R U M N O T A B I L I U M .

A

- A**cademia domestica ab Alamanno Rinuccino instituta. Pag. 15. 73. 86.
- Academiae Pisanae reparatio 17.
- Acciaiolus Donatus. Eius Epistolae ad Marcum Parenti, ad Antonium Rufum, ad Alamannum Rinuccinum 37. 73. 75. 77. Ad Andream Alamannum 77. 79. Epistola in laudem Caroli Marsuppini 48. Epistolae ad Iacobum Ammannatum, & nomine Vespasiani Librarii ad Alfonso Palentinum, & Io. Argorypylum 58. 60. 63. Latina, & Graeca lingua expertus 113. Auctor versionis Italicae vitae Nicolai Acciaiolii 124. Utrum fuerit Officialis Studii Pisani 106. Quo die, quoque anno mortuus sit. Ibi. Eius Epistola ad Poggium Bracciolinum 107. Ad Alamannum Rinuccinum 108. 109.
- Petrus latino, & graeco Ser-mone expertus 113.
- Zenobius 8. Eius Prologus ad Magnificum virum Laurentium Petri Francisci F. Medicem 41.
- Adriani Marcellus Virgilius a Secretis Reip. Flor. 147. In Liceo Florentino ad litteras humaniores docendas conductus. Ibi. In funere Alamanni Rinuccini Orationem habet 19. 147.
- Agessilai Lacedaemonii Regis vita ab Alamanno ex Plutarcho traducta 24.
- Agidis, & Cleomenis Vita ab Alamanno Rinuccinio in latinum translata 24.
- Alberti Leo Baptista summa doctrina praeditus 46.
- Aldobrandinus Ducis Ferrariae Orator 39.
- Allius Antonius Fesulanus Episcopus, dein Volaterranus 65. 112.
- Altovita Franciscus Abbas Generalis Ordinis Vallisumbrosae 65.
- Ammannatus Iacobus 48. Scriptor Bre-vium Apostolicorum sub Callisto III., & Pio II. 58.
- Andreas Francisci Ser Andreae Studii Pisarum Officialis 95.
- Antoninus Archiep. Flor. Orator missus pro Rep. Flor. gratulaturus de Callisti III. Pont. Max. creatione 16.
- Apollonii Tyanensis vita ab Alamanno Rinuccino ex Philostrato latine reddita 5. 8.
- Archivum seu Tabularium Diplomaticum Florentinum 19.

Arduini Oliverius Canonicus Flor. Procurator Officialium Studii Pisarum 98. 99. 100.

Argyropylus Io. 2. 22. 35. 47. 58. 61. 63. 113. Graecas litteras & Philosophiam Alamannum Rinuccinum edocet 2. Florentiam accersitus Civitate donatur, & ad quindecim annos Iuventutem Florentinam instruit. Ibi. Incertum quando obierit 3.

Auctores, qui de Alamanno Rinuccino honorifice sunt loquuti xi. & seqq.

Audiffredus Fr. Io. Baptista 24.

B

Barbarus Hermolaus 23.

----- **Zacharias** 39.

Bartolini Baldus Perusinus conductus ad ius Civile in Studio Pisano legendum 97 98.

Becchius Gentilis Urbinas 26. Quando obierit 112.

Berlinghierius Berlinghierus Studii Pisarum Officialis 94. Eius mors 102.

Bessarionis Cardinalis Academia 16.

Bibliotheca Marciana Florentiae 42.

Bolognetti Antonius legit in Studio Pisarum Iura Civilia 96.

Bongiannus Ser Iacobus Procurator Officialium Studii Pisani 95.

Bonus Everhardus Comes Wirtembergensis 2.

Bracciolini Poggius magni nominis Scriptor 48. Eius epistola ad Andream Alamannum 82.

Brunelleschi Sculptor, & Architectus 46.

Bruni Leonardus Arretinus ab Epistolis Innocentio VII., & Ioanni XXIII. 48. Reip. Flor. Cancellarius. Ibi. Eius laudes 31. & seqq. Eiusdem mors 33.

C

Callixtus III. Sum. Pont. emittit verum de Bello Turcis inferendo 90.

Campanus Io. Antonius 23. 116. Eius errores in editione romana Vitae ex Plutarcho 121. 151.

Caponi Lisa sive Aloysia Alamanni Uxor 21.

Caponius Nerius 51.

Cennini Petri Epistola 65.

Chalcondyle Demetrius 3.

Chizoli Albertinus Cremonensis conductus ut Medicinam Pisis profiteretur 99.

de Cimabobus Io. Pictor 45.

Cleomenis, & Agidis vita ab Alamanno in latinum translata 24.

Corneus Petrus Philippus de Nobilibus de Cornio docet in Studio Pisarum leges civiles 96. 97. Eius conductio. Ibid.

D

Datarius Lazarus Placentinus Medicus insignis Medicinae lectionem in Studio Pisarum obtinet, ast probabiliter non venit 101. Accersitur a Magnifico Laurentio extremo morbo laborante. Ibi.

Dominicus Venetus pictor magni nominis 45.

Donatellus Sculpturae restaurator 45.

F

Fabronius Angelus xii.

Feretranus Federicus Princeps 6. 43.

Ficinus Marsilius Academiae Platonicae Princeps 113.

Fridericus III. Imperator Romam iturus Florentiam ingreditur, ubi summo honore excipitur 13.

G

Gaddi Thaddaeus Pictor, & Architectus 45.
Gaza Theodorus 5.
Ghiberti Laurentius Sculptor insignis 46.
Gianfigliuzzi Bongianinus Universitatis Pifarum Officialis 94.
----- Raynaldus plurima pro Rep. Flor. gessit munia 50.
Grassi Iohannes Taurinensis conditus ad Leges Canonicas Pisis interpretandas 100.

H

Habacuc Prophetae interpretatio versiculi 2. Cap. III. 138.
Hierocles 6. 7. 41.

I

Iodius Pictor, & Architectus insignis 45.
Ioannes Angelicus ex Dominicana familia Pictor eximius 45.
Iunius Bernardus pluries pro Rep. Flor. Legati munere fungitur 51. Romam comitatur Fridericum III. Imperatorem 13.

L

Landinus Christophorus 16. 109. Eius tractatus de vera nobilitate, & huius Operis Praefatio 110. & seq.
Leoni Petrus de Spoleto 39. 102. Eius Mandatum Petro de Soderinis ad obtinendam Cathedram Medicinae vel Flor. vel Pisis. Ibi, & seqq.
Lianorus Bononiensis in Graecis, & Latinis litteris instructissimus 109.
Lippius Philippus iam Carmelita Pictor egregius 45.
Luna (de) Nicolaus. Eius Epistola ad Alam. Rinuccinum x

M

Manetti Iannoctius 49. Legati munere fungitur 13. 14.
M. Crassi vita ab Alamanno in latinum versa 24.
Marfupini Carolus Eloquentiae Professor 48. Scriba Reip. Flor. Ibi. Eius laudes. Ibi.
Masaccio Thomas Pictor egregius 45.
Medices Cosmus 33. 51. 62.
----- Ioannes Biccii F. 50.
----- Ioannes Orator destinatus a Rep. Flor. in creatione Callisti III. Pont. Max. 16. 31.
----- Iulianus. Eius Epistola ad Laurentium Nepotem x.
----- Iulianus a Coniuratis occisus. Eius funus, & laudes 26.
----- Laurentius Petri F. 7. 8. 9. 17. 26. 38. 41. 55. Studii Pifarum Officialis 94.
----- Petrus Magnifici Laurentii Pater. Eius mors 111.
Minerbetti Petrus Studii Pifarum Officialis 95.
Moriti Dieciautus Can. Flor., & Abreviator Apostolicus 65.

N

Naldus Naldus 49.
Nati siye Natta Georgius Civis Asten-
sis Canones Pisis interpretatur 101.
Eius Opera 102.
Niccolini Ioannes Syndicus, & Procurator Officialium Studii Pifarum 96. 97.
----- Ortho pro Rep. Flor. in creatione Callisti III. Pont. Max. gratulatur 16.
Niciae Atheniensis vita ab Alamanno traducta 24.
Nicolaus V. Sum. Pont. 14.
Numisma Alamanni & illius explicatio 1x. Ubi animadvertendum superest extare expressam quamdam Chi-

Chimaerae formam, praesertim quum Leonis pes dexter anchorae cuidam insistere videatur: id quod innuisse sit satis, ut quisque pro luitu artificis mentem expendat.

P

Palmerius Matthaeus 33. Oratio ab Alamanno habita in Divi Petri aedibus in eius funere 122. Eius Opera de vita Civili, de Bello Pisano, & de temporibus. Scripsit etiam Poema, cuius titulus *Civitas Vitae* 124. Iustitiae Vexillifer 125. Legatus ad varios Italiae Principes missus. Ibi.

Pandulfini Carolus Legati munere decoratus, Romam Fridericum III. Imperatorem comitatur 13.

----- Iacobus 63.

----- Iannoſius pro Rep. Flor. de creatione Callisti III. Pont. Max. gratulatur 16.

Pazzius Ant. Can. Flor. 95. Studii Pisarum Cancellarius (ex Salvinio) Episcopus Sarnensis, dein Militenſis 96.

----- Cosmus Episc. Aretinus 112.

Philelphus Franciscus 23.

Plutarchi Consolatio ad Apollonium per Alamannum latine facta 36.

Politianus Angelus 55. 113.

Praefatio Alam. Rinuc. Philostrato praeposita 10. 43.

Priorista Rinuccinae familiae cum additionibus & notis Alamanni 13. 14. 22. 53. 72. 94. 106. 131.

R

Recinetenſis Cristophorus, eius Conduccio ad Cathedram Medicinae Pisis sub quibusdam conditionibus, qui forsitan non venit 95.

Regolini Ugolinus Officialium Studii Pisarum Procurator 101. 102.

Reuclinus Io. Argyropyllum Romae Philosophiam, graecamque linguam docentem admiratur 2.

Rhosius Io. Cretensis Calligraphi munus exercet 8. 9.

Ridolfi Antonius pro Rep. Flor. de creatione Callisti III. Pont. Max. gratulatur 16.

----- Laurentius iuris utriusque Doctor Legati munere fungitur ad Venetos 50.

----- Thomas Studii Pisarum Officialis 94. 95.

Riminaldus Io. Maria Ferrariensis Iuris Civilis Cathedram Pisis postulat 106.

Rinuccini Alamannus. Eius ortus 2. Historicus & Philosophus 5. Sculpturam, Picturam, Architecturam colit 9. Ad praecipuos Reip. Flor. honores accedit, & Praetor in Provinciis constitutus 11. Legati munere fungitur ad Sixtum IV. 11. 12. 14. & Mon. V. Impetrat a Sixto IV. ut Reip. Flor. liceat exigere ad annos quinque a possessoribus bonorum Ecclesiae in ditione Flor. annuos florenos quinque mille pro subsidio Gymnasii Pisani 65. Resp. Flor. committit Alamanno, ut a Sixto IV. imploret, ne Ecclesia Pontremulensis erigatur in Cathedralem 69. Academia Pisana ab ipso incrementum accipit 17. Officialis Studii Pisani constitutus 18. 19. 94. Conducit Magistros ad docendum Pisis 18. 19. Quam viriliter in electione Professorum celebriorum se gesserit 94. Matrimonio iungitur cum Lisa Betti Caponi Filia, ex qua tres Liberos suscipit 21. Poggio Bracciolino, Ioanni Argyropylo, Cosmo, Petro, & Laurentio Medices carissimus 22. A gloria alienus. Ibi. Eius Epistola de Morte Leonardi Arretini ad Io. Med. quae diem mortis sistit

31. *Epistola de Consolatione ad Apollonium* nuncupatoria Cosmae Med. ut illum consolaretur de morte Filii 33. Ubi notandum est, me novissime a Cl. Ang. Fabronio certiore esse factum, Venetiis extare aliud Apographum eiusdem Plutarchi Opusculi ex Alamanni versione cum Praefatione, ex quo mihi humanissime idem Fabronius communicavit Epistolae articulum Venetiis XII. Novembr. sibi a Cl. Iacobo Morellio scriptum, qui est huiusmodi, Da pochi mesi ho acquistato un Manoscritto d'l secolo XV. contenente la Consolazione di Plutarco fatta latina da Alamanno Rinuccini con la dedicazione a Cosimo de' Medici. In questa osservo che v'è una sì bella testimonianza della letteratura di Cosimo che non so se altra ve ne abbia simile, anzi appena per tal capo lo vidi commendato da qualcheduno. Glie la comunico volentieri. Dice il Rinuccini a Cosimo che con forza d'animo soffrì la morte di Giovanni suo figliuolo che non ostante quella, attese alle cose pubbliche, e private, al di lui Funerale ec. Poi prosegue. Quae cum magni sint animi argumenta &c. „ Praefatio in Libros Philostrati de Vita Apollonii Tyanaei in latinum conversos 43. Praetor Florentiae creatus 66. Eius Romae mansio. Ibi. Epistolae ad Laurentium Med. 37. 38. Oratio in Creatione Callisti III. Pont. Max. exercitationis gratia composita 86. Binas Filias ex Aloysia Caponia, & Masculum unum Patri praemortuum suscipit, alterum illegitimum 106. Sapientium virorum amicitiam colit 107. & seqq. Inter celebriores Argyropyli discipulos numeratur 109. Alamanni modestia. Ibi. Epistola

nuncupatoria Petro Med. praemissa Vitae Niciae, Marcique Crassi 114. Praefatio in Agidis, & Cleomenis vitas ad eundem Petrum 116. & seq. In Agesilai Regis vitam ad Laurentium Medicem 118. & seq. Oratio ad Ferdinandum III. in solemnibus eius Nuptiis rogatu Petri Philippi Pandolfini &c. 126. In generalibus Artium Comitibus Prooemium ab eo habitum 130. Quam fuerit in Theologica facultate versatus 26. Sermo in Coena Domini habitus 133. Mors, & funus 146. Sepultura 27. 148. Operum tam editorum, quam anecdotorum Catalogus 149.

----- Nereus Alamanni Frater Binas Uxores habet, ex utraque septemdecim suscipit Liberos 107.

----- Philippus Alamanni Filius praemoritur patri 21.

Rinutius Castilionensis Secretarius Apostolicus 24. Eius Patria, eiusque opera. Ibi.

Robienfis Lucas 46.

S

Salutati Coluccius Reip. Flor. Cancellarius 47.

Silvius Aeneas Orationem ad Callistum III. Pont. Max. de obedientia Friderici III. Imperatoris habet 90.

Societas Magorum eiusque celebritas 25. 26. Dein S. Pauli denominata. Ibi.

de Soderinis Petrus Thomae filius 102.

T

Tirabuschii Conradinus de Bergamo Medicinae Cathedram Pisanam petit 105.

Torre (della) sive Turrianus Stephanus Mediolanensis Leges Civiles in Studio Pifarum interpretatur 98.

Tor-

Tortelli Iohannes Aretinus Cubicularius, & Bibliothecarius Nicolai V. 47.

Tranchedinus Nicodemus Pontremulensis 35.

Traversarii Ambrosii vita a Laurentio Mehus concinnata 49.

V

Valla Laurentius 46.

Valori Bartholomaeus 50.

Uberti Leonardus Dominicanae Familiae Alumnus, & Bibliothecae

Marcianae Florentinae Custos 42.

Vespasianus Florentinus Bibliopola; Scriptor vitarum virorum sui temporis illustrium 60.

Vespucius Georgius Ant. 113.

Ursini Raynaldus Archiep. Flor. 66.

Uzzano (ab) Florentiae Liceum erigendum ex testamento constituit 50.

Z

Zanettinus Hieronymus leges Civiles, seu Canonicas Pisis interpretatur 98. Eius mors 99.

Bayerische
Staatsbibliothek
MÜNCHEN

50'

XX

